

TAMPEREEN YLIOPISTO

Jussi Saarinen

Väline on kertomus

Mediatietoisen narratologian lähtökohtia journalistisen kertomuksen tutkimiseen verkossa – esimerkkinä multimediareportaasi

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma

Helmikuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

SAARINEN, JUSSI: Väline on kertomus. Mediatietoisen narratologian lähtökohtia journalistisen kertomuksen tutkimiseen verkossa – esimerkkinä multimediareportaasi.

Pro gradu -tutkielma, 84 sivua.

Tiedotusoppi

Helmikuu 2016

Tutkin tässä pro gradu -työssä sitä, kuinka journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä ja miten sitä olisi hedelmällistä tutkia. Tutkimusotteeni on teoreettinen. Tutkielman keskiössä on narratologia, eli kertomuksen teoria ja tutkimus.

Ehdotan, että verkkojournalismia tutkivan narratologian pitäisi ymmärtää mediumin merkitys aiempaa keskeisempänä. Ehdotukseni pohjautuu ennen kaikkea narratologi Marie-Laure Ryanin, mediateoreetikko Marshall McLuhanin ja erinäisten internettutkijoiden ajatuksiin. Lisäksi perustelen ehdotustani verkkojournalistisin havaintoesimerkein.

Havaintoesimerkkeinäni on kaksi *Helsingin Sanomien* multimediareportaasia. Kutsun multimediareportaasiksi journalistista juttukokonaisuutta, joka yhdistää tekstiä, kuvaa, ääntä ja videota verkossa. Osoitan, että multimediareportaasia on vaikea tutkia kertomuksena ymmärtämättä sen mediumia, eli verkkoa. Hahmottelen myös, miten Ryanin lanseeraamaan mediatietoisen narratologian ajatuksia voisi hyödyntää journalismin tutkimuksessa.

Esitän, että verkko on kertomuksen ympäristönä pikemminkin alati muutoksessa oleva teknologiavälitteinen tilallinen prosessi kuin staattinen alusta. Verkkomediumilla on viisi ominaisuutta, jotka ovat tutkielmani mukaan olennaisia journalistisen kertomuksen kannalta. Ne ovat *digitaalisuus, kaksisuuntainen viestintä, mediamuotojen yhdistely ja uudistaminen, koosteisuus* sekä *vastaanottajan aktivointi*. Lisäksi Ryaniin tukeutuen esitän, että journalistinen kertomus, ja erityisesti multimediareportaasi, määrittyy verkkoympäristössä *interaktiivisuuden, muuttuvuuden, monikanavaisuuden ja verkostoituvuuden* piirteiden kautta. Löydän näille huomiolle yhteistä kaikupohjaa Ryanin mediatietoisen narratologian keskeisistä väitteistä.

Tutkielman perusteella voi päätellä, että mediatietoisuudelle on tarvetta tiedotusopillisessa narratologiassa. Päädyn kuitenkin esittämään, että Ryanin mediatietoisen narratologian hahmotelma ei sellaisenaan riitä koherentin journalistisen teorian lähtökohdaksi. Narratologian kehittämisessä tarvitaan vielä rohkeammin sekä oppiainerajoja rikkovaa tutkimuksellista otetta että yhteistyötä eri tieteenalojen välillä.

Tutkielmani tärkeimmät lähteet ovat Marie-Laure Ryanin toimittamat artikkelikokoelmat *Narrative across media* (2004) ja *Storyworlds across media* (2014, yhdessä Thonin kanssa) sekä Ryanin digitaalista kertomusta käsittelevä artikkeli ”Narrative and digitality – learning to think with the medium” (2005).

Asiasanat: *journalistinen kertomus, mediatietoinen narratologia, Marie-Laure Ryan, multimediareportaasi, verkko, medium*

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
1.1. MEDIATIETOISUUS TULEE, ONKO NARRATOLOGIA VALMIS?	3
1.2. VÄLINE ON KERTOMUS	5
1.3. TUTKIMUSONGELMA: JOURNALISTINEN KERTOMUS VERKKOYMPÄRISTÖSSÄ	7
1.4. MULTIMEDIAREPORTAASI	8
1.5. TUTKIELMAN RAKENNE	11
2. VERKKO YMPÄRISTÖNÄ	13
2.1. VERKKO ON KOOSTE	13
2.2. VERKON JA MUIDEN MEDIUMIEN EROT	15
2.3. JOURNALISMI JA INTERNET	17
2.4. VERKKOA TUTKIMASSA	20
2.5. DIGITAALISTA MATERIAALISUUTTA	22
2.6. YHTEENVETO: MUUTTUVA VERKKO, MUUTTUVA JOURNALISMI	23
3. KERTOMUKSEN NÄKÖKULMA	25
3.1. KERTOMUS RAUTALANGASTA	26
3.2. NARRATOLOGIAN KEHITYS: MAAILMASTA KIRJALLISUUTEEN JA TAKAISIN	30
3.3. NARRATOLOGIA SUOMALAISESSA JOURNALISMIN TUTKIMUKSESSA	33
3.4. GENRE JÄRJESTÄÄ KERTOMUKSET	37
3.5. LAJITYYPPIEN YHDISTELY MULTIMEDIAREPORTAASISSA	38
3.6. YHTEENVETO: KERTOMUS ON NÄKÖKULMA	41
4. KERRO, KERRO VERKKOYMPÄRISTÖ	43
4.1. DIGIKERTOMUKSEN LYHYT HISTORIA	43
4.2. YMPÄRISTÖMETAFORAN JA NARRATOLOGIAN LIITTO	45
4.3. JOURNALISTINEN KERTOMUS VERKKOYMPÄRISTÖSSÄ: NELJÄ OMINAISPIIRRETTÄ	47
4.4. OMINAISPIIRRE 1: INTERAKTIIVISUUS	48
4.5. OMINAISPIIRRE 2: MUUTTUUVUUS	51
4.6. OMINAISPIIRRE 3: MONIKANAVAISUUS	52
4.7. OMINAISPIIRRE 4: VERKOSTOITUVUUS	55
4.8. YHTEENVETO: MITEN JOURNALISTINEN KERTOMUS MÄÄRITTYY VERKOSSA?	56
5. KOHTI MEDIATIETOISTA NARRATOLOGIAA	57
5.1. MEDIAN YMMÄRTÄMINEN JOHTAA MEDIATIETOISUUTEEN	58
5.2. MEDIATIETOISUUDEN KOLME ULOTTUVUUTTA	60
5.3. TARINAMAAILMA	63
5.4. YHTEENVETO: MEDIATIETOINEN TARINAMAAILMA	67
6. PÄÄTELMÄT JA POHDINTA	69
6.1. LANGANPÄÄT YHTEN: VERKKO, JOURNALISMI JA NARRATOLOGIA	69
6.2. LOPUKSI: NARRATOLOGIA TARVITSEE TIETEIDENVÄLISTÄ OTETTA	74
LÄHDELUETTELO	76
KIRJALLISUUS	76
PRO GRADUT	83
VERKKOLÄHTEET	84

1. Johdanto

Matkustajalaiva vajoaa tumman veden syliin hiljalleen, kylki edellä. Taustalla rätisee hätäviesti: ”Meillä on nyt tässä paha ongelma.” Laiva-animaatiosta siirrytään suoraan kuvaan Itämereltä. Kuvaaja keinuu veneessä yhdessä pelastaja Juho Ala-Lahden kanssa, täsmälleen siinä paikassa, johon Estonia vuonna 1994 upposi.

Tällä tavoin alkaa Estonian onnettomuudesta kertova, *Helsingin Sanomien* verkkosivuilla julkaistu reportaasikonaisuus (HS 2014a). Kun näin sen ensimmäisen kerran syksyllä 2014, olin vaikuttunut. Se imaisi sisäänsä kuin koukuttava dokumenttielokuva tai jännityskertomus. Reportaasissa animaatio- ja videokerronta yhdistyvät sujuvasti tarinalliseen, kaunokirjalliseen tekstiin, ja kaikki elementit on taitettu verkkoon vaivattomasti luettavaksi ja katsottavaksi kokonaisuudeksi.

Estonia-reportaasin käyttökokemus on jossain määrin samankaltainen kuin lukisi mitä tahansa verkkolehteä. Kaikki tapahtuu verkkoselaimen sivua rullaamalla: teksti, kuvat, videot ja grafiikat reagoivat hiiren liikkeisiin. Silti kokemus tuntuu eroavan verkkolehden silmäilystä. Taitolla ja visuaalisilla elementeillä on luotu tunnelma, joka pitää otteessaan kuin laadukas aikakauslehti.

Vuonna 2014 huomiota keräsi myös Norjan sukellusonnettomuutta käsitellyt *Helsingin Sanomien* reportaasi (HS 2014b), joka muistutti toteutukseltaan Estonia-kokonaisuutta. *Yleltäkin* alkoi ilmestyä vastaavanlaisia verkkototeutuksia, kuten esimerkiksi Tampereen tunnelityömaan sisälle sukeltanut reportaasi (Yle 2014). Tämä kaikki herätti tutkimuksellisen mielenkiintoni. Oliko muodostumassa uusi journalistinen genre? Tuskinpa, mutta kiinnostava ilmiö oli yhtä kaikki.

Ensin syntyi nimi. Aloin kutsua Estonia-reportaasin kaltaisia juttukokonaisuuksia multimediareportaaseiksi. Viehätyin ennen kaikkea multimediareportaaseista kertomuksina ja päätin ryhtyä tutkimaan niiden narratiivisuutta. Pian kuitenkin kävi ilmi, että perinteisen narratologian, eli kertomuksen teorian, työkalupakki uhkaa jäädä vajaaksi, kun yrittää tutkia journalismia, joka sekoittaa useita mediamuotoja verkkoympäristössä.

Paikansin ongelmaan kaksi keskeistä syytä alan kirjallisuudessa kahlattuani. Ensinnäkin, klassinen narratologia kehittyi hyvin pitkälti kirjallisuudentutkimuksen piirissä. Fiktiivinen,

tekstimuotoinen kertomus on ollut tutkimusalan keskiössä, etenkin klassisen narratologian kultakaudella 1970- ja 1980-luvun taitteessa (esim. Hägg, Lehtimäki & Steinby 2009, 9–12; Grishakova & Ryan 2010, 1; Ryan & Thon 2014, 2; Meister 2014).

Narratologia ei juurikaan ole keskittynyt hiomaan työkaluja multimedia- ja faktapohjaisen journalismin analysoimiseen, vaikka se onkin pyrkinyt sopeutumaan alati muuttuvaan mediaympäristöön, jossa tarinat nykyisin kerrotaan. Mutta hiljalleen 2000-luvun edetessä kertomuksen tutkimus on suunnannut katseensa yhä useammin muualle ja mitä moninaisimpiin mediasisältöihin (esim. Ryan 2004; Hayles 2004; Grishakova & Ryan 2010; Ryan & Thon 2014; Hatavara et. al. 2015). Kiinnostavia esimerkkejä nykyajan mediaympäristöön sijoittuvasta narratologiasta ovat Ruth E. Pagen työt, joissa analysoidaan sosiaalisen median, kuten vaikkapa Facebookin, kertomuksia (esim. Page 2010 ja 2012).

Toinen syy perinteisen narratologian ja multimediareportaasin huonoon yhteensopivuuteen on se, että narratologia on ollut pitkään paitsi fiktio- myös tekstikeskeistä (Ryan 2015, 11–12). Tästä on osaltaan seurannut se, että narratologian historiassa ei ole kiinnitetty paljонkaan huomiota ympäristöön, eli siihen mediumiin, jossa kertomus kerrotaan – huolimatta esimerkiksi mediatutkimuksen kentällä käydystä keskustelusta (esim. Meyrowitz 1999). Oikeastaan vasta 2000-luvun edetessä keskustelu kertomuksen mediumista on noussut tärkeäksi aiheeksi narratologien piireissä (esim. Ryan 2004 ja 2014).

Kuten N. Katherine Hayles (2004, 70) muistuttaa, kirjallisuus oli pitkään intellektuaalinen konstruktio, jonka ei nähty olevan laisinkaan velkaa mediumille, jota se ilmensi. Painettua sanaa tarkasteltiin vuosikausia kuin sillä olisi vain mieli eikä ruumista. Jako verbaaliseen ja materiaaliseen alkoi kuitenkin murentua, kun tietokoneiden ja internetin myötä kirjallisuuden tutkimuksen oli välttämätöntä tarttua elektronisen tekstuaalisuuden esiin nostamiin kysymyksiin. Elektroninen kirjallisuus oli uusi, tiettyyn mediaan liittyvä ilmiö, joka vaati uudenlaisia tarkastelun tapoja ja analyysin välineitä. (Ema., 71.)

Uudenlaisia välineitä kaipaa myös narratologinen journalismin tutkimus. Siksi ajattelen, että journalistisen kertomuksen ja verkkomediumin suhdetta on syytä puntaroida 2010-luvun kontekstissa. Haluan tässä tutkielmassa kartoittaa, millaisia edellytyksiä olisi narratologialla, joka soveltuu verkossa toteutettavan multimediajournalismin analysoimiseen. Onko tähän jo olemassa tutkimuksellisia työkaluja ja teoriapohjaa? Jos ei, mitä ne voisivat olla? Tähän problematiikkaan pyrin paneutumaan pro gradu -työssäni.

1.1. Mediatietoisuus tulee, onko narratologia valmis?

Journalismin tutkimuksen ulkopuolella nykymediamaisemaan soveltuva narratologia on jo nostanut päätään useamman vuoden ajan. Sen pääarkkitehtina toimii alun perin kirjallisuustieteestä ponnistanut teoreetikko Marie-Laure Ryan.¹ Hänen narratologian parissa tekemä työnsä on myös tutkielmani merkittävin lähde – niin teorian kuin inspiraationkin osalta.

Ryanin toimittamassa, runsaan kymmenen vuoden takaisessa artikkelikokoelmassa *Narrative across Media* (2004) hypättiin ulos narratologian tekstikeskeisestä karsinasta. Ryan halusi tutkia, miten kertomus kerrotaan kuvien, eleiden, digitaalisen ilmaisun ja musiikin välityksellä. Myöhemmin Ryanin ja Martina Grishakovan toimittama *Intermediality and Storytelling* -kokoelma (2010) vei mediarajat ylittävän narratologian vielä askeleen eteenpäin ja käsitteli etenkin kertomuksen ja multimodaalisuuden kysymyksiä monelta kannalta. Projektin viimeisin askel on Ryanin yhdessä Jan-Noël Thonin kanssa toimittama artikkelikokoelma *Storyworlds across Media* (2014). Kokoelmassa halutaan herättää keskustelua siitä, mitä mediatietoinen narratologia voisi tarkoittaa tänä konvergenssin aikana sekä pyritään demonstroimaan, kuinka nykymediamaisemaan sopisi kertomuksen käsitettä paremmin tarinamaailman käsite (Ryan & Thon 2014, 5).

Narratologian uusia tuulia haistellaan myös Tampereen yliopistossa, jossa oppiainerajat rikkova Narrare-tutkimuskeskus tekee monitieteistä kertomuksen tutkimusta. Tuoreessa kirjassa *Narrative Theory, Literature, and New Media* (Hatavara et. al. 2015) Narraren tutkijat käsittelevät kertomuksen, mielen ja maailman välisiä kysymyksiä monelta kantilta. Teoksessa kirjallisuuden tutkijat, sosiologit, kielitieteilijät ja pelitutkijat keskustelevat ja testaavat narratologian uusia sovelluksia. Tutkimuskohteet vaihtelevat aina kirjallisuudesta ja tietokonepeleistä tosi-tv:hen ja verkkosadomasokismiin. (Emt., 1.)

Silti journalismi loistaa poissaolollaan niin Tampereen Narraren hankkeissa kuin Ryanin projekteissakin. Nykynarratologiassa journalismin tutkimus näyttäisi muutenkin jääneen taka-alalle. Esimerkiksi laaja-alainen ja ajantasainen verkkokäsikirja *the living handbook of narratology* esittelee narratologian sovellutuksia muun muassa oikeustieteissä, historiatieteissä, psykoanalyysissa, filosofiassa, sosiaalitieteissä ja lääketieteessä, mutta ei mainitse lainkaan journalismin tutkimusta tai edes laajemmin mediatutkimusta (Meuter 2013). Myös narratologian käsikirja *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory* (Herman, Jahn & Ryan 2005) sivuaa

¹ Ryanin lisäksi esimerkiksi N. Katherine Hayles otti jo vuonna 2004 esille kysymyksen siitä, kuinka kirjallisuustiede on liian pitkään ollut huomioimatta medium-näkökulmaa. Hayles peräänkuulutti sitä, että tekstin välillä ja ympäristöllä on aina merkitystä. (Hayles 2004)

journalismia vain lähinnä selvittämällä, miten tarinallinen journalismi on kehittynyt sellaiseksi kuin se nykyisin on. Journalismin tutkimuksen ja narratologian yhteyksiä siinä ei juuri käsitellä (emt. 267–269).

Tämä kaikki lisää entisestään tarvetta pohtia, millaisista näkökulmista ja millaisin narratologisin välinein journalistista kertomusta voisi lähestyä aikana, jona journalismia tehdään yhä enemmän verkkoympäristössä. Mitä voisi tarkoittaa mediatietoinen narratologia verkkojournalismin tutkimuksessa?

Kotimaisessa journalismin tutkimuksessa narratologian kehityskaaren voi jakaa 1990-luvun alun uutisnarratologiseen vaiheeseen ja vuosituhaten vaihteen narratologisen nonfiktio tutkimuksen vaiheeseen (Nissi 2015, 15–21). Tässä työssä ounastelen mahdollisuutta, että mediatietoinen narratologia merkitsisi tulevaisuudessa siirtymistä narratologisen journalismin tutkimuksen kolmanteen vaiheeseen. Narratologiasta ja sen kehittymisestä sekä yleisemmin että journalismin tutkimuksen kentällä kirjoitan tarkemmin pääluvussa 3.

Tuon tutkielmaani konkretiaa käyttämällä havaintoesimerkkeinä *Helsingin Sanomien* multimediareportaaseja. Niiden tarkoitus on demonstroida, kuinka verkolle ominaisia kerronnallisia mahdollisuuksia journalismissa nykyisin hyödynnetään. Pyrin myös tuomaan multimediareportaasien avulla esille niitä kysymyksiä ja asetelmia, joita narratologisen journalismin tutkimuksen olisi hyvä pohtia nykyisenkaltaisessa mediaympäristössä. Multimediareportaasi siis johdatti minut narratologian ja verkkoympäristön kysymysten äärelle, ja sen lisäksi se saa toimia käytännön esimerkkinä läpi tämän pro gradu -työn.

Käytän havaintoesimerkkeinä suomalaisia juttuja, sillä multimediareportaasi on maassamme melko harvinainen ja vähän tutkittu journalismin muoto. Tutkielmani yhtenä tavoitteena onkin lisätä ymmärrystä nykyjournalismin kehityssuunnista ja verkkojournalismin tulevaisuudesta.

Tutkielmaani ajaa eteenpäin sekä tutkimuksellinen että journalistinen motiivi. Kuten mainitsin, verkkojournalistisen kertomuksen teoriasta ja tutkimuksesta on akateemisella kentällä puutetta. Lisäksi alan vaikea taloudellinen tilanne ja journalististen ilmaisutapojen kehittäminen innoittavat uudenlaisen, multimediaalisen verkkojournalistisen kerronnan tutkimiseen.

1.2. Väline on kertomus

Graduni otsikko viittaa provosoivasti kanadalaisen mediatutkija Marshall McLuhanin kuuluisaan lausahdukseen ”the medium is the message”, ”väline on viesti” (1984, 27).² Lausahduksellaan McLuhan halusi korostaa sitä, että medium on enemmän kuin pelkkä viestinnällisiä sisältöjä siirtävä väline. Se muovaa ja uudelleenmuovaa aistimuksiamme niin, että sisältöä ei oikeastaan voi erottaa mediumistaan (Ryan 2004a, 27). Eikä tässä kaikki, McLuhan meni vielä pidemmälle. Hän totesi, että mediumin sisältö on jo itsessään toinen medium: esimerkiksi puhe on kirjoituksen sisältö ja elokuvan sisältö voi olla romaani, näytelmä tai ooppera. Sittemmin näkemyksen pohjalta on kehitelty muun muassa *remediaation* käsite (Bolter & Grusin 1999), josta kirjoitan lisää luvussa 4.

Joka tapauksessa, tästä mcluhanilaisesta näkemyksestä kumpuaa otsikkoni ajatus, että kertomus syntyy välineessä, se kerrotaan aina tietyssä ympäristössä ja mediumissa. Ilman välinettä ei siis ole kertomusta.

En kuitenkaan väitä, että medium olisi vain teknologinen käsite, vaan ajattelen, että sillä on aina myös semioottinen ja kulttuurinen ulottuvuutensa (Ryan 2014b, 29–30). Esimerkiksi verkko on medium, joka välittää informaatiota digitaalisessa muodossa (teknologinen ulottuvuus), mahdollistaa kuvan, äänen ja videon merkityksellisen tuottamisen (semioottinen ulottuvuus) ja kantaa mukanaan tietynlaisia institutionaalisia käytäntöjä ja kulttuurisia konventioita (sosiokulttuurinen ulottuvuus). Käsitelen mediumin ja verkon ominaisuuksia tarkemmin pääluvuissa 2, 4 ja 5.

Uutisnarratologian tutkijat lähtivät liikkeelle siitä, että jokaista journalistista esitystä on mahdollista tarkastella kertomuksena (esim. Pietilä 1988; Ridell 1989; Kunelius 2000, 9–12). Tämä on myös oman tutkielmani näkökulma, josta käsin esimerkiksi uutinen hahmottuu tiettyjä sääntöjä ja tekniikkoja noudattavaksi kertomukseksi, ei niinkään informaatoraportiksi (Pietilä 1988, 42).

Kysymys siitä, ovatko uutiset kertomuksia vai eivät, on vaikea. Suomalaisen narratologian kentällä aiheesta on kiistelty pitkään ja hartaasti (ks. esim. Lassila-Merisalo 2009), enkä puutu keskusteluun tässä. Itse kuitenkin ajattelen kuten Seija Ridell (1989, 34): ei ole oleellista, onko uutinen tiettyjen kriteerien mukaan kertomus. Sen sijaan oleellista on ymmärtää kertomus

² McLuhanin englanninkielinen alkuperäisteos *Understanding Media: The extensions of Man* on julkaistu vuonna 1964.

tietylnlaiseksi näkökulmaksi, vaikkapa sitten uutisiin. Uutista, kuten multimediareportaasiakin, on mahdollista tutkia kertomuksena ja eritellä narratologian välineillä.

Kertomus on ollut pitkään ihmistieteille rakas käsite. Viime vuosikymmenien lingvistinen ja narratiivinen käänne ovat juurruttaneet ihmistieteisiin ajatuksen, jonka mukaan kertomus on keskeinen tapa käyttää kieltä ja siihen rinnastuvia merkkijärjestelmiä (Lassila-Merisalo 2009, 19–20; Hietala 2006, 91–93.) Miksi kertomusta sitten pitäisi tutkia? Narratologiaan perehtyneen sosiologin Matti Hyvärisen mukaan kertomuksia tutkitaan, koska ne ovat osa sosiaalista ja kulttuurista todellisuutta ja sen rakentumista (Hyvärinen 2015, 2–3).

Hyvärinen (2015, 3) jatkaa:

Kertomusten kautta voidaan ymmärtää ja hallita [...] menneisyyttä. [...] Kertomus on tietämisen muoto, joka on kenties ihmisen tärkein väline ajallisuuden ymmärtämisessä. Kertomukset jäsentävät eettistä paikkaamme maailmassa. Kertomus on myös vuorovaikutuksen väline, sillä kertomalla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja ylläpidetään ryhmiä. [...] Kertomukset selittävät usein maailmaa antaessaan vastauksen siihen, miksi ihmiset toimivat tietyissä konkreettisissa tilanteissa juuri tietyllä tavalla. Kertomukset eivät silti raportoivat vain aktiivista toimintaa, vaan niiden kautta ymmärrämme myös sitä, millaista on olla toiminnan kohteena, millaista on kokea maailmaa ja tapahtumia emotionaalisesti.

Tässä tutkielmassa tarkastelen kertomusta kaksinapaisena käytäntönä: samalla kun kertomus ylittää eri ilmaisumuodot ja välineet, se tulee aina myös kerrotuksi tietyssä mediumissa. Yhtäältä voi ajatella kuten Barthes (1977, 79): kertomus ei sinänsä välitä välineestä. Saman kertomuksen voi periaatteessa kertoa sanoin, kuvin tai elein – lehden sivuilla, taidegalleriassa tai viittomalla. Toisaalta on mahdotonta sivuuttaa sitä seikkaa, että medium on aina olemassa ja vaikuttamassa kertomuksen muotoon ja sen tulkintaan. Medium ei ole tyhjä kanava, jonka välityksellä viesti kulkee eteenpäin, vaan se on materiaalisesti osa välittämäänsä informaatiota. (Ryan 2004a, 1–2.)

Kiinnostava ja kiperä on tässä yhteydessä myös mediumin, kertomuksen ja genren yhteen kietoutunut problematiikka. Siinä missä medium määrittää kertomukselle tietynlaisen ympäristön, viittaa genren käsite kertomuksen erityisiin sosiokulttuurisiin ja käytäntöihin ankkuroituneisiin säännönmukaisuuksiin, jotka erottavat ne toisentyppisistä esityksistä (Ridell 1998, 15). Otetaan karkean yksinkertaistava esimerkki multimediareportaasista: etuliite multimedia määrittää kertomusta mediumin kannalta, reportaasi taas genren tasolla. Mediatietoisen narratologian pitäisi pystyä analysoimaan kertomusta nämä molemmat aspektit

huomioon ottaen. Tässä hengessä keskityn tutkielmassani pohtimaan myös journalististen lajityyppien merkitystä verkkomediumin kontekstissa.

Toisaalta voi kysyä, onko genrellä enää tekoa nykyisessä mediamaisemassa, pirstaloituneiden merkitysten intermediaalisessa kohtaamispaikassa, jota verkoksi kutsutaan. Ehkä onkin, jopa aiempaa enemmän. Ridell (2006, 212) pohtii, että eikö mediakentän moninaistumisen, pirstaloitumisen ja avautumisen voi ajatella itse asiassa tekevän genrenäkökulmasta entistä tarpeellisemman. Hän jatkaa: ”Eikö nykytilanteessa yksi kiinnostava ja tärkeä kysymys koske juuri sitä, millaisiin uomiin ja muotteihin merkityksenanto multipleksisessä mediayhteiskunnassa hakeutuu?” (ema., 212).

Yksi tällainen muotti tai aluillaan oleva uoma journalismin muotojen joukossa voi olla multimediaalinen verkkokokonaisuus, multimediareportaasi. Tästä syystä käsittelen multimediareportaasia myös genrenäkökulmasta ja mietin millaisista genrejen yhdistelmistä multimediareportaasin kerronta muodostuu.

1.3. Tutkimusongelma: journalistinen kertomus verkkoympäristössä

Edellä hahmottelemaltani pohjalta totean, että tämän pro gradu -työn keskeisellä tutkimuksellisella ongelmalla on kaksi puolta. Yhtäältä tutkimusongelmassani on kysymys siitä, miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä. Toisaalta kysymys on siitä, miten journalistista kertomusta voidaan verkossa tutkia. Jotta saan pitävän otteen tästä problematiikasta, on tarpeen kohdistaa huomio verkkoon mediumina. Tämä tarkoittaa verkon luonteen ymmärtämistä omanlaisenaan teknologiavälitteisenä ja sosiokulttuurisesti rakentuneena ympäristönä, jossa journalismin tuottamat kertomukset – esimerkiksi multimediareportaasit – toteutuvat ja joille verkko ympäristönä luo puitteet.

Kuten on tullut jo todettua, mediumia painottavasta näkökulmasta tehtävä narratologinen journalismin tutkimus kaipaa uusien käsitteiden ja teorioiden soveltamista sekä lisää analyyttisiä työkaluja. Siksi on paikallaan hahmotella, mitä mediatietoisesta narratologian (Ryan 2014) lähtökohdat voisivat tarkoittaa journalismin tutkimuksessa.

Tutkimusongelmaani pyrin pääsemään käsiksi multimediareportaasin avulla. Se toimii esimerkkinä journalistisesta kertomuksesta, joka käyttää verkon mahdollisuuksia hyödyksi. Tutkimusotteeni on teoreettinen, joten empiirinen analyysi jää tämän tutkielman ulkopuolelle.

Siten multimediareportaasitkaan eivät ole pro gradussani varsinaista tutkimusaineistoa, vaan pikemminkin työtäni konkretisoivia apuvälineitä, joiden avulla pystyn kytkemään teoreettiset ja käsitteelliset pohdinnat journalismiin.

Tutkimukseni ydinproblematiikka kiteytyy seuraaviksi tutkimuskysymyksiksi:

- 1. Millainen ympäristö verkko on journalistiselle kertomukselle?*
- 2. Miten journalistinen kertomus, erityisesti multimediareportaasi, määrittyy verkkoympäristössä?*

Pyrin käsittelemään työni tutkimuksellista ongelmaa samalla, kun vastaan tutkimuskysymyksiini. Lisäksi ajattelen vastausten antavan lisäaineeksia pohtia tutkimusongelmaa vielä eteenpäin vastausten jälkeenkin. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni vastaan määrittelemällä verkon tutkimuskohteena ja journalistisen kerronnan ympäristönä. Toinen kysymys juontuu ensimmäisestä, ja siihen pyrin vastaamaan yhdistämällä kertomuksen ja mediumin näkökulmat. Multimediareportaaseista esille nostamieni esimerkkien ja Ryanin mediatietoisien narratologian työkalujen valossa pohdin sitä, millaisia toteutumismuotoja journalistinen kertomus verkossa saa. Lisäksi tavoitteeni on arvioida, mitä Ryanin lanseeraamalla mediatietoisella narratologialla on annettavanaan verkko- ja etenkin multimediajournalismin tutkimukselle.

Tutkielmani edetessä erittelen, mitä ovat ne kerronnalliset keinot, joita multimediareportaaseissa käytetään. Samalla pääsen myös käsiksi kysymykseen siitä, miten kysymys journalistisesta kertomuksesta tulee määritellyksi uudelleen multimediareportaasin kaltaisessa verkkojournalismissa.

1.4. Multimediareportaasi

Ennen kuin alan tarkastella verkkoa ja kertomusta, on tarpeen määritellä, mitä tarkoitan multimediareportaasilla tässä työssä. Lisäksi esittelen havaintoesimerkkini, kaksi multimediareportaasia. Kuljetan näitä esimerkkejä mukana läpi tämän gradun, joten niihin on hyvä tutustua heti alussa.

Multimediareportaasi ei ole Suomessa vakiintunut termi. Esimerkiksi Google-haku sanalla ”multimediareportaasi” tuottaa vain 5 tulosta.³ Multimediareportaasi on sukua termeille *verkkoreportaasi* ja *webortaasi*. Nämä eivät kuitenkaan mielestäni tavoita multimediareportaasin ydintä monia mediamuotoja sekoittavana ilmaisumuotona. Lisäksi webortaasi – osittain verkkoreportaasikin – yhdistyy vahvasti *Helsingin Sanomien* 2000-luvun alkupuolella julkaisemiin multimediajuttuihin (esim. HS 2001), jotka ovat kuitenkin kerronnaltaan hyvin kaukana siitä, mitä tarkoitan 2010-lukulaisella multimediareportaasilla.

Lisäksi on huomautettava, että Tatu Blomqvist on käyttänyt pro gradu -työssään (2012) termiä *lineaarinen multimediareportaasi*. Sillä hän viittaa lähinnä kuvajournalistien tekemiin, dokumenttielokuvaa muistuttaviin reportaaseihin, joita toistetaan verkkosivuilla videosoitimesta.⁴

Multimediareportaasi onkin tätä tutkielmaa varten valitsemani käsite, joka toimii lajityyppisenä kattoterminä havaintoesimerkeilleni, journalistisille verkkoartikkeleille ja samalla kytkee ne työn teoreettisiin pohdintoihin. Multimediareportaasilla tarkoitan verkkoa varten suunniteltua, taitettua ja siellä toteutettua journalistisista kokonaisuutta, joka liittää yhteen tekstiä, kuvaa, liikkuvaa kuvaa, ääntä, animaatiota ja infografiikkaa. Se hyödyntää nimenomaan verkon monimediaalisia ja interaktiivisia mahdollisuuksia: jonkin osan reportaasista voi kertoa videomuodossa, toisen tekstin avulla ja kolmannen graafisella elementillä. Multimediareportaasi ei vaikuta peittelevän kerrontatapaansa, vaan tekee näkyväksi rakentumisensa usean ilmaisutavan ja lajityypin varaan.

Multimediareportaasi on ilmaisumuoto, joka yhdistelee erilaisten journalististen välineiden ja genrejen ominaisuuksia ja niiden tarinankerronnan tapoja. Siksi tässä tutkielmassa on tärkeätä käsitellä myös sitä, miten eri genrejen esitystavat eroavat toisistaan ja miten ne kertovat kertomuksen. Tarkastelen eri esitysmuotojen kerronnan tapoja erikseen luvussa 3., jotta pystyn validisti määrittelemään niiden yhdistämisestä syntyvän, multimediaalisen kerronnan keinot.

Lähden liikkeelle oletuksesta, että multimediareportaasin tarinalliset elementit koostuvat pitkälti muissa genreissä jo vakiintuneista ilmaisun tavoista. Kyse on hybridistä, joka lainaa niin lehtijournalismista, kirjallisuudesta kuin dokumenttielokuvistakin. Tavoitteeni on eritellä ja vertailla eri genrejen kertovuuden keinoja ja rakentaa näin käsitteellistys siitä, mistä

³ Google-haku sanalla ”multimediareportaasi”:
<https://www.google.fi/webhp?hl=fi#hl=fi&q=%22multimediareportaasi%22> (viitattu 6.11.2015)

⁴ Esimerkki Blomqvistin aineistosta: Danny Wilcox Frazier (2009) *Driftless – Stories from Iowa*. Verkossa:
<https://vimeo.com/ondemand/driftlessbymediastorm> (viitattu 19.11.2015)

multimediareportaasin kerrontatapa koostuu. Samalla pohdin etenkin sitä, mikä on mediumin merkitys tässä asetelmassa.

Viime vuosina multimediareportaaseiksi luettavia kokonaisuuksia ovat julkaisseet Suomessa pääasiassa *Yle* ja *Helsingin Sanomat*. *Yle* on koostanut kaikki erikoisverkkototeutuksensa osoitteeseen yle.fi/uutiset/plus. *Helsingin Sanomien* multimedia-artikkelien verkko-osoitteet taas ovat muotoa dynamic.hs.fi.

Havaintoesimerkit: Estonia ja Syvällä

Havaintoesimerkkeinäni tässä tutkielmassa on kaksi suomalaista vuonna 2014 julkaistua multimediareportaasia: *Helsingin Sanomien* artikkelit *Estonia 28.9.1994* (HS1) ja *Syvällä* (HS2). Nämä kaksi reportaasia valikoituivat esimerkeiksi, koska kumpikin niistä hyödyntää verkon mahdollisuuksia ja journalistisia ilmaisumuotoja monipuolisesti. Ne ovat myös ilmeisen onnistuneita toteutuksia, sillä molemmat, sekä *Estonia 28.9.1994* että *Syvällä*, ovat napanneet useita palkintoja ja kunniamainintoja kansainvälisissä sanomalehtikilpailuissa.⁵

Estonia 28.9.1994 -multimediareportaasi (HS 2014a) kertoo ihmisten tarinoiden kautta matkustajalaiva M/S Estonian uppoamisesta. Turmassa menehtyi 852 ihmistä. Reportaasi liittyy *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä* vuosina 1995, 2004 ja 2014 julkaistut jutut osaksi laajaa verkkokokonaisuutta. Siihen kuuluu videohaastatteluja, animaatiovideoita, grafiikkaa, aitoja hälytysviestejä onnettomuusyöltä, tapahtumien etenemistä kuvaava aikajana sekä elokuvamainen taustamusiikki. Jutussa oman tarinansa kertoo kymmenen ihmistä. He ovat onnettomuudessa olleita, heidän omaisiaan tai tapahtumayönä pelastustehtäviin osallistuneita henkilöitä.

Syvällä-multimediareportaasi (HS 2014b) kertoo tarinan viidestä suomalaismiehestä, jotka lähtivät kohtalokkaalle sukellusretkelle Norjaan Pluran luolaan helmikuussa 2014. Retken aikana kaksi sukeltajaa kuoli ja kolme muuta taisteli hengestään jääkylmässä vedessä tuntikausia. Multimediareportaasin videomateriaali on koostettu sukeltajien itsensä kuvaamista videoista. Mukana on myös grafiikkaa. Jutusta on julkaistu paperilehtiversio *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä*. Tähän juttuun myös multimediareportaasin teksti pohjautuu. Kokonaisuus koostuu pääosin videoiden ja tekstin vuorottelusta. Sivun oikeassa laidassa on

⁵ Esim. <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1416196063335>; <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1443756344463>; <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1443759025616> (Viitattu 6.11.2015)

kartta, joka kuvaa sukellusretken etenemistä samassa tahdissa, kun jutun lukeminen etenee. Lisäksi verkkosivun vasempaan laitaan ilmestyy jutun edetessä grafiikka, joka kertoo tilastotietoa suomalaisista sukellusonnettomuuksista.

Esimerkkimultimediareportaasieni teknisessä toteutuksessa on keskenään samanlaisia piirteitä. Esimerkiksi kummassakin reportaasissa videotiedostot käynnistyvät, kun verkkosivua rullaa alaspäin niiden kohdalle. Lisäksi multimediareportaasi on levitetty koko verkkoselaimen levyiseksi. Taitto puolestaan muistuttaa enemmän aikakauslehtitaittoa kuin perinteistä verkkolehden sivustoa.

1.5. Tutkielman rakenne

Työni etenee siten, että johdannon jälkeen keskityn internetiin. Pääluvussa 2 otan tarkasteluun multimediareportaasin mediumin, eli verkon. Tarkoitukseni on vastata ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Pyrin siis selvittämään, millainen ympäristö verkko on journalistiselle kertomukselle. Tarkastelen niin verkkotutkijoiden kuin journalismin tutkijoidenkin ajatuksia ja koettelen niitä multimediareportaasiesimerkein.

Verkkoympäristöstä siirryn kertomukseen ja narratologiaan, jotka ovat pääluvun 3 keskiössä. Määrittelen kertomuksen sekä pohdin, mitä tarkoittavat journalistinen kertomus ja kertomuksellinen näkökulma. Luon silmäyksen narratologian kehitykseen sekä yleisellä tasolla että kotimaisen journalismin tutkimuskentällä. Lopuksi otan käsittelyyn genren käsitteen ja yritän pohtia, millaisia näköaloja se voisi tutkielmani kontekstissa avata.

Pääluvussa 4 yhdistän kahden edeltävän luvun näkökulmat. Asetelman kautta pyrin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseeni, joka koskee sitä, miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä. Vastaan kysymykseen erottamalla Ryanin digitaalisen kertomuksen tarkastelua hyödyntäen neljä ominaispiirrettä. Ne ovat interaktiivisuus, muuttuvuus, monikanavaisuus ja verkostoituvuus.

Mediatietoisien narratologian pariin pääsen pääluvussa 5. Tutkimuskysymyksiini pohjalta pyrin luonnostelemaan verkkoympäristössä toteutuvan journalistisen kertomuksen tutkimisen suuntaviivoja. Tavoitteenani on kartoittaa, millaisena tutkimuskohteena verkon multimediajournalismi narratologian valossa näyttäytyy. Samalla tutkimusongelmani laajemmassa mielessä pohdin, mitä Ryanin lanseeraama mediatietoinen narratologia voisi

tarkoittaa journalismin tutkimuksessa ja miten sitä voisi soveltaa verkkojournalismiin. Pohdin myös sitä, millaisia ongelmia journalismin tutkimuksessa kohtaa, jos pyrkii hyödyntämään Ryanin lähestymistapaa kertomuksen tutkimuksessa.

Päätösluvussa 6 nostan esiin tutkielmani tärkeimpiä huomioita. Lisäksi yhdistän kahden tutkimuskysymyksen pohjalta nousseet olennaisimmat havainnot osaksi samaa analyttistä hahmotelmaa. Arvioin myös tutkielmani ongelmakohtia ja puutteita. Lopuksi asettelen askelmerkkejä mahdollisen jatkotutkimuksen varalle sekä pohdin tähän liittyen mediatietoisien narratologian ja journalismin tutkimuksen yhteistä tulevaisuutta ja siihen sisältyviä mahdollisuuksia ja haasteita.

2. Verkko ympäristönä

Jotta saan otteen journalistisesta kertomuksesta internetin aikakaudella, on tarpeen aluksi tarkastella niitä puitteita, jotka kertomusta verkkoympäristössä määrittävät. Tämän luvun pääosassa on verkkojen verkko, eli internet – toisin sanoen verkkojournalismin teknologiavälitteinen ympäristö ja multimediareportaasin medium. Esittelen, miten internetiä ja sen tutkimusta on tavattu käsitteellistää, millainen medium verkko on sekä millainen on verkon ja journalismin suhde.

2.1. Verkko on kooste

Internetiä ja verkkoa⁶ tutkitaan yhteiskuntatieteissä koko ajan enemmän, mikä johtuu tietenkin verkon yhteiskunnallisen merkityksen kasvusta. Tutkijat ovat alkaneet puhua verkon ubiikista luonteesta, eli siitä, kuinka internetistä on älypuhelimien ja muun mobiiliteknologian kehittyessä tullut yhä enemmän kaikkialla läsnä oleva. Siksi sitä on myös vaikea erottaa omaksi tutkimusalueekseen. (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 9.) Jos yrittää määrittellä internetiä, kohtaa nopeasti ongelman: internet pakenee määrittelyä. Näin ollen verkon kokonaisuutta on pyrittävä tavoittamaan eri näkökulmista.

Mediatutkija Susanna Paasonen (2013, 35) lainaa filosofeja Gilles Deleuze ja Félix Guattari (1987, 4) ja toteaa, että internet on ”erilaisten teknologioiden, sovellusten, protokollien ja kokemusten kooste (*agencement*)”. Katsomalla internetiä yhdestä näkökulmasta ei välttämättä saa kokonaiskuvaa sen moninaisuudesta. Jos miettii verkkoa multimediareportaasin mediumina, on sitä vaikea typistää television tai radion kaltaiseksi sisältöalustaksi. Alustaa paremmin journalistista internet-kokonaisuutta kuvaa juurikin Paasonen kooste-metafora. Esimerkiksi multimediareportaasin kaltaisen verkkojournalismin käytössä ovat yhtä aikaa paitsi teknologia ja sovellukset – verkkoselain, videosoitin, tekstialusta, tietokoneen käyttöjärjestelmä, näppäimistö, näyttö ja hiiri – myös journalismin ja televisiotuotannon kulttuuriset konventiot ja protokollat.

⁶ Internet ja verkko eivät ole teknisesti ottaen synonyymejä: internetillä tarkoitetaan yleensä sisällön välittämisen väylää, joka yhdistää tietokoneet ympäri maailman, kun taas verkko viittaa sovellukseen, joka mahdollistaa internetin välittämän sisällön käyttämisen. Verkko on ikään kuin rakennettu internetin varaan. (ks. esim: <http://www.computerhistory.org/revolution/networking/19/314>). Tarkasteluni keskittyy tässä ennen kaikkea verkon tasolle, ei niinkään internetin. Tässä tutkielmassa käytän kuitenkin termejä tietoisesti synonyymeinä kuten arkikielessäkin on tapana. Päädyin ratkaisuun osittain luettavuuden takia sekä myös siksi, että monissa käyttämissäni lähteissä (ks. esim. Laaksonen, Matikainen & Tikka, 9) erottelua internetin ja verkon välille ei ole tehty.

Lawrence Lessig (2001) on kehittänyt jaottelun, jonka läpi katsottuna verkko piirtyy melko selvärajaisena kohteena. Jaottelu tarjoaa kooste-metaforaa analyttisemmän näkökulman verkkomediumin hahmottamiseen. Lessigin mukaan verkolla on kerrosmainen rakenne: pohjalla on tietokoneiden ja palvelimien muodostama *materiaalis-tekninen infrastruktuuri*, keskellä koodin ja ohjelmistot sisältävä *välittävä kerros* ja päällimmäisenä on verkkosivujen *sisältö*, eli tekstit, äänet, kuvat ja videot.⁷ (Lessig 2001; Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 12.) Lessigin jaottelu sopii myös yhteen kooste-metaforan kanssa. Se korostaa verkon prosessinomaisuutta, sen alituisen muutokseen sidottua luonnetta.

Lessig nimittäin painottaa sitä, että internetin eri kerrokset ovat keskenään vuorovaikutuksessa. Teknologia vaikuttaa ylimmän kerroksen mahdollisuuksiin, mutta samalla käyttäjien toiminta ohjaa sitä, kuinka internetiä kehitetään teknisellä tasolla. Näin verkon sosiaaliset ja kulttuuriset merkitykset rakentuvat. (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 12.) Esimerkiksi multimediareportaasin kerronnalliset keinot eivät olisi mahdollisia ilman teknologisia kehitysaskelaita. Kun vertaa viidentoista vuoden takaista webortaasia (esim. HS 2001) nykyaikaiseen multimediareportaasiin (esim. HS 2014b), huomaa, kuinka käyttäjiltä saatu palaute ja teknologian mahdollisuudet ovat edistäneet journalistisen verkkokertomuksen kerrontaa ja vakuuttavuutta. Narratologia ei voi sivuuttaa sitä, kuinka verkkojournalismin kerronta muuttuu teknologisten kehitysaskelten tahdissa. Ei ole liioiteltua väittää, että verkon muuttuva luonne miltei pakottaa ottamaan mediumin huomioon narratologiassa aivan toisella tapaa kuin esimerkiksi kirjallisuuden tai television tapauksessa. Jälkimmäisten mediumien taustaehtojen ja perusteiden voi nähdä säilyneen pitkään suhteellisen muuttumattomina.

Entä mitä tarkoittaa viestintä internetin muuttuvassa moninaisuudessa? Journalismin tutkija Ari Heinonen (1999, 37) on erottanut internetviestinnän kuusi luonteenomaista piirrettä. Nämä piirteet ovat *digitaalinen informaatio* (kaikki verkon sisältö koostuu nolista ja ykkösistä), *tietokoneistuminen* (sisällön lähettäminen ja vastaanotto tapahtuvat tietokoneiden välityksellä), *verkottuminen* (kaikki viestintä tapahtuu toisiinsa yhteydessä olevissa verkoissa), *interaktiivisuus* (viestintä on kaksisuuntaista), *hypertekstuaalisuus* (erilaisia sisältöjä voi linkittää toisiinsa) ja *käytettävyys* (viestinnän työkalut ja menetelmät ovat verrattain helppokäyttöisiä). Heinosen jaottelu on kuitenkin jo viidentoista vuoden takaa, eikä se siten voi ottaa huomioon 2000-luvulla tapahtuneita kehitysaskelaita, kuten mobiiliteknologian kehitystä ja verkon sosiaalista mediaa.

⁷ Edelliseen alaviitteeseen lisäten: voi ajatella, että Lessigin jaottelun kaksi ensimmäistä kerrosta ovat internetiä ja kolmas verkkoa.

On myös hyvä muistaa, että vaikka alun perin internet syntyi kahdenkeskiseksi viestinnän alustaksi, se on koko olemassaolonsa ajan kehittynyt yhä enemmän vuorovaikutteisen toiminnan ympäristöksi (Matikainen 2006, 177). Sosiologi Manuel Castells kirjoittaa, että verkko on tuonut mukanaan uuden kommunikaation muodon, *henkilökohtaisen joukkoviestinnän*. Se tarkoittaa yksilöstä lähtöisin olevaa ja yksilön määrittelemää viestintää, joka voi kuitenkin saavuttaa suuren yleisön. Castellsin mukaan henkilökohtainen joukkoviestintä saattaa merkitä yksilön vallan lisääntymistä, mikä voi myös muuttaa yhteiskunnallisia valtarakenteita. (Castells 2009, 55.)

Verkkjournalismi, ja multimediareportaasi sen edustajana, ei täysin istu Castellsin henkilökohtaisen joukkoviestinnän määritelmään. Itse asiassa verkkjournalismi ponnistaa ennemminkin perinteisen joukkoviestinnän jalustalta: mediayhtiön omistuksessa oleva tiedotusväline tuottaa sisältöä, jota yleisö kuluttaa, ja tämä sisältö noudattelee hyvin pitkälti lehti- ja televisiojournalismin konventioita. Juttujen kommentointimahdollisuuden ja esimerkiksi juttuihin liittyvän Facebook-keskustelun voi silti katsoa edustavan henkilökohtaista joukkoviestintää. Parhaimmillaan ne voivat myös lisätä yksilön valtaa tai ainakin ihmisten osallistumismahdollisuuksia verkkjournalismin tuotantoprosesseissa. Tämä olisi kuitenkin oman tutkimuksensa aihe, enkä lähde tässä työssä selvittämään esimerkiksi sitä, millaista keskustelua havaintoesimerkkini ovat herättäneet sosiaalisessa mediassa. Havaintoesimerkkieni multimediareportaasit ovat joka tapauksessa levinneet ainakin Facebookissa todella laajalti: *Estoniaa* (HS 2014a) on jaettu yli 4 600 kertaa ja *Syvällä*-reportaasia (HS 2014b) yli 8 800 kertaa.

2.2. Verkon ja muiden mediumien erot

Miten verkko mediumina eroaa muista mediuemeista? Kysymys on tutkielmani kannalta tärkeä, sillä sen avulla päästään lähemmäs sitä, miten verkko mediumina tulisi ottaa huomioon mediatietoisessa narratologiassa ja verkkjournalismin narratologisessa analyysissä.

Verkolle ominaisista piirteistä ovat jo edellä tulleet esiin *muoto* (digitaalisuus ja interaktiivisuus), *hypertekstuaalisuus* (linkkeihin perustuva logiikka) ja *valta-asetelma* (henkilökohtainen joukkoviestintä ja yksilön korostunut merkitys). Lisäksi verkon erityispiirteenä on pidetty sitä, että se muuttaa käsitystämme *ajasta ja paikasta*. Verkko myös *uudistaa ja yhdistää* aiempien mediumien sisältöjä, genrejä ja ilmaisumuotoja (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 10–11.) Esimerkiksi voi ajatella, että multimediareportaasissa

hyödynnetään muun muassa printtijournalismin, dokumenttielokuvan ja televisiouutisten kerrontakeinoja. Tähän kierrättämiseen ja mediumien sisäkkäisyyteen Jay David Bolter ja Richard Grusin (1999) viittaavat käsitteellä remediaatio (jota käsittelem tarkemmin luvussa 4). Kyseessä ei ole pelkästään verkolle ominainen piirre, mutta Bolterin ja Grusin mukaan remediaatio on nimenomaan digitaalista mediaa leimaava ominaisuus. Tästä verkon mukanaan tuomasta mediumien linkittymisestä toisiinsa seuraa myös se, että vanhan ja uuden median välisistä erotteluista tulee hankalia ja keinotekoisia (Paasonen 2013, 36).

Yksi uutta vanhasta erotteleva termi on joka tapauksessa *digitaalinen media*. Sitä näkee toisinaan käytettävän verkon synonyyminä – etenkin silloin, kun puhutaan internetistä mediumina. Tämä on ymmärrettävää, sillä verkon sisältö on aina digitaalisessa muodossa. Digitaalisen median käsite pyrkii korostamaan viestintäteknologian murrosta. Teknologisesta näkökulmasta digitaalisuus merkitsee yksinkertaisesti sitä, että median sisältämä tieto on bittimuodossa, eli ykkösinä ja nollina. (Lister et al. 2009, 18.) Digitaalisesta mediasta puhuessa korostetaan usein nimenomaan median teknologista ulottuvuutta (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 13).

Joukkoviestinnän ja journalismin tuottamisen digitalisoituminen voi nähdä nivoutuneen internetin laajentumiseen. Medium-näkökulmasta digitaalisuus on merkinnyt isoa muutosta: enää teksti, kuva, video tai ääni eivät ole sidoksissa tiettyyn välineeseen – esimerkiksi multimediareportaasi sisältää nämä kaikki. Lisäksi verkossa kaikki digitaalinen data on myös helposti muokattavissa, eikä se vaadi käyttäjältä materiaalista säilytyspaikkaa, vaan tietoon pääsee käsiksi käytännössä millä tahansa internetiin yhteydessä olevalla laitteella. (Lister et al. 2009, 18.)

Marie-Laure Ryan muistuttaa, että nykyisin digitaalisuus lävistää tuotannon tasolla miltei kaikki mediamuodot, vaikka lopputulos olisikin ei-digitaalinen. Kirjoja kirjoitetaan tietokoneen tekstinkäsittelyohjelmalla, graafista taidetta luodaan manipuloimalla kuvia digitaalisesti, elokuvia leikataan tietokoneilla ja musiikkia sävelletään klikkailemalla pianon koskettimien kuvia tietokoneen ruudulla. Aidosti digitaalinen sisältö onkin sellaista, jonka osalta sekä tuottaminen että vastaanottaminen on riippuvaista digitaalisesta ympäristöstä. Ryanin mukaan ilmeisin ominaisuus, joka erottaa digitaalisen median käytännön tasolla muusta mediasta, on interaktiivisuus. (Ryan 2004c, 329.) Keskityn interaktiivisuuteen ja digitaalisen tarinankerrontaan tarkemmin luvussa 4.

2.3. Journalismi ja internet

Ari Heinonen (1999, 41–52) kirjoittaa väitöskirjassaan, että internet on tuonut mukanaan kolme keskeistä kysymystä, joita ammattimaisen journalismin kentällä on jouduttu miettimään uudelleen. Ne ovat internet *julkaisemisen mediumina*, *journalistien voimaannuttajana* ja *journalistisen ammatin muokkaajana* Pohdin seuraavassa, mitä nämä muutosaspektit tarkoittavat 2010-luvun tilanteessa.

Julkaisemisen medium

Heinosen (1999, 41) mukaan keskustelu internetistä *julkaisemisen mediumina* on keskittynyt siihen, miten perinteiset, broadcast-tuotannosta tai sanomalehtibisneksestä tuottoensa saavat mediatalot pystyvät ottamaan internetin osaksi journalismiaan ja miten tämä vaikuttaa journalistiseen alaan. Nyt, viisitoista vuotta myöhemmin, elämme maailmassa, jossa journalismi liikkuu yhä kiihtyvällä vauhdilla nettiin. Samaan aikaan mediayhtiöt miettivät kuumeisesti, miten verkkojournalismi tulevaisuudessa rahoitetaan. Tällä hetkellä moni lehtitalo näyttää uskovan maksulliseen verkkosisältöön: Vuonna 2015 suurin osa päivittäin ilmestyvistä sanomalehdistä julkaisee verkkosivuillaan maksullisia artikkeleja. *Suomen Lehdistö* -lehden mukaan pian näin tekevät kaikki päivälehdet.⁸

Mediatutkija Robert Picard kirjoittaa artikkelissaan ”Twilight or new dawn of journalism” (2014) journalismin siirtymisestä verkkoon ja tämän vaikutuksia mediakenttään. Hänen mukaansa median murrosvaiheessa laadukkaalle sisällölle pitää antaa resursseja. Tämä toteutuu multimediareportaasien kohdalla. Ne ovat monen ihmisen työpanoksen tulos ja vaativat perinteistä journalismia enemmän aikaa ja rahaa. Multimediareportaasin voi nähdä yhtenä yrityksenä vastata media-alan nykytilanteen ongelmiin. Se on yritys löytää ilmaisutapoja, joiden avulla mediatalot pystyisivät pitämään ihmisten huomiosta kiinni kauemmin kuin yhden klikkauksen verran.

⁸ ”Kaikille päivälehdille tulossa maksumuuri”: <http://www.suomenlehdisto.fi/blog/2015/02/03/kaikille-paivalehdille-tulossa-maksumuuri/> (Viitattu 13.2.2015)

Journalistin voimaanuttaja

Toinen tärkeä kysymys internetin ja journalismin suhteessa on se, miten internet on vaikuttanut journalistin päivittäiseen työhön. Heinonen (1999, 46) nosti esiin ensinnäkin, että internet on informaatioresurssi, joka on mullistanut tiedonhaun tuomalla media-alalle niin uudenlaisia journalistisia lähteitä kuin uudenlaisia tapoja käyttää vanhoja lähteitä. Heinosen kirjan ilmestymisen jälkeen etenkin datajournalistiset työkalut ovat kehittyneet suurin harppauksin (ks. esim. Nieminen 2015).

Toisekseen internet yhdistää: koko toimituksen väki on periaatteessa yhteydessä toisiinsa koko ajan (Heinonen 1999, 47). Aika ja paikka eivät rajoita sisällön kulkua. Lehden verkkosivua voi päivittää esimerkiksi paikan päältä jääkiekko-ottelussa. Ja esimerkiksi mediatalon digitaalinen arkisto on aina toimittajan ulottuvilla.

Internet yhdistää myös journalismin muotoja ja voi antaa perinteiselle kerrontatavalle uuden kontekstin. Esimerkiksi pitkä, tarinallinen tai kaunokirjallinen journalismi on löytänyt uuden kodin verkosta. Pitkien juttujen visuaaliseen ilmeeseen ja taittoon on panostettu, ja printtimedian sisältöä on pyritty editoimaan verkkoon soveltuvaksi. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* kerää verkkosivuilleen pitkiä ja ajattomia lukujuttujaan Hitaat-vinjetin alle⁹. Melko tuore suomalainen esimerkki hitaasta journalismista on *Long Play*, joka myy pitkiä artikkeleja verkossa. Myös mediakentän uudet tulokkaat luottavat pitkään mittaan. *Uusi Inari* (uusiinari.fi) oli nuorten toimittajien perustama väliaikainen verkkopaikallislehti, joka toimi helmi–maaliskuussa 2015. Se julkaisi monia tarinallisia juttuja. *Reunamedia* (reunamedia.com) on *Uuden Inarin* pirkanmaalainen kollega, joka julkaisee verkossa viikoittain ei-uutismaista sisältöä. Kummatkin verkkomediat kustantavat toimintansa joukkorahoituksella. Hitaan journalismin käsitteen alle kuuluu myös multimediareportaasi. Esimerkiksi *Estonia*-kokonaisuuden (HS 2014a) lukemiseen saa helposti kulumaan yli puoli tuntia.

Tarinallisuutta pitää arvossaan myös esimerkiksi toimittaja ja tietokirjailija Elina Grundström. Hän toimi Tampereen yliopiston vierailijaprofessorina lukuvuotena 2013–2014.

Avajaispuheessaan Grundström (2013) otti väitteensä tueksi esimerkkejä maailmalta: *Atavist* (magazine.atavist.com), *Longreads* (longreads.com), *Longform* (longform.com) ja *Narratively* (narrative.ly). Grundströmin mukaan nimenomaan tarinalliset artikkelit ovat sellaista sisältöä, joka leviää sosiaalisessa mediassa. Hän näkee, että ne myös kestävät aikaa paremmin kuin uutiset. Pitkät jutut koetaan enemmän teoksen kaltaisiksi. Grundström korosti, että

⁹ *Helsingin Sanomien* pitkiä juttuja: <http://www.hs.fi/aihe/hitaat/>

”teosluonteensa vuoksi tarinamuotoinen journalismi on osoittautunut yhdeksi niistä nettisisällöistä, joista yleisö on valmis maksamaan, jopa juttu kerrallaan”. (Ema.)

Tämän näkökulman mukaan yleisö maksaa tarinallisesta journalismista osaltaan siksi, että sen hankkiminen muistuttaa kirjan ostamista. Väitteeseen voi yhtyä multimedireportaasinkin tapauksessa. Siinä missä kertomusmuotoinen, tekstivetoinen journalismi on sukua tietokirjalle, multimedireportaasi kallistuu enemmän dokumenttielokuvan suuntaan, varsinkin aikana, jolloin dokumentteja katsotaan usein tietokoneen ruudulta, esimerkiksi *Yle Areenan* kaltaisista suoratoistopalveluista.

Journalistisen ammatin muokkaaja

Internet myös yhdistää journalismin tekemisen tapoja toisiinsa – esimerkiksi multimedireportaasin tapauksessa. Multimedireportaasi asettuu osaksi jatkumoa, jossa erilaiset mediamuodot ja ilmaisun tavat lähentyvät toisiaan. Nykytilanteessa perinteisesti televisioon tai lehtijulkaisuun keskittyneet mediat tekevät uusia aluevaltauksia.

Mediatutkimuksessa tällaista eri mediamuotojen lähentymistä kutsutaan konvergenssiksi (Jenkins 2008). Selkeä suomalainen esimerkki painetun ja sähköisen median konvergenssista on *Nelosen uutisten* ja *Helsingin Sanomien* uutistoimitusten yhdistyminen vuonna 2011.¹⁰ Tästä seurasi *Nelosen uutisten* korvaaminen *HS-uutisilla* vuoden 2014 alussa.¹¹

Kehityskulku on johtanut *HSTV*-nettitelevision perustamiseen. *Helsingin Sanomilla* on käytössään entisiä *Nelosen uutisten* tv-osaajia, mikä mahdollistaa laadukkaan videosisällön tuottamisen verkossa. Tätä osaamista *Helsingin Sanomat* hyödyntää uudennlaisissa verkkosisällöissä, kuten multimedireportaaseissa. *Helsingin Sanomien* päätoimittaja Päivi Anttikoski kertoi kuvaillun kaltaisesta konvergenssin hyödyntämisestä *Ylen* haastattelussa loppuvuonna 2014.¹² Anttikoski mainitsi esimerkkeinä *Estonia*- ja *Syvällä*-mediakokonaisuudet, jotka siis ovat tämän gradun havaintoesimerkit.

Ammatillisessa mielessä internet vaatii journalistilta koko ajan uudennlaisia taitoja (Heinonen 1999, 48). Internet on medium, joka kykenee hyödyntämään digitaaliteknologian ja

¹⁰ ”Helsingin Sanomien ja Nelosen uutisten toimitukset yhteen”: <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1305548535924> (Viitattu 13.2.2015)

¹¹ ”Nelosen uutisista tulee HS-uutiset”: <http://www.hs.fi/kulttuuri/a1305769654544> (Viitattu 13.2.2015)

¹² ”Lehtien nettitelevisiot – esimerkkinä HSTV”: <http://areena.yle.fi/radio/2422767> (Viitattu 13.2.2015)

ohjelmoinnin innovaatioita, esimerkiksi datajournalistisissa sisällöissä. Internetin käyttötavat myös muuttuvat alituisesti, toisin kuin vaikkapa television tai sanomalehden. Voi siis sanoa, että mitä paremmin mediatilat pysyvät kärryllä uusista ilmaisutavoista ja ihmisten mediakäytön kulloisistakin trendeistä, sitä paremmin ne tavoittavat yleisönsä ja erottuvat kilpailijoista. Tämän vuoksi teknologian kehitys ja internetin eri sovellusten muuttuvat käyttötavat vaikuttavat journalistin ammattiin ja samalla myös siihen, miten journalisti kertoo kertomuksen.

2.4. Verkkoa tutkimassa

Aivan kuten verkkoa itseään myös sen tutkimusta on hankala eristää omaan aitaukseensa. Tämä johtuu osaltaan siitä, että internet-tutkimuksella on tiiviit kytkökset monen eri alan ilmiöihin. On oikeastaan vaikeampi luetella tieteenaloja, joihin internet ei tavalla tai toisella liity kuin niitä, joissa jotain verkon ilmiötä tutkitaan. Esimerkiksi sosiaalista mediaa tutkitaan paljon mediatutkimuksen piirissä, mutta yhtä hyvin verkkoa tutkitaan myös terveystieteessä, markkinoinnissa, johtamistieteissä, psykologiassa ja oikeustieteissä – tietojenkäsittelytieteestä ja muista teknisistä aloista puhumattakaan. (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 17–18.)

Yhtä ongelmallista kuin verkon määrittely on myös verkkotutkimuksen käsitteellistäminen. Siispä aihetta on hyvä lähestyä jälleen kerran eri näkökulmista. Pekka Aula ja kumppanit jaottelevat internet-tutkimuksen välineeseen, mediaan ja tilaan. *Välinenäkökulmasta* internet on viestinnän väline, informaatiota välittävä teknologia. *Medianäkökulma* painottaa verkon mediankaltaista luonnetta: sitä käytetään perinteisen median kaltaisesti, ja se palvelee samanlaista tarkoitusta ihmisten arjessa kuin televisio, radio tai sanomalehti. *Tilanäkökulma* taas korostaa sitä, kuinka verkko on yhteisöllinen kohtaamispaikka ja kulttuurisen toiminnan alusta. (Aula, Villi & Matikainen 2006, 18.)

Nämä kolme näkökulmaa on syytä ottaa huomioon myös verkkokertomusten narratologiassa ja multimediareportaasien analysoimisessa. Voi olla, että mediatutkimus ajautuu helposti painottamaan medianäkökulmaa. Tässä työssä mediatietoinen narratologia ei kuitenkaan tarkoita ainoastaan Aulan ja kumppaneiden tapaan ymmärretystä medianäkökulmasta katsomista. Multimediareportaasin analysointi jää vaillinaiseksi, jos ei ota huomioon sekä välinenäkökulmaa että tilanäkökulmaa. Välinenäkökulma painottaa esimerkiksi sitä, kuinka verkkoselain, videosoitin, tietokoneen näyttö ja näppäimistö vaikuttavat multimediareportaasin käyttökokemukseen. Tilanäkökulmasta verkkojournalismi voi toimia erilaisten yhteisöjen muodostajana, kun se panee aluilleen Facebook-keskusteluja.

On hyvä muistaa, että vaikka internettutkimusta löytyy kansainvälisesti jo paljon, vakiintuneita metodeja niitä koskevia normeja verkon tutkimiseen ei ole liiemmin syntynyt.¹³ *Otteita verkosta* -kirjan toimittajat Laaksonen, Matikainen ja Tikka (2013) korostavatkin, että uusia menetelmiä verkon ja sen sosiaalisen median alustojen tutkimisen tarvitaan. Toisaalta he mainitsevat myös siitä, kuinka tärkeätä on noudattaa eri tieteenalojen tutkimuskriteerejä, jotka vaikuttavat verkkotutkimuksen taustalla. Internettutkimuksen pitäisikin heidän mielestään olla uusien näköalojen ja tieteen arvokkaiksi kokemien periaatteiden kohtaamiskenttä. (Emt., 26.) Kuten toin johdantoluvussa esiin, narratologian osalta Marie-Laure Ryanin (2004 ja 2014) projektien ohella internettutkimuksen ja narratologian yhteyksiä on hahmotellut tamperelainen Narrarekeskus (Hatavara et. al. 2015).

Multimediareportaasi on mielestäni hyvä esimerkki, joka tuo esiin sen, kuinka internettutkimuksen haasteet näkyvät myös narratologian kentällä. Menetelmät, jotka toimivat hyvin perinteisen kirjallisuuden tutkimuksessa, eivät välttämättä riitä kertomuksen tutkimiseen verkkoympäristössä. Ja spesifisti journalistisesta kertomuksesta puhuttaessa verkko on ympäristö, joka suorastaan vaatii yhdistämään uusia näköaloja ja vakiintuneita tutkimustraditioita.

Verkkjournalistisen kertomuksen tutkimisessa voi nähdä paljon samaa kuin pelien ja muun interaktiivisen media tutkimisessa. Pelitutkija Frans Mäyrä (2013, 307) muistuttaa, että interaktiivisen median tutkimus on tuonut aiemmin erillisiä tutkimustraditioita lähemmäs toisiaan. Erillisyydellä hän viittaa kärjistäen siihen, että humanistinen perinne keskittyi aiemmin taideteoksen estetiikkaan arkitodellisuudesta erillään, sosiaalitieteet taas suuntasivat huomionsa ihmisen käyttäytymiseen ja yhteiskunnallisiin prosesseihin teknologiatutkimuksen nojatessa pitkälti fysiikan ja insinööritieteiden perustaan. Mäyrän (ema.) mukaan kuitenkin ”[d]igitaalisen kulttuurin aikakaudella näille tieteenaloille kohdistuu kasvavaa painetta keskinäisen vuoropuheluun”.

Samaa ajatusta voi soveltaa multimediareportaasin narratologiseen analyysiin.

Verkkjournalistiset kertomukset ovat sidoksissa käyttäjän valintoihin, joita kehystävät teknologian tarjoamat mahdollisuudet ja rajoitukset.

¹³ Tosin verkkoetnografiaa on kehitelty paljonkin viime vuosina, ja myös käyttöliittymätason kulttuurista tutkimusta alkaa olla olemassa. Tuore esimerkki: Stanfill (2015) *Interface as discourse: The production of norm through web design*.

Mäyrä (2013, 307) lisää, että ”uudet, merkittävät ja soveltavat innovaatiot usein nousevat oppialojen ydinalueiden välille jäävien tutkimushaasteiden parista”.¹⁴ Siksi myös narratologisen journalismin tutkimuksen on etsittävä yhteistä maaperää muiden tieteenalojen kanssa. Tätä ajatusta Mäyrä on itsekin toteuttamassa Narrare-tutkimuskeskuksen projekteissa (esim. Hatavara et. al. 2015).

2.5. Digitaalista materiaalisuutta

Paasonen (2013) verkosta käyttämä metafora *kooste* tuo esiin tärkeän puolen internetin mediumluonteesta, etenkin mediatietoisien narratologian näkökulmasta. Koosteen metaforan voi nähdä korostavan samaa kuin McLuhanin, remediaation käsitteen ja Ryanin mediatietoisien narratologian: sisältöä ei voi irrottaa välineestä.

Paasonen kirjoittaa, että verkko ei ole passiivinen julkaisualusta tai kanava. Sen sijaan hän toteaa N. Katherine Haylesia referoiden, että digitaaliset sisällöt ovat ”prosesseja pikemmin kuin objekteja niiden rakentuessa jatkuvasti tiedostojen, laitteistojen, kaapelien ja algoritmien kautta.” (Paasonen 2013, 43.)

Tästä verkon prosessinomaisuudesta Paasonen (2013, 46) puhuu digitaalisena materiaalisuutena, jossa ”teknologiat, ihmiset, tekstit, kuvat ja instituutiot nivoutuvat ja vaikuttavat toisiinsa.” Verkko on toisin sanoen alituisessa muutoksen tilassa oleva prosessi, jossa teknologia ja sisältö kehittyvät vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Luonnehdinta ilmaisee dynaamisemmin Lessigin (2001) ajatuksen verkon kerrosmaisesta rakenteesta, jossa materiaalis-tekniinen infrastruktuuri, välittävä koodin kerros ja esitysten sisältökerros vaikuttavat alituisesti toisiinsa.

Myös tämä tutkielma ponnistaa ajatuksesta, että verkko ei ole passiivinen alusta vaan alati muuttuva kooste. Kun avaan verkkoselaimessa multimediareportaasin, muodostuu näytölle videoiden, kuvien, infografiikan ja tekstin palasista kooste, joka on liikkeessä ja joka myös levittäytyy muualle internetiin esimerkiksi sosiaalisen median keskusteluiden kautta.

Esimerkiksi ruutukaappaus *Syväällä*-multimediareportaasista jähmettää sen staattiseksi kuvaksi, eikä silloin ole enää kyse samasta reportaasista. Ääni, videot ja linkit muualle verkkoon katoavat. Verkkjournalismin prosessinomaisuus häviää.

¹⁴ Ridell ja Väliaho (2006, 8) kirjoittavat mediatutkimuksesta oppialojen kohtaamisten leikkauspisteenä samassa hengessä kuin Mäyrä: Vaikka ”kyseessä on tieteenala [mediatutkimus], joka koostuu monista aineksista” ja vaikka ”oppiaineen sisään on rakentunut moninaisia rajalinjoja”, voi rajoilla tapahtuvista kohtaamisista syntyä ”jotakin kokonaan uutta, vain raja-alueille ominaista ja niillä mahdollista” (ema.).

Tämä esimerkki tekee näkyväksi, että sisältöjen analyysia ei voi irrottaa mediumin materiaalisuuteen kiinnittyvistä toimintatavoista. Tämä on otettava huomioon myös narratologiassa ja journalismin tutkimuksessa: etenkin verkkojournalismissa mediumia ei voi mielekkäästi sivuuttaa. Internetissä journalismi on koko ajan liikkeessä. Juttuja päivitetään, linkitetään ja kommentoidaan jatkuvasti.

Mitä tämä sitten tarkoittaa tutkijan näkökulmasta ja erityisesti käytettyjen tutkimusmenetelmien kannalta? Paasosen (2013, 46) mukaan kaikki edellä sanottu ”edellyttää ennen kaikkea refleksiivisyyttä sekä tutkittavaa mediaa, sen erityisyyksiä ja mediakulttuurisia sijainteja, että omia tutkimuksellisia valintojaan ja ratkaisujaan kohtaan”. Tämä refleksiivisyys kumpuaa siitä, että ”tutkimusaineisto materialisoituu yhä uudelleen samalla muuttuen”. Siksi myöskään tulkinta ei saa jähmettyä paikalleen (ema., 46).

2.6. Yhteenveto: muuttuva verkko, muuttuva journalismi

Olen kirjoittanut tämän pääluvun mielessäni ensimmäinen tutkimuskysymykseni: millainen ympäristö verkko on journalistiselle kertomukselle?

Paasosen (2013) tukeutuen esitin, että verkko ei ole staattinen alusta, vaan kyse on alati muutoksessa olevasta prosessista, jota voi kuvata erilaisten sosiokulttuuristen ja teknologisten kehityskulkujen koosteeksi. Myös verkkojournalismi on mediuminsa vuoksi alati muutoksessa. Journalistiset ilmaisukeinot muokkautuvat mediumin teknologiseen edistykseen nivoutuen. Tästä syystä sisällön, kuten esimerkiksi kertomuksen, tutkimista ei voi irrottaa mediumistaan.

Kaiken kaikkiaan internet on tarkkaa määrittelyä pakeneva moninaisuus. Sen voi kuitenkin nähdä muodostuvan kolmesta kerroksesta (Lessig 2001). Niitä ovat materiaalis-infrastruktuurinen kerros, välittävä kerros ja sisällön kerros. Kerrokset ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään.

Muista medioista verkko eroaa ainakin viidellä tavalla. Niitä ovat muoto, hypertekstuaalisuus, valta-asetelma, aika ja paikka sekä mediamuotojen aktiivinen yhdistäminen ja uudistaminen.

Tyypillisesti verkkoa on tutkittu välineenä, mediana tai tilana. Katson, että kaikki nämä kolme lähestymistapaa tulisi ottaa huomioon, kun tutkii journalistista kertomusta verkkoympäristössä. Lisäksi on hyvä muistaa, että verkon tutkiminen vaatii uusien näköalojen avaamista ja erilaisten

tutkimustraditioiden yhdistämistä. Työni havaintoesimerkki multimediareportaasi on yksi journalistinen tutkimuskohde, joka kaipaa tieteidenvälistä näkökulmaa.

3. Kertomuksen näkökulma

(M)e uneksimme kertomuksin, me näemme päiväunia kertomuksin, muistamme, ennakoimme, toivomme, olemme epätoivoisia, uskomme, epäilemme, suunnittelemme, korjaamme, kritisoimme, rakennamme, juoruamme, opimme, vihaamme ja rakastamme kertomuksen avulla. Elääksemme todella luomme tarinoita itsestämme ja toisista, henkilökohtaisesta ja sosiaalisesta, menneisyydestä ja tulevaisuudesta. (Hardy 1968, 5.)¹⁵

Kertomus on ilmiselvästi jotakin, joka inspiroi tutkijoita mitä mahtipontisimpiin luonnehdintoihin. Yllä oleva intomielinen sitaatti on peräisin kirjallisuuden tutkija Barbara Hardyn kynästä 1960-luvun lopulta.

Vähintään yhtä lennokkaasti kertomuksesta sanaili semiootikko ja yksi narratologian perustajahahmoista Roland Barthes (1977). Hänen mukaansa kertomus on kaikkialla: ”se on olemassa kuin elämä itse”. Barthes kirjoittaa, että kertomus ylittää kulttuurin, historian ja kansallisuudet ja että se on yksinkertaisesti ihmiselle luonteva tapa tehdä ympäröivää maailmaa ymmärrettäväksi. Onhan kertomus mukana ”myytissä, legendassa, tarussa, sadussa, novellissa, romaanissa, historiankirjoituksessa, tragediassa, komediassa, pantomiimissa, taulussa, lasimaalauksessa, elokuvassa, sarjakuvassa, uutisessa ja keskustelussa”. (Barthes 1977, 79.)¹⁶ Toisin sanoen Barthes näyttäisi väittävän vastahankaan tämän tutkielman kanssa, että kertomus on olemassa materiasta ja mediumista riippumatta.

Kertomus on myös tämän luvun pääosassa. Lähestyn kertomusta sulkeistamalla väliaikaisesti tarkastelun ulkopuolelle edellisen luvun keskeisen teesin eli sen, että kertomusta ei voida irrottaa materiaalisesta mediumistaan. Ensin määrittelen kertomuksen, sitten keskityn narratologiaan, eli kertomuksen tutkimukseen – onhan tutkielman yhtenä tavoitteena hahmotella narratologian uusia näköaloja journalismin tutkimuksessa. Kerron, miten narratologia on kehittynyt nykymuotoonsa, mitä suomalaisen journalismin tutkimuksen kentällä on narratologian parissa tehty ja spekuloin, mitä kenties tehdään tulevaisuudessa. Luvun lopuksi käänän katseeni genren käsitteeseen, joka on tiiviisti kytköksissä kertomukseen ja narratologiaan. Yritän pohtia, millaisia kysymyksiä genretutkimus voisi avata, kun tarkastelun kohteena on multimediareportaasi ja journalistinen verkkokertomus.

¹⁵ Suomennos: Hyvärinen 2007, 129

¹⁶ Suomennos: Hietala 2006, 91

3.1. Kertomus rautalangasta

Arkikielessä tarinaa ja kertomusta on usein tapana käyttää synonyymeinä. Narratologiassa asia ei ole näin yksinkertainen. Narratologian kielellä ilmaistuna *tarina* tarkoittaa tapahtumien kronologista sarjaa. *Kertomus* taas on kokonaisuus, joka punoo tarinan tapahtumat merkitykselliseksi kokonaisuudeksi. (Ikonen 2001, 184–185, 195.)¹⁷ Näin ollen yksi tämän tutkielman avainkäsitteistä on kertomus, ei tarina.

Kertomus jaetaan narratologiassa *tarinan* ja *diskurssin* tasoon.¹⁸ Diskurssi on kertomuksen pintataso, sen muoto, ja tarina taas ”on se kertova kokonaisuus, jonka vastaanottaja hahmottaa mielessään diskurssin antamien vihjeiden perusteella” (Hietala 2006, 95; ks. myös Cohn 2006, 132). Ranskalaisen strukturalistin Gérard Genetten käsitteet *histoire*, *recit* ja *narration* ovat pohjana narratologian tarina–diskurssi-jaottelulle.¹⁹ Genetteläinen jaottelu taas ponnistaa venäläisten formalistien 1920-luvulla tekemästä erottelusta tarinan (fabula) ja juonen (sjuzhet) välillä. (Gripsrud 2002, 199.)

Kokeillaan erottelua multimediareportaasiesimerkin avulla: *Helsingin Sanomien* julkaisema multimediareportaasi Estonian onnettomuudesta (HS 2014a) on kertomus, eli genetteläisittäin tarinan ja diskurssin muodostama kokonaisuus. Tässä tapauksessa tarinan voi ajatella tarkoittavan matkustajalaivan onnettomuuteen johtavien tapahtumien sarjaa. Tarina–diskurssi-jaottelun näkökulmasta tarinaa ei ikinä kerrota eikä voida kertoa kokonaan. Näin ollen voi sanoa, että multimediareportaasin diskurssiin on tiivistetty pitkän ajanjakson tapahtumista vain tietyt kohtaukset, ja äänessä on muutama valikoitu henkilö.

Mutta miten sitten tulisi ymmärtää, mikä on kertomus? Käsite ei ole narratologiassa mitenkään yksiselitteinen tai kirkas. En puutu tässä kertomuksen merkityksistä käytäviin keskusteluihin tarkemmin, sillä ne riittäisivät oman tutkielmansa aiheeksi. Sen sijaan esittelen muutaman erilaisen kertomuksen määritelmän, jotta hahmottuisi jonkinlainen kuva käsitteen monitahoisuudesta. Lopulta päädyn määritelmään, jonka avulla pystyn tarkastelemaan ennen kaikkea mielestäni hedelmällisesti multimediareportaasin kaltaista journalistista tuotosta verkkoympäristön alati muuttuvassa moninaisuudessa.

¹⁷ Noudatan tässä työssä narratologiaan erikoistuneen sosiologin Matti Hyvärisen (2015) käännösratkaisua eli käytän englannin kielen sanan *narrative* vastineena suomen ’kertomusta’ ja *storyn* vastineena ’tarinaa’.

¹⁸ Tosin kontekstuaalisen narratologian piirissä tarina–diskurssi- tai tarina–juoni-jaottelu on kyseenalaistettu (Chatman 1990, 310).

¹⁹ Genette esitteli jaottelun alun perin teoksessaan *Narrative Discourse. An Essay in Method* (1990/1972).

Teknisesti määriteltynä kertomus muodostuu ainakin seuraavista elementeistä: on henkilöahmo, joka kulkee läpi tapahtumien, jotka liittyvät syysuhteessa toisiinsa. Tästä syntyy tapahtumien sarja, joka johtaa tasapainosta epätasapainoon ja edelleen uudenlaiseen tasapainoon. Tällaiseen kertomuksen määritelmään päätyy mediatutkija Jostein Gripsrud (2002, 192–193) yhdistellessään David Bordwellin, Kristin Thompsonin, Claude Bremondin ja Tzetan Todorovin näkemyksiä.

Samansuuntaisesti kertomuksen määrittelevät kirjallisuudentutkija Robert Stam ja kumppanit, joihin Juha Herkman (2005) viittaa.²⁰ Heidän mukaansa kertomus muodostuu tapahtumista, jotka kytkeytyvät toisiinsa loogisesti, ovat aika-akselilla ja joita jokin teema yhdistää. Kertomuksen peruselementit ovat siis tapahtumat, henkilöahmot, temaattinen tarina tai juoni ja aika. (Herkman 2005 87–88.)

Kirjallisuustieteilijä Dorrit Cohn (2006, 22–23) taas käsittää kertomuksen seuraavasti: se on erilaisten lausumien muodostama, kausaalinen tapahtumaketju, joka käsittelee inhimillisiä olentoja. Cohnin määritelmä erottaa kertomuksen puhtaasta kuvailusta, tunteiden ilmaisusta ja filosofiset, teoreettiset, selittävät ja spekulatiiviset väittämät totuudesta. Cohn kuitenkin myöntää, että tunteiden ilmaisun ja kuvailun erottaminen kertomisesta on ongelmallista.

Kaikissa edellä esitetyissä määritelmässä ongelmana on kapea näkökulma. Kertomus typistyy muodolliseksi, tekstinsisäiseksi ja rajoiltaan suljetuksi ilmiöksi. Jos multimediareportaasista etsii kertomuksellisia elementtejä näiden määritelmien pohjalta, lopputulos painottuu tapahtumiin ja henkilöihin, juonenkuljetukseen ja tematiikkaan. Tällöin laajempi konteksti ja eri välineiden osuus kertomuksen tuottamisessa helposti unohtuu.

Jotta saa paremman otteen kertomuksen kytköksistä itsensä ulkopuolelle, on hyvä levittää perspektiiviä. Ryanin (2004a, 2–5) mukaan kertomusta voi lähestyä viidestä eri tulokulmasta – eksistentiaalisesta, kognitiivisesta, esteettisestä, sosiologisesta ja teknisestä. Tällaisen moninäkökulmaisen kertomuksen erittelyn voi nähdä soveltuvan etenkin multimediareportaasin kertomuksellisten elementtien analysoimiseen.

Eksistentiaalinen näkemys (Ryan 2004a, 2–3) painottaa sitä, kuinka ihmiset voivat kertomusten avulla käsitellä ajan, kohtalon ja kuolevaisuuden kysymyksiä sekä luoda ja projektoida identiteettejään. Siis lyhyesti sanottuna antaa merkitystä elämälleen. *Estonia* (HS 2014a) ja

²⁰ Stam ja kumppanit esittelivät kertomuksen määritelmänsä alun perin teoksessa *New Vocabularies in Film Semiotics* (1992).

Syvällä (HS 2014b) ovat kumpikin kertomuksia kuolemasta, ja osaltaan siksi niin kiehtovia. Niihin voi heijastaa omia pelkojaan ja peilata identiteettiään. Matkustajalaiva saattaa upota koska vain. Sukeltamisessa on aina kuolemanvaara läsnä. Esimerkiksi *Syvällä*-reportaasin sukeltajan näkökulmasta kuvatut videot voivat tuoda kuolemanvaaran konkreettisemmin lukijan lähelle kuin teksti, jossa kuvaillaan sukellusolosuhteita.

Kognitiivisesta perspektiivistä kertomus on perustavanlaatuinen inhimillisen ajattelun väline. Ryan (2004a, 3) referoi Jerome Bruneria, jonka mukaan kertomus on toinen kahdesta inhimillisen ajattelun keskeisistä tavoista. Toinen on argumentointi. Tältä pohjalta multimediareportaasia voi tarkastella ajattelutyökaluna, kognitiivisena muotona. Kyse on kertomuksesta, jonka avulla muodostamme käsityksen historiallisesta tapahtumasta, satoja ihmishenkiä vaatineesta onnettomuudesta.

Esteettinen lähestymistapa taas käsittelee kertomusta kahta edeltävää näkökulmaa enemmän tekstin tasolla. Ryanin (2004a, 4) mukaan esteettisen lähestymistavan ongelma on siinä, että se ei kykene erottamaan kertomusta muista tekstin merkitysulottuvuuksista. Tästä on kyse myös edellä esittämissäni kertomuksen määritelmässä. Esteettistä lähestymistapaa harjoitetaan klassisen narratologian piirissä.

Sosiologinen näkökulma siirtää fokuksen tekstin esittämiseen ja sen kontekstiin. Tästä näkökulmasta kertomusta ei voi määritellä ilman siitä syntyvää tuotetta tai seurausta. *Estonia*-multimediareportaasi on kaupallisen journalismin tuote, eikä tätä seikkaa voi sivuuttaa narratologisessa analyysissä. Merkitystä on myös sillä, mikä taho kertomuksen kertoo (*Helsingin Sanomat*), millaiseksi se olettaa yleisönsä (pääkaupunkiseudullinen painotus) ja missä mediumissa kertomus kerrotaan (verkko). Sosiologinen näkökulma näyttyy erityisen tärkeänä, kun aletaan hahmottelemaan mediatietoista narratologiaa. (Ryan 2004a, 4–5.)

Viimeinen Ryanin erottama eli *tekninen* lähestymistapa käsittelee kertomusta diskurssiteoreettisena objektina. Karkeasti yksinkertaistaen kertomus ymmärretään tällöin diskurssiksi, jossa joku kertoo jollekin, että jotain tapahtuu. *Estonia*-reportaasin yhteydessä voidaan puhua journalistisesta diskurssista. Täytyy kuitenkin muistaa, että multimediareportaasin tapauksessa diskurssi kantaa mukanaan myös esimerkiksi dokumenttielokuvan konventioita ja verkkoympäristön käyttöön liittyviä ominaisuuksia, jotka perinteisessä diskurssianalyysissä voivat jäädä vähemmälle huomiolle. (Ryan 2004a, 5.)

Kaikki edellä esitetyt käsitteellistykset jäävät Ryanin mielestä vaillinaisiksi, joten hän esittää kertomukselle oman määritelmänsä. Se kuuluu seuraavasti: Kertomuksen ehdot ovat miljö, henkilöhahmot ja toisiinsa liittyvät tapahtumat, eli juoni. Kertomus luo maailman (miljö), asettaa sinne älylliset toimijat (henkilöhahmot), jotka ottavat osaa tapahtumiin (juoni) ja muuttavat kertomuksen maailmaa toiminnallaan. Ryan nimittää määritelmänsä loogis-semanttiseksi ja toteaa, että se on sekä kognitiivisesti universaali että kyllin joustava mukautumaan kerronnan eri tyyppeihin. (Ryan 2004b, 337.)

Ryanin määritelmä päättyy siis melko lähelle niin Gripsrudin synteesiä kuin Herkmanin (2005) viittaamien Stamin ja kumppaneidenkin käsitteellistystäkin, mutta se pyrkii ottamaan huomioon laajemmin eri näkökulmat kertomukseen.

En kuitenkaan allekirjoita Ryanin määritelmää täysin. Vaikka pidän sitä varsin hedelmällisenä, määritelmä jättää silti auki, miten kertomus ja sen medium suhteutuvat toisiinsa. Tutkielmani kannalta vielä tärkeämpää on se, että Ryanin määritelmä sivuuttaa kysymyksen siitä, millainen on verkon ja journalistisen kertomuksen suhde. Tämä on selvä puute, etenkin jos tavoitteena on hahmotella mediatietoisien narratologian työkaluja. Jatkan kysymyksen pohtimista tarkemmin pääluvussa 5.

Journalistinen kertomus

Koska olen tässä työssä kiinnostunut nimenomaisesti journalistisesta kertomuksesta, on syytä hieman tarkentaa, mitä sillä tarkoitan. Kuten jo johdannossa totesin, lähdän siitä, että jokaista journalistista esitystä – uutista, henkilöjuttua, analyysia, taidekritiikkiä, multimediareportaasia – on mahdollista tutkia kertomuksen näkökulmasta (vrt. esim. Ridell 1989; Pietilä 1988; Kunelius 2000, 9–12).

Tässä yhteydessä on hyvä huomata, että esimerkiksi jokainen uutinen ei täytä Ryanilta edellä lainaamaani kertomuksen määritelmää, mutta tämä ei ole tutkielmani kannalta ratkaisevaa. Ymmärrän journalistisen kertomuksen ennen kaikkea näkökulmaksi, josta lähestyn journalistista esittämistä – kuten havaintoesimerkkejäni, *Helsingin Sanomien* kahta multimediareportaasia – narratologian käsittein ja metodein. Ja journalistista kertomusta voi tarkastella Ryanin (2004a, 2–5) kertomusjaottelun pohjalta, eli eksistentiaalisesta, kognitiivisesta, esteettisestä, sosiologisesta ja teknisestä tulokulmasta – kuten edellä multimediareportaasiesimerkein havainnollistin.

Journalismintutkija Risto Kunelius (2000) valottaa kertomusnäkökulmaa journalismin tutkimisessa artikkelissaan ”Journalismi nelijalkaisena otuksena”. Kunelius puhuu tarinankerronnasta yhtenä journalismin tehtävistä – tiedon välityksen, julkisen keskustelun ylläpidon ja julkisen toiminnan resurssina olemisen ohella. Journalismin tehtävän lisäksi tarinankerronta on hänestä myös tutkimuksellinen näkökulma. (Ema., 10–11.)

Kunelius jäljittää kertomusnäkökulman juuret osaltaan James W. Careyn 1970-luvulla esittämiin ajatuksiin viestinnän siirto- ja rituaalimallista. Carey itse painotti journalismin tarinallista luonnetta ja sanoi, että "lehteä selatessa hän [lukija] kiinnittyy jatkuvasti vaihteleviin rooleihin ja dramaattisiin kohdennuksiin" (Carey 1994, 86; Kunelius 2000, 10.) Lisäksi Kunelius mainitsee brittiläisen kulttuuritutkimuksen vaikutuksen. Kulttuuritutkimus alkoi 1970-luvun lopulla analysoida television uutis- ja ajankohtaisohjelmien esitystapoja.

3.2. Narratologian kehitys: maailmasta kirjallisuuteen ja takaisin

Koska tutkielmani keskeinen problematiikka liittyy narratologian ja journalismin tutkimuksen suhteisiin, on korkea aika viivähtää hetki narratologian oppihistoriassa. Sen hahmottaminen, miten nykytilanteeseen on tultu, auttaa kenties paremmin löytämään niitä narratologian kipupisteitä, jotka kaipaavat uudelleen miettimistä ja arviointia.

Narratologian varsinainen syntymä on kirjallisuudentutkimuksen historiankirjoituksessa tapana ajoittaa 1960-luvun loppuun.²¹ Tuolloin ranskalaiset strukturalistit lanseerasivat uudenlaisen, fiktiotekstin rakenteisiin painottuneen kertomusteorian, joka oli metodologisesti aiempia teoreettisia avauksia yhtenäisempi. Tästä teoriasta kehkeytyi ja haarautui hiljalleen se kertomuksen tutkimuksen moneus, joka nykyisin narratologiaksi mielletään. (Meister 2014, 49.) Tähän päivään mennessä narratologia on paikkansa vakiinnuttanut teoreettinen suuntaus, joka keskittyy tutkimaan kertomuksen logiikkaa, periaatteita ja käytäntöjä. (Ema., 1)

Mutta palataan hetkeksi alkuun. Barthesin ja kumppaneiden strukturalistisen kertomusteorian julkistaminen tapahtui *Communications*-lehden erikoisnumerossa vuonna 1966. Tätä numeroa pidetään merkkipaaluna varsinaisen narratologian alan synnyssä. Lehdessä oli mukana artikkeleja muun muassa Barthesilta, Umberto Ecolta, Gérard Genetteltä, A. J. Greimasilta, Tzvetan Todorovilta ja elokuvateoreetikko Christian Metziltä. (Meister 2014, 49.) Termiä narratologia käytti tiettävästi ensimmäisen kerran Todorov vasta vuonna 1969 teoksessaan

²¹ Toki ennen strukturalistien esiintuloa narratologian kysymyksiä oli pohdittu monina aikakausina aina antiikin filosofeista venäläisiin formalisteihin. Sanaa narratologia ei kuitenkaan käytetty. (Meister 2014.)

Grammaire du Décaméron (ema., 17).

Barthesin varhaisiin näkemyksiin vedoten on selitetty sitä, että narratologian piti alun pitäen olla mediumit ja oppiaineet ylittävä projekti. Kirjoittihan Barthes 1960-luvulla kertomuksen olevan kaikkialla, myytistä ja sadusta uutiseen ja keskusteluun. Vasta myöhemmin niin kutsuttu genetteläinen suuntaus valtasi alaa, minkä seurauksena narratologia alkoi suunnata mielenkiintonsa ennen kaikkea fiktiivistä ja tekstuaalista kertomusta kohtaan – siis käytännössä alettiin tutkia kirjallisuutta kertomusteoreettisesti. (Ryan 2006, 3.) Ryanin hengessä voikin sanoa, että tässä kohtaa mediatietoisuus ja narratologia alkoivat erkaantua toisistaan.

Kirjallisuuden analysoimiseen painottunut strukturalistinen narratologia eli kultakauttaan 1970- ja 1980-luvuilla. Sen perusteoksista tunnetuimpana mainitaan usein vuonna 1972 julkaistu Genetten *Discours du Récit*. (Lehtimäki 2009, 28–32.) Genetteläisen lähestymistavan asema alkoi kuitenkin hajota narratologian piirissä vähitellen. Yhtenä syynä tähän on pidetty sitä, että 1980-luvulla kertomus tieteellisenä käsitteenä levisi kirjallisuudentutkimuksen kentän ulkopuolelle, myös muihin ihmistieteisiin. Eri alojen tutkijat ryhtyivät korostamaan kertomuksen kulttuurista luonnetta ja ajattelemaan, että kaikenlaisia tekstejä voi tarkastella kertomuksena, jolla on eri aloilla omanlaisensa toteutumistapa ja rakenne. Yksittäisten kertomusten tutkimuksesta siirryttiin yleisemmälle tasolle, pohtimaan kerronnallisuuden tai narratiivisuuden kysymystä aiempaa laajemmin. Alettiin ajatella, että kertomus on yksi tapa tolkullistaa todellisuutta. Tämä laaja ihmistieteissä tapahtunut siirtymä on saanut nimen *kerronnallinen* tai *narratiivinen käänne*. (Lassila-Merisalo 2009, 19–20; Lehtonen 1999, 210; Hietala 2006, 91–93.)

Kerronnallinen käänne laittoi klassisen strukturalistisen narratologian ahtaalle, eikä ahdinko helpottanut seuraavallakaan vuosikymmenellä. 1980- ja 1990-luvuilla narratologia kävi läpi samanlaisen muutosprosessin kuin ihmistieteet laajemminkin, eli siirtymän strukturalismista jälkistrukturalismiin. Narratologiassa tämä tarkoitti lähinnä kahta suurta muutosta: kertomusteorian valokeila laajeni entisestään kirjallisuuden ulkopuolella, ja narratologiaan sovellettiin käsitteitä ja teorioita muilta tieteenaloilta. (Meister 2014, 56.)

Jälkistrukturalismin jälkeen narratologiasta on voitu puhua monikossa – narratologioista, kuten yksi nykyajan merkittävistä narratologeista David Herman (1999) asian ilmaisee. Ansgar Nünning (2003) erottaa narratologian 1990-luvulta kehkeytyneistä virtauksista kahdeksan pääuomaa. Näistä kolme on Meisterin (2014, 44) mukaan säilyttänyt vahvan aseman tutkimusalalla 2010-luvulle asti.

Ensinnäkin on *kontekstualistinen narratologia*, joka suuntaa katseensa kertomuksen kulttuurisiin, historiallisiin, temaattisiin ja ideologisiin konteksteihin. Tässä lähestymistavassa huomio on siirtynyt puhtaasti strukturalistisesta rakennenäkökulmasta kertomuksen sisällöllisiin kysymyksiin. Toiseksi, *kognitiivinen narratologia* keskittyy kertomukseen nivoutuviin älyllisiin ja emotionaalisiin prosesseihin. Suuntauksen alulle panijana pidetään juuri edellä mainittua David Hermania. Kolmantena nykynarratologian pääuomana on *genrejävälisyys ja intermediaalisuus*. Yksi tämän suuntauksen keskeisistä nimistä on tässäkin tutkielmassa paljon näkyvyyttä saava Marie-Laure Ryan. Tämä kolmas suuntaus on keskittynyt tutkimaan narratologisten käsitteiden relevanssia tekstuaalisten, kirjallisten kertomusten ulkopuolella. (Meister 2014, 45–47.)

Ryan (2015) valottaa narratologian kehityskaaren rakentumista omasta näkökulmastaan. Hän tiivistää kehityksen ihmistieteiden kolmeen suureen murrokseen. Ensin tuli *kielellinen käänne*, joka valtasi alaa etenkin 1950- ja 1960-luvuilla. Saussuren lingvistiikasta vaikutteensa ottanut ajattelu inspiroi monia tutkimuksellisia ajattelu-uomia, kuten strukturalismia, semiotiikkaa, uuskritiikkiä ja dekonstruktiota. Huomion keskipisteenä oli teksti. (Ema., 11.)

Sitten siirryttiin 1980-luvulle ja ihmistieteissä koettiin *narratiivinen käänne*. Huomion keskipisteeseen nousi Ryanin mukaan kertomus. Ajateltiin, että kertomuksia voi muokata ja kääntää ja että niitä voi kertoa useissa mediuumeissa. Tämä irrotti kertomuksen, tekstin ja kielen tiiviinä pysyneen yhteyden. Ryanin mukaan kertomus alettiin ymmärtää kognitiiviseksi pikemminkin kuin kielelliseksi konstruktioksi. (Ryan 2015, 11.)

Kolmanneksi murroskohdaksi Ryan laskee 2010-luvulla meneillään olevan murroksen, jota voisi kutsua vaikkapa maailmalliseksi käännteeksi. Nyt monen narratologiaa hyödyntävän tutkijan huomio on Ryanin mielestä kiinnittynyt tarinamaailman käsitteeseen (ks. esim. Ryan 2014 ja Hatavara et. al. 2015). Tarinamaailman avulla päästään Ryanin mukaan paremmin käsiksi nykyaikaisiin mediateksteihin, niihin maailmihin, joita kertomukset ihmisen mielessä synnyttävät. Tarinamaailma yhdistää ajallisen ja tilallisen ulottuvuuden, eli miljöön ja kertomuksen tapahtumat. Näin narratologia kulkee Ryanin mielestä entistä kauemmaksi tekstiä korostaneesta kielellisen käänteen kirjallisuustieteellisestä perinteestä. (Ryan 2015, 11–12.; Ryan 2014 31–37.) Luvussa 5 pohdin, mitä annettavaa tarinamaailman käsitteellä voisi olla journalistiselle narratologialla nykyisessä mediaympäristössä.

3.3. Narratologia suomalaisessa journalismin tutkimuksessa

Suomalaisessa journalismin tutkimuksessa narratologian kehityskaaren voi jakaa kahteen vaiheeseen: uutisnarratologian aaltoon 1980-luvun lopun ja 1990-luvun alun tienoilla sekä nonfiktio tutkimuksen aaltoon 2000-luvulla. Tiedotusopillisen narratologian kehitystä on pro gradu -työssään kartoittanut Anni Nissi (2015, 14–21). Myös Maria Lassila-Merisalo (2009, 54–65) tarjoaa väitöskirjassaan sangen seikkaperäisen kuvauksen ensimmäisen aallon tiedotusopillisen narratologian kehittymisestä.

Ensimmäinen aalto: uutisnarratologia

Journalismin ja narratologian liitto sai alkunsa Suomessa 1980-luvun lopulla Tampereella. Tiedotusopillisen narratologian ensimmäisen vaiheen etujoukossa olivat journalismin tutkijat Veikko Pietilä (esim. 1988) ja Seija Ridell (esim. 1989). He ottivat tukea muun muassa 1970-luvun angloamerikkalaisesta tiedotustutkimuksesta ja ryhtyivät soveltamaan narratologisia menetelmiä uutisten tutkimiseen. Liikkeelle paneva voima oli ajatus siitä, että journalismia voi tutkia kertomuksen näkökulmasta ja analysoida narratologian välineillä välittämättä siitä, onko uutinen määritelmällisesti kertomus vai ei. Tämä diskurssinarratologinen lähtökohta oli etenkin Ridellin (esim. 1989, 34; 1994, 103) ajatusten pontimena. Pietilän ajattelun lähtökohtia taas voi paikantaa muun muassa yhdysvaltalaiseen tv-uutistutkimukseen ja brittiläiseen Screen-teoriaan. (Nissi 2015, 15.)

Pietilä kokeili kirjallisuustieteellisessä narratologiassa kehitettyä Boothin-Chatmanin mallia empiirisesti uutisen tutkimiseen. Mallin lanseeranneen Pekka Tammen (1992, 26) mukaan kyseessä on apuväline, ”jonka avulla periaatteessa minkä tahansa romaanin kerronta on kuvattavissa”. Mallin soveltaminen tiedotusoppiin herätti kirjallisuudentutkijoissa, etenkin Tammessa, ristiriitaisia reaktioita. Lassila-Merisalo (2009, 57) muistuttaa Tammen (1992, 180) kannasta, jonka mukaan narratologia pitäisi jakaa kirjallisuudentutkimuksen ja sen ulkopuoliseen narratologiaan. Journalismin tutkimuksen kentälläkin nousi soraääniä. Esimerkiksi Pertti Julkunen (1990, 39) ajatteli, että narratologia ei sovi journalismiin, koska ”uutinen sisältää kertomuksia” ja ”journalistisessa esityksessä esiintyvät henkilöt kylläkin esittävät kaiken muun muassa myös kertomuksia”.

Ridell kehitteli narratologian ja journalismin vuoropuhelua pidemmälle tuomalla keskusteluun genren käsitteen (esim. Ridell 1994, 1998 ja 2006). Hän esitti, että Boothin-Chatmanin mallissa

keskeisessä osassa ollut sisäistekijän käsite pitäisi ymmärtää geneeriseksi ilmiöksi, eräänlaiseksi konventioksi. Ridellin mukaan genre on olennainen sosiokulttuurinen linkki tekijän ja tekstin välissä. Esimerkiksi uutinen on hedelmällistä ymmärtää tietynlaisen, geneeristen sääntöjen mukaan toimivan koneiston tuottamaksi tekstiksi, jossa geneerisyys ilmenee myös tekstin piirteiden tasolla. (Ridell 1994, 22–27; Nissi 2015, 17–18.)

Uutisnarratologiaa on Tampereen yliopistolla jatkettu Ridellin ja Pietilän jälkeenkin, 1990-luvun ja 2000-luvun molemmin puolin. Esimerkiksi Risto Kuneliuksen (1993 ja 1996) ja Esa Reunasen (1995 ja 2003) lisensiaatintöissä ja väitöskirjoissa pohditaan narratologian, uutisen, journalismin ja genren esiin nostamia kysymyksiä. Myös monissa Tampereen yliopiston tiedotusopin pro gradu -töissä on yhdistetty narratologia ja uutistutkimus, aina 1990-luvulta näihin päiviin saakka (esim. Närhi 1990; Eronen 1990; Kaihovaara 2005 ja Nikola 2012).

Toinen aalto: nonfiktio tutkimus

Narratologisen journalismin tutkimuksen katseet kääntyivät 2000-luvulle tultaessa uutisesta nonfiktioon. Nissi (2015, 19) kutsuu suuntausta nonfiktio tutkimukseksi. Tämän toisen aallon narratologian pohjatyötä on esimerkiksi tehnyt kirjallisuudentutkija Markku Lehtimäki, joka on tutkinut faktuaalisen narratiiviin etiikkaa ja poetiikkaa, elämäkertoja ja kaunokirjallista journalismia (emt., 19).

Journalismin tutkijoista suuntausta edustaa etunenässä Maria Lassila-Merisalo. Hänen väitöskirjansa paneutui kaunokirjallisen journalismin narratologiseen tarkasteluun (Lassila-Merisalo 2009). Lassila-Merisalon aineistona olivat *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen*, *Imagen* ja *City*-lehden pitkät henkilöjutut. Hän yritti yhtäältä pohtia sitä, missä menee faktan ja fiktion rajaviiva ja toisaalta määritellä kaunokirjallista journalismia. Väitöskirjassaan Lassila-Merisalo ei ota kantaa uutista ja kertomusta koskevaan vääntöön. Toisin kuin uutisnarratologit Ridell ja Pietilä, hän ei pidä tarpeellisena muokata narratologian välineistöä.

Narratologian toinenkin aalto näkyy jossain määrin tiedotusopin pro graduissa. Tampereen yliopistossa kaunokirjallista tai tarinallista journalismia narratologian näkökulmasta ovat tutkineet esimerkiksi Eija Morottaja (2008), Emmi Nissi (2010), Elina Nikola (2012), Jaana Kalliokoski (2015) ja Anni Nissi (2015), johon viitataan tässä työssä useaan kertaan.

Nykytilanne: kolmas aalto nousee?

Pohtiessani tässä tutkielmassa journalismin, journalismin tutkimuksen ja narratologian välisiä suhteita otan käyttöni laajan linssin ja silmäilen journalismin nykytilannetta. Yritän ymmärtää, millaisia kysymyksiä narratologian tulisi ottaa huomioon verkkojournalismin aikakaudella. Merkillepantavaa on, että sen enempää suomalaisen narratologisen journalismin tutkimuksen ensimmäinen kuin toinenkaan aalto ei pohtinut erityisesti mediumin, eikä etenkin verkon, merkitystä narratologian näkökulmasta. Esimerkiksi uutisnarratologian piirissä saatettiin enintään valitella, että kuvien erittely jää tarkastelussa syrjään.²² Itse ajattelen, että etenkin näin verkon aikakaudella kysymys on entistä tärkeämpi.

Miellänkin tutkielmani yhdeksi tehtäväksi spekuloida, olisiko journalismin tutkimuksen kentälle kenties hiljalleen kehkeytymässä narratologian kolmas aalto. Nähdäkseni Ryanin (2014 ja 2015) monitieteinen mediatietoisien narratologian projekti joka tapauksessa suorastaan vaatii joukkoonsa journalismin tutkimusta. Se on tähän mennessä kuitenkin jäänyt syrjään. Sama journalismin sivuun jättäminen koskee Tampereen Narrare-tutkimuskeskuksen meneillään olevia projekteja (esim. Hatavara et. al. 2015).

Joitakin askelia uuteen suuntaan on tosin otettu. Esimerkiksi Lassila-Merisalo (2014) analysoi tuoreessa artikkelissaan verkon pitkiä, tarinallisia juttuja *Long Play*- ja *The Atavist* -julkaisuissa. Kotimainen *Long Play* luottaa toistaiseksi pelkkään tekstiin ja kuvaan, mutta *The Atavist* hyödyntää jutuissaan myös verkkomediumin mahdollisuuksia. Lassila-Merisalo toteaa, että digitaalinen verkkoympäristö tarjoaa kertomukselle uudenlaisia ilmaisukeinoja, kuten multimediaelementtejä, joilla on potentiaalia samanaikaisesti sekä vahvistaa journalismin uskottavuutta että heikentää sen mukaansatempaavuutta, lähinnä liiallisen aististimulaation vuoksi. (Ema.) Vastaaviin johtopäätöksiin on tullut saksalainen Nora Berning (2011), jonka näkemyksen voisi suomalaisessa kontekstissa sijoittaa ajatuskokeenomaisesti toisen ja mahdollisesti tuloillaan olevan kolmannen aallon väliin.

Berning (2011) rinnastaa keskenään *uuden journalismin* (new journalism eli 1960- ja 1970-luvulla yhdysvaltalaiseen lehdistöön ujuttautunut tapa tehdä juttuja) ja nykyaikaisen tarinallisen verkkojournalismin, esimerkiksi multimediareportaasin. Uudessa journalismissa kirjallinen kieli yhdistyi kertomuksellisiin aineksiin, vahvaan subjektiivisuuteen, elävään kuvailuun ja pitkään mittaan. Henkilökohtaisuudella haluttiin ohittaa objektiivisuuden ongelmat. Uutta journalismia

²² Ridell (2016; suullinen tieto)

tekivät tunnetuksi sellaiset kirjoittajat kuin Tom Wolfe, Hunter S. Thompson, Truman Capote ja Norman Mailer. (Ema., 3; ks. myös Juusola 1988.)

Berningin mukaan verkon ominaisuudet – monet samanaikaiset näkökulmat, interaktiivisuus, hypertekstuaalisuus ja multimediaalisuus – voivat lisätä journalismin luotettavuutta ja uskottavuutta, aivan kuten uuden journalismin tarkoituksenakin oli, ja kuten Lassila-Merisalokin (2014) kirjoittaa. Berning lisää, että verkko tarjoaa lukijalle myös paremman mahdollisuuden päästä jutun lähteille, mikä myös lisää luotettavuutta. Siksi tarinallinen verkkojournalismi voi muovata journalismin konventioita – niin kuin uusi journalismikin teki. (Berning 2011, 4–5.)

Silti tarinallinen verkkojournalismi ei saa osakseen pelkkää ylistystä Berningiltä, joka tutki kahta amerikkalaista pitkää verkkojuttua. Artikkelinsa lopputulemana hän (2011, 12) nostaa esiin neljä kohtaa, jotka tuovat ongelmia tarinallisen verkkojournalismin uskottavuudelle. Jokainen Berningin huomio on relevantti myös multimediareportaasien ja siten tämän tutkielmankin kannalta.

Ensinnäkin Berning toteaa, että digitaaliset lisäelementit lisäävät jutun vaikuttavuutta, mikä taas häivyttää lukijan analyttisyyttä ja kriittistä ajattelua. Toiseksi audiovisuaaliset elementit voivat häiritä lukijan keskittymistä, etäännyttää tekstistä tai jopa muuttaa sen merkitystä. Kolmanneksi, hypertekstuaalisuus kannustaa lukijaa epäjohdonmukaisuuteen ja päämäärättömään hyppelyyn jutun eri osien välillä. (Berning 2011, 12.)

Uusista avauksista ja uudenlaisista tutkimuskohteista huolimatta Berning ja Lassila-Merisalo eivät kumpikaan ota erityisen tarkastelun alle kysymystä mediumin merkityksestä narratologisessa journalismin tutkimuksessa. Tämä tekee puheen edes orastavasta kolmannesta aallosta enneaikaiseksi.

Tarvitaankin päänavausta, jossa luodaan jonkinlaiset teoreettiset askelmerkit mediatietoiselle narratologialle journalismin tutkimuksessa. Tällaisten askelmerkkien luominen on liian iso pala purtavaksi yhteen pro gradu -tutkielman puitteissa. Sen sijaan yhtenä tavoitteenani on pystyä perustelemaan, että mediatietoisille askelmerkeille on tiedotusopillisessa narratologiassa ylimalkaan tarvetta. Lisäksi hahmottelen alustavasti, millaisia nuo askelmerkit voisivat journalismintutkimuksen osalta olla. Näitä lähtökohtia luonnostelen Ryanin alun perin hahmotteleman mediatietoisien narratologian pohjalta, mutta samalla siihen kriittistä etäisyyttä ottamalla.

3.4. Genre järjestää kertomukset

Kun puhutaan kertomuksesta ja narratologiasta, ei genren käsitettä voi sivuuttaa. Siinä missä kerronta on tapa järjestää maailmaa kielellisesti, genre voidaan käsittää sosiokulttuurisesti ja käytännöllisesti ankkuroituneeksi tavaksi järjestää kertomuksia. Herkmania mukaillen voi todeta, että genre on luokittelun väline: se erottaa tiettyjä mediaesityksiä toisistaan ja yhdistää toisia. (Herkman 2005, 85, 108.)

Genren määrittelyyn liittyy mediatutkimuksen kentällä paljon näkemyseroja. Käsitteen parissa painineet tutkijat ovat silti yhtä mieltä siitä, että se viittaa kulttuuristen esitysten erityisiin säännönmukaisuuksiin, jotka erottavat ne toisentyyppisistä esityksistä. Genren avulla mediatekstejä voidaan siis luokitella ja ryhmitellä. (Ridell 1998, 15.)

Erityisesti strukturalistisen kirjallisuudentutkimuksen kentällä genren käsite juontuu osin neuvostoliittolaiseen kirjallisuus- ja kulttuuriteoriaan, jossa ajateltiin 1920- ja 1930-luvulla, että taide on aina genreytynyttä: ihminen ajattelee, havainnoi ja jäsentää sitä lajityyppilinsien läpi. Mediatutkija Veijo Hietala pitää genreä ongelmanratkaisuprosessina. Tällöin käsitteen avulla päästään hänen mielestään tarkastelemaan taiteen – ja median – kulttuurisia funktioita ja sosiaalisia ulottuvuuksia. (Hietala 2006, 102.)

Seija Ridellin mukaan mediatutkimuksessa voidaan erottaa kaksi tulokulmaa genren problematiikkaan: yleinen ja erityinen. Edellisessä genre ymmärretään laajemmaksi kulttuuriseksi dynamiikaksi, joka jäsentää kaikkia sosiokulttuurisia viestintä- ja merkitysprosesseja. Jälkimmäisestä huomio taas kohdistuu spesifimmin kulttuurisiin muotoihin ja niitä ympäröiviin merkityskäytäntöihin. Yleisen ja erityisen käsitystavan ero voidaan Ridellin mielestä suomen kielessä ilmaista viittaamalla edelliseen genren, jälkimmäiseen lajityyppiin käsitteellä. (Ridell 2006, 211.) Tässä tutkielmassa ajattelen kuten Ridell (1998, 14): genre on tutkielmassani teoreettinen apuväline, ei ontologinen kategoria – samoin kuin kertomuskin.

Multimediareportaasi ei ole kovin vakiintunut termi Suomessa, kuten johdannossa kävi ilmi. Myöskään sellainen journalistinen esitystapa, jota multimediareportaasilla tässä tutkielmassa tarkoitan, ole järin tavallinen suomalaisessa mediatuotannossa. Näin ollen en väitä, että multimediareportaasi olisi uusi journalistinen lajityyppi. Väitän kuitenkin, että multimediareportaasia on mielekästä lähestyä genren näkökulmasta. Tutkielmani kontekstissa genren käsite voi avata jotain hedelmällistä siitä kulttuurisesta dynamiikasta, jonka teknologia mahdollistaa verkkoympäristössä.

Onko genre-näkökulma sitten edelleen yleisemmin relevantti? Kuten luvussa 1.2 viittasin, Ridell (2006) käsittelee kysymystä artikkelissaan ”Genre ja mediatutkimus”. Hänen mukaansa nykyisessä mediatodellisuudessa intertekstuaalisuus ja intermediaalisuus jylläävät, kun internet rikkoo genrejen ja mediumien rajoja. Näin voi syntyä lajityyppejä yhdisteleviä hybridejä, ja samalla perinteiset genret saattavat menettää painoarvoaan. Onko verkossa siis vallalla ”merkitysten avoimuus, moninaisuus ja pidäkkeetön viittausten leikki?”, Ridell (ema, 212) aprikoi ja jatkaa kysyen, että ”eikö nykytilanteessa yksi kiinnostava ja tärkeä kysymys koske juuri sitä, millaisiin uomiin ja muotteihin merkityksenanto multipleksisessä mediayhteiskunnassa hakeutuu” (ema.).

Multimediareportaasin kaltainen journalistinen sisältö tuo esiin sen, kuinka olennaisia nämä Ridellin (2006) pohdiskelut ovat verkkojournalismin tutkimuksen kannalta.

Multimediareportaasi on kerronnan ja lajityyppien keitos, jossa tuodaan reportaasikirjoittamisen, lehtitaiton, television, animaation, kuvajournalismin ja infografiikan esityskäytännöt nettisivustolle. Näin syntyy hybridiä journalistista esittämistä ja sisältöä.

Samalla verkko on kuitenkin medium, joka eroaa olennaisilta osin muista mediuumeista, kuten edellisessä pääluvussa osoitin. Medium siis yhdistää ja erottaa genrejä. Ryaniin tukeutuen ajattelen, että kukin medium luo kertomukselle paitsi teknologisen myös semioottisen ja kulttuurisen ympäristön (ks. Ryan 2014b, 29–30), jonka sisällä genrelogiikka rakentuu. Seuraavaksi hahmottelen, miten tämä yhdistämisen ja erottelun logiikka toimii multimediareportaasin kohdalla ja millaisista elementeistä multimediareportaasi muodostuu genre-näkökulmasta.

3.5. Lajityyppien yhdistely multimediareportaasissa

Multimediareportaasi on lajityyppihybridi tai -kooste, joka tuo yhteen aineksia sekä journalismista että sen ulkopuolelta. Havaintoesimerkeistäni *Estonia* (HS 2014 a) hyödyntää niin lehti uutisen, tausta-artikkelin, henkilöjutun, reportaasin, jännityselokuvan, dekkarikirjallisuuden, dokumenttielokuvan kuin televisiouutistenkin genrepiirteitä.

Hallitsevimpiä multimediareportaasissa ovat nähdäkseni dokumenttielokuvan ja reportaasin piirteet, joiden voi nähdä sisällyttävän itseensä muiden mainitsemiä lajityyppien ilmaisutavat ja muodolliset piirteet. Keskityn seuraavaksi pohtimaan, miten dokumenttielokuvan ja reportaasin genret yhdistyvät havaintoesimerkeissäni. Lisäksi pohdin, kuinka mediumin ja

genren logiikat eroavat esimerkeissäni toisistaan ja mitä genre tuo lisää multimediareportaasin ymmärtämiseen.

Dokumenttielokuva: luovuus ja suoruus

Dokumenttielokuvalla ei ole yksimielistä määritelmää nykytutkimuksessa. Ilona Hongisto (2006) käsittelee dokumenttielokuvatutkimuksen erilaisia lähestymistapoja artikkelissaan ”Dokumentaarisuus”. Dokumenttielokuvan ’olemusta’ on pyritty selittämään ennen muuta kahdelta suunnalta. Taiteellista ilmaisua korostava tutkimus on määritellyt dokumenttielokuvan ”todellisuuden luovaksi käsittelyksi”. Termin lanseerasi John Grierson 1930-luvulla. Toinen ajattelusuunta juontuu Andre Baziniin, joka mielsi dokumenttielokuvan ”todellisuuden suoraksi tallentamiseksi”. Taiteellisen ilmaisun sijaan bazinilainen perinne korostaa elokuvateknologian mahdollistamaa ”puhdasta” ilmaisua. (Hongisto 2006, 49.)

Molemmat Hongiston esiin nostamat puolet – luova käsittelyn ja suoran tallentamisen – voi löytää myös multimediareportaasista. Ensinnäkin *Estonia* (HS 2014a) käsittelee luovalla otteella kaksikymmentä vuotta sitten sattunutta onnettomuutta: juttukokonaisuudesta vastaa usea kirjoittaja, joista kukin käyttää ilmaisullista luovuutta kuvaillessaan onnettomuustilannetta ikään kuin paikan päältä. Teksti on kirjoitettu preesensissä, aivan kuin kertoja olisi ollut onnettomuudesta pelastuneiden henkilöiden vierellä kiperimmissä tilanteissa. Todellisuudessa kertomukset Estonian onnettomuusyöltä perustuvat haastatteluihin, joiden pohjalta toimittajat ovat rakentaneet aidon tuntuksen kuvauksen tapahtumien keskipisteestä. Toisekseen *Estonia*-multimediareportaasi pyrkii esittäytymään todellisuuden suorana tallenteena. Jutussa käytetään tallenteita alkuperäisistä hätäviesteistä, videohaastattelussa käydään paikan päällä onnettomuudessa auttaneen pelastajan kanssa, ja artikkelin oikeassa reunassa kulkee aikajana, joka pyrkii esittämään tapahtumat autenttisesti ja tarkasti, oletetusti juuri sellaisina kuin ne kaksikymmentä vuotta sitten sattuiivat.

Elokuvatutkimuksen piirissä on esitetty myös Griersonin luovuuden ja Bazinin suoruuden perinteitä tavalla tai toisella yhdistäviä näkökulmia. Hongiston (2006, 54–55) mukaan esimerkiksi Bill Nichols asettaa dokumenttielokuvan taiteen ja tieteen risteykseen. Nichols pitää dokumenttielokuvaa ”selvyyden diskurssina”, jossa tärkein piirre on lajityypin suora ja ongelmaton suhde todellisuuteen (ema). Vastaavan piirteen voi nähdä olevan myös multimediareportaasin keskeinen ominaisuus. Nichols kuitenkin huomauttaa, että tästä

huolimatta dokumenttielokuva ei ole selvyyden diskurssin täysvaltainen jäsen samalla tavalla kuin vaikkapa talous, journalismi ja politiikka. Hänen mielestään dokumenttielokuvan ongelma selvyyden diskurssina on sen läheisyys viihteen ja fiktioelokuvan kanssa. (Ema.)

Lopulta Nichols päätyy Hongiston (2006, 57) mukaan määrittelemään dokumentaarisen elokuvan ”rakenteeksi, jossa tieto järjestetään ja siirretään elokuvatekstin kautta katsojalle”. Tämä tapahtuu elokuvatekniikan, muotojen ja tyylin välityksellä. Nichols ei toisin sanoen pyri dokumenttielokuvan ontologiseen määrittelyyn, eli lyömään lukkoon, mitä dokumenttielokuva on. (Ema.)

Reportaasi: tarina ja draama

Lehtireportaasilla ja dokumenttielokuvalla on paljon yhteistä. Pertti Hemánus (1990, 158) on esittänyt reportaasin olevan juttutyyppejä, joka perustuu kolmeen ulottuvuuteen. Ne ovat haastattelut, toimittajan omat havainnot ja kokemukset sekä tulkinta.

Reportaaseihin erikoistuneen toimittajan Anu Nousiaisen mukaan reportaasia ei voi määritellä selvärajaisesti: sen ominaisuudet vaihtelevat ajasta ja paikasta riippuen. Nousiainen näkee reportaasin kuitenkin olevan sukua dokumentille. (Nousiainen 1996, 117–118.) Hän kirjoittaa, että ”[k]irjoitetulla reportaasilla on mielestäni enemmän yhteistä televisiodokumentin kuin lehti uutisen kanssa” (ema). Myös *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen* toimittajan Ilkka Malmbergin mukaan reportaasikerronta on elokuvan kaltaista. Teksti hyppää kohtauksesta toiseen ja siinä pidetään yllä jännitettä. (Malmberg 1995, 171.)

Multimediareportaasi puolestaan asettuu dokumenttielokuvan ja perinteisen reportaasiin väliin paljolti videoelementtiensä vuoksi. Lisäksi kerronnalliset ratkaisut, kuten kohtauskirjoittaminen, dramaattinen viivyttely, elävä ympäristön kuvailu, tarkat yksityiskohdat ja henkilön mielenliikkeiden kuvailu etäännyttävät reportaasikirjoittamista neutraaliutta tavoittelevasta uutisellisestä ilmaisusta kohti dokumenttielokuvan tyyppistä tarinankerrontaa. Tältä kannalta reportaasiin voi soveltaa samaa Hongiston (2006, 49) esittämää luovuuden ja suoruuden jaottelua kuin dokumenttielokuvaankin.

Mikä sitten erottaa reportaasin dokumenttielokuvasta? Yksi vastaus löytyy genrestä eli reportaasin journalistisuudesta. Reportaasi on journalistinen lajityyppi ja tällaisena osa journalismiksi kutsuttua instituutiota, kun taas dokumenttielokuva ei tätä välttämättä ole – toki

se voi olla, mutta sen ei tarvitse olla. Heikki Kuutin ja Jukka-Pekka Puron teoksessa *Mediasanasto* (1998, 140) reportaasi on määritelty seuraavasti: ”uutista vähemmän ajankohtainen ja monia lähteitä käyttävä todellisuuden kuvaus perustuen usein toimittajan itsensä tekemiin havaintoihin ja haastatteluihin”. Tähän määritelmään istuu myös multimediareportaasi.

Silti multimediareportaasi ei palaudu pelkäksi dokumenttielokuvan ja reportaasin yhdistelmäksi. Tässä kohtaa esiin nousee kysymys mediumista. Oma tulkintani on, että multimediareportaasin erityisyyden määrittää ennen kaikkea sen medium, siis verkkoympäristö. Kuten pääluvussa 2 kävi ilmi, verkko eroaa muusta mediasta ainakin neljässä mielessä: muodon, valta-asetelman, ajan ja paikan sekä ilmaisumuotoja sekoittavan luonteensa vuoksi. Lisäksi selvisi, että verkko on ennemmin alati muutoksessa oleva prosessi kuin staattinen alusta. Kaikilla näillä piirteillä on merkitystä multimediareportaasin luonteen kannalta.

Verkkomedium siis erottaa multimediareportaasin niin reportaasista kuin dokumenttielokuvasta. Tämä huomio antaa lisää perusteita sille, miksi multimediareportaasin kaltaisia sisältöjä tutkivan narratologian on otettava huomioon mediumin merkitys.

3.6. Yhteenveto: kertomus on näkökulma

Edellisessä pääluvussa vastasin ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli siihen, millainen ympäristö verkko on journalistiselle kertomukselle. Tässä luvussa olen selvittänyt ensiksikin, mitä tarkoitan kertomuksella ja nimenomaan journalistisella kertomuksella.

Kertomus on minulle ennen kaikkea näkökulma. Tällä tarkoitan sitä, että jokaista journalistista esitystä voi mielestäni tutkia kertomuksena, vaikka se ei sinänsä täysin täyttäisi jonkin tietyn kertomuksen määritelmän ehtoja. Kertomus on minulle siten ennemmin teoreettinen työväline kuin ontologinen kategorisointi.

Esittelen tässä pääluvussa myös Ryanin kertomuksen määritelmän, joka ottaa huomioon kertomuksen eri ulottuvuudet – eksistentiaalisen, kognitiivisen, esteettisen, sosiologisen ja teknisen. Monitahoisuudessaan määritelmä avaa relevantteja näköaloja multimediareportaasin kaltaisten journalististen esitysten kertomuksellisten elementtien analysoimiseen. Tästä huolimatta Ryanin määritelmä jättää auki, miten kertomus ja sen medium suhteutuvat toisiinsa, joten en allekirjoita sitä täysin.

Toiseksi olen tässä luvussa pohtinut genrenäkökulman hedelmällisyyttä ja sen soveltamista multimediareportaasin ymmärtämiseen ja tarkasteluun. Toin esiin, että tämän hybridilajityypin esitykselliset keinot ovat hyvin samanlaisia kuin perinteisessä lehtireportaasissa ja dokumenttielokuvassa.

Luvun lopuksi esitin, että multimediareportaasin erityisyys nousee kuitenkin kunnolla näkyviin vasta, kun kiinnitetään huomiota myös mediumiin. Väitteeni on, että multimediareportaasin erottaa reportaasista ja dokumenttielokuvasta nimenomaan verkon medium, ei pelkästään multimediareportaasin monia lajityyppejä hyödyntävä keinovalikoima. Medium luo kertomukselle teknologisen, semioottisen ja kulttuurisen ympäristön, jonka sisällä kulloisenkin kertomuksen esityksellinen logiikka rakentuu. Verkko sekä yhdistää eri lajityyppejä että eriyttää sisältöjä toisistaan. Multimediareportaasi näyttäisi olevan journalistinen esitysmuoto, joka nostaa esiin tarpeen suhteuttaa genre- ja mediumnäkökulman toisiinsa myös teoreettisessa mielessä.

Narratologiassa genrejen välisyys ja intermediaalisuus ovat tämän hetken tutkimuksellisia trendejä. On myös hyviä syitä ounastella, että suomalaisen journalismin tutkimuksen kentällä narratologian painopiste saattaa siirtyä kohti intermediaalisuutta ja lisääntyvää mediatietoisuutta. Tällöin on perusteita alkaa puhua tiedotusopillisen narratologian kolmannesta aallosta. Tutkielmassani yritän luonnostella kehikkoa, jonka puitteissa journalistista narratologiaa olisi mahdollista kehittää tietoisesti kohti sellaista otetta, joka ottaa vakavasti verkkoympäristön mediumluonteen.

Ja jotta tutkielmani kulkisi kohti tätä tavoitetta, seuraavassa pääluvussa pyrin yhdistämään lukujen 2. ja 3. näkökulmat. Tuon yhteen verkkomediumin ja kertomuksen. Jäsentävänä ajatuksena luvussa toimii toinen tutkimuskysymykseni: miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä?

4. Kerro, kerro verkkoympäristö

Vuonna 1964 semiootikko Claude Bremond kirjoitti, että kertomus on riippumaton siitä tekniikasta, jota se kantaa mukanaan. Väite säilyi narratologiassa kyseenalaistamattomana oletuksena pitkään, mutta vuosien kuluessa soraäänät nousivat. Ryanin mukaan nykynarratologiassa näkemystä ei enää puolleta. Sen sijaan huomio kiinnittyy yhä useammin siihen, kuinka mediumin ominaisuudet muovaavat kertomuksen muotoa ja sen kokemista. Ajatellaan, että medium ei vain välitä kertomusta, vaan on osa sitä. (Ryan 2004a, 1–2.)

Kuten luvussa 2 perustelin, mediumin merkitys korostuu etenkin internetiin liittyvässä tutkimuksessa. Mediakulttuurin tutkija Juha Herkman muistuttaa, että internetiä ja digitaalista tarinankerrontaa on alusta asti katseltukin teknologian lasien läpi. Herkmanin mukaan tämä johtuu yhtäältä siitä, että verkko on vielä verrattain uusi kerronnan ympäristö ja toisaalta siitä, että digitaalinen teknologia on tuonut mediakulttuurin kentälle vaihtoehtoisia tapoja kertoa tarinoita. Samalla ymmärrys mediumin ja kertomuksen suhteesta on syventynyt. (Herkman 2005, 146.)

Tässä luvussa keskityn tarkastelemaan, kuinka multimediareportaasia kertomuksena voi käsitellä verkon näkökulmasta – toisin sanoen yhdistän kertomuksen ja mediumin näkökulmat. Lähestyn multimediareportaasia esittelemällä Meyrowitzin (1999) kolme medium-metaforaa, joista hedelmällisin tutkielmani kannalta on ympäristömetafora. Tämän metaforan avulla saan käsitteellisellä tasolla paremman otteen siitä, mitä tarkoitan, kun puhun verkosta journalistisen kertomuksen ympäristönä. Tätä kautta yritän päästä kiinni siihen, miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä – siis toiseen tutkimuskysymykseeni. Pohdintani apuna käytän Ryanin (2005) jaottelemia digitaalisen kerronnan ominaispiirteitä. Näiden piirteiden oletan avaavan hyödyllisiä näkymiä siitä, millaisia seikkoja tulisi ottaa huomioon, kun analysoi journalistista kertomusta verkossa.

Aivan tämän luvun aluksi piipahdan kuitenkin tutustumassa niihin elinehtoihin, jotka mahdollistavat multimediareportaasin kaltaisen journalistisen esitysmuodon tuottamisen.

4.1. Multimediakerronnan lyhyt historia

Kehittyvän tekniikan mukana tulee uusia tapoja kertoa kertomuksia. Esimerkiksi multimediareportaasin synty ei olisi ollut mahdollista ilman viime vuosikymmeninä

tapahtunutta digitaalisen verkkoteknologian kehityspyrähdystä. Tietokoneiden prosessoriteho on kasvanut samaan aikaan, kun verkkoyhteydet ovat nopeutuneet. Näin digitaaliset kertomukset ovat levinneet yhä tehokkaammin entistä useamman luo. (Ryan 2005, 524.)

Ryanin mukaan multimediakerronta alkoi kehittyä nykyiseen muotoonsa 1990-luvun puolivälissä. Teknologisesta näkökulmasta tähän johti käytännössä kaksi seikkaa: 1) kyky koodata ja välittää video-, kuva- ja äänidataa tehokkaasti ja 2) internet, joka yhdisti henkilökohtaiset tietokoneet ympäri maailman. (Ryan 2005, 524.) Käsittelin internetiä luvussa 2, mutta on vielä syytä hieman avata sitä teknologista pohjaa, joka mahdollistaa videon, kuvan, äänen ja tekstin yhdistämisen.

Multimediakerronnan ensiaskeleista saamme Ryanin (2005) mukaan kiittää yhtä tietokoneohjelmaa: Macromedian Flashia, joka nykyisin tunnetaan Adobe Flashina. Ohjelma pystyy käsittelemään monenlaista dataa – kuten tekstiä, liikkuvaa kuvaa, bittikarttoja, äänitiedostoja ja vektorigrafiikkaa – ja paketoimaan ne yhdeksi flash-videoksi. Flash toi mukanaan myös suoratoiston, eli niin sanotun striimauksen. Sen avulla videota pystyy toistamaan verkkosivulta ikään kuin suorana, toisin sanoen ilman, että kaikki videon data on katseluhetkellä vielä ladattu. Lisäksi flash-tiedosto reagoi käyttäjän toimiin, esimerkiksi hiiren kursorin liikuttamiseen. (Ema. 524.) Tämä ohjelma on siis multimediareportaasin kaltaisen eri mediamuotoja yhdistävän kertomuksen mahdollistaja. Ilman Flashia tämä journalistisen verkkokertomuksen muoto ei olisi kehittynyt sellaiseksi, millainen se nykyään on (tai sitten vastaavan ohjelman olisi kehittänyt joku muu kuin Macromedia).

Mutta vaikka Flash loi pohjan multimediareportaaseille, nykyisin se alkaa olla miltei vanhentunutta tekniikkaa. Monet nettisivustoista ovat jo siirtynyt html5-videotekniikkaan. Esimerkiksi maailman suosituin videosivusto Youtube otti html5:n soittimensa oletuspohjaksi vuoden 2015 tammikuussa.²³

Myös laitteisto, jota tietokoneen käyttäjät ja journalismin yleisöt käyttävät, on kehittynyt. Yhä useammin multimediasisältöä kulutetaan mobiililaitteilla, esimerkiksi tableteilla tai kännyköillä. Aihetta on tutkittu esimerkiksi Tampereen yliopistossa *Lukulaitejournalismi – nyt -* tutkimushankkeessa (ks. Harju, Männistö & Heinonen 2011). Olen kuitenkin päättänyt jättää tutkielmani ulkopuolelle sen pohtimisen, millainen merkitys fyysisellä laitteistolla on

²³ Youtube otti käyttöön html5:n: http://youtube-eng.blogspot.fi/2015/01/youtube-now-defaults-to-html5_27.html (Viitattu 18.9.2015)

narratologian kannalta – siis sillä, lukeeko ja katseleeko multimediareportaasia kannettavan tietokoneen, pöytäkoneen, tabletin vai kännykän näytöltä. Vaikka asia on mediumnäkökulmasta mielenkiintoinen, sen huomioon ottaminen paisuttaisi liikaa jo valmiiksi laajaa aiheitani.

4.2. Ympäristömetaforan ja narratologian liitto

Mediumteoreetikko Joshua Meyrowitz kirjoittaa artikkelissaan *Understandings of Media* (1999), että mediatutkimuksen kentällä mediumia on tavattu hahmottaa ennen muuta kolmen käsitteellisen metaforan kautta. Nämä metaforat ovat säiliö, kieli ja ympäristö.²⁴ Meyrowitzin mukaan jokaisessa metaforassa on puolensa, ja ne kaikki olisi tärkeätä ottaa huomioon (ema. 51–52).

Säiliömetaforan ajatus on Meyrowitzin (1999, 45–46) mukaan instrumentalistisesti se, että medium vain siirtää itsestään riippumattomia viestinnällisiä sisältöjä, jotka vaativat huomiota ja analyysia. Tässä medium siis ikään kuin häivytetään taka-alalle. Säiliömetaforan pohjalta esimerkiksi *Syvällä*-multimediareportaasin (HS 2014b) sisältö on kertomus kohtalokkaasta sukellusonnettomuudesta, ja tuo sisältö säilyy samanlaisena mediumista toiseen siirrettynä tai vastaanottajan taustasta riippumatta. Kuten luvun alussa mainitsin, tällainen näkökulma alkaa olla narratologiassa nykyisin jo aika lailla vanhentunut (ks. esim. Meister 2014).

Kielimetafora taas painottaa jokaisen välineen kykyä ilmaista asiat sille ominaisella ilmaisutavalla. Metaforan korostaminen johtaa siihen, että tutkimus keskittyy niin sanottuun valintojen kielioppiin tietyn mediumin sisällä. Multimediareportaasissa tällaisia valintoja voivat olla esimerkiksi animaation värit, taittopohjan muoto tai fontin tyyli. (Meyrowitz 1999, 46–48.)

Tämän tutkielman kannalta hedelmällisin on kuitenkin Meyrowitzin (1999, 48–51) erottama kolmas metafora, joka hahmottaa mediumin *ympäristöksi*. Metafora perustuu kahta edellistä laaja-alaisempaan ajatukseen siitä, että jokainen medium – verkko, lehti, televisio tai radio – on tietynlainen, materiaallinen ja aistimellinen ympäristö tai konteksti. Tämän metaforan pohjalta kysytään, mitkä tekijät erottavat tietyn mediumin muista mediuimeista fyysisesti, psykologisesti ja sosiologisesti, riippumatta kulloinkin välitettävistä sisällöistä tai välineen kieliopista.

Ympäristömetaforan avulla voi Meyrowitzin (1999) mukaan hakea vastauksia seuraavanlaisiin kysymyksiin: Millaista aisti-informaatiota medium voi ja ei voi välittää? Kuinka välitöntä

²⁴ Meyrowitzin metaforat alkuperäiset, englanninkieliset muotoilut ovat *medium-as-vessel/conduit*, *medium-as-language* ja *medium-as-environment*.

viestintä on? Onko viestintä yksisuuntaista, kaksisuuntaista vai monisuuntaista? Millaisia fyysisiä edellytyksiä mediumin käyttämiselle on? Kuinka helppoa mediumia on oppia käyttämään? (Ema., 49.) Multimediareportaasin tapauksessa huomio keskittyy verkon erityisyyteen mediumina – kysymykseen, jota käsittelin luvussa 2.

Mitä kolmannen metaforan lähtökohdaksi ottaminen sitten tarkoittaa tutkimuksen kannalta? Meyrowitz (1999, 48) katsoo, että vasta mediumin ympäristön huomioon ottaminen mahdollistaa ”varsinaisen media-analyysin”, joka lähestyy mediaa sekä mikro- että makrotasolla.

Mikrotasolla ydinkysymys on, miten mediumin valinta vaikuttaa tietyssä tilanteessa (Meyrowitz 1999, 49). Otetaan esimerkki: Estonian onnettomuudesta kertovassa multimediareportaasissa (HS 2014a) verkko mahdollistaa kerronnan, joka ei muissa medioissa onnistuisi. Reportaasissa käytetään esimerkiksi Estonian alkuperäisiä hätäviestitäänitteitä sekä grafiikkaa ja animaatioita. Niiden avulla pystytään havainnollistamaan, kuinka yli 20 vuoden takainen onnettomuus tapahtui. Paperilehdessä tai radiossa kaikkien näiden elementtien yhdistäminen ei olisi mahdollista. Televisiossa tämä periaatteessa onnistuu, mutta television katsojalla ei ole samanlaista mahdollisuutta pysähtyä tekstin ääreen tai pysäyttää, kelata ja toistaa haluamiaan kohtia uudelleen kuin verkon käyttäjällä.

Makrotasolla ympäristömetafora suuntaa huomion siihen, miten mediaympäristö vaikuttaa ihmisten luku- tai laajemmin median käyttötottumuksiin ja heidän sosiaaliseen kanssakäymiseensä (Meyrowitz 1999, 50). Multimediareportaasi toimii nettiselaimessa, ja sen käyttäjälle voi olla luontaista käydä muillakin sivustoilla kesken luku- ja katselukokemuksen – esimerkiksi tarkistamassa joitain tietoja tai lukemassa lisää aihepiiristä. Vastaanotto ei välttämättä ole samalla tavalla lineaarista kuin vaikkapa television tai radion tapauksessa. Lisäksi multimediareportaasin voi jakaa sosiaalisessa mediassa, ja siitä saattaa viritä keskusteluja, joissa nousee esiin uusia puolia reportaasista. Makrotason tutkija voisi kysyä, onko tämä kaikki muuttanut mediankäyttöämme ja kommunikointiamme yleensäkin. Mahdollistaako verkko hakukoneineen ja linkkeineen syvällisemmän perehtymisen median käsittelemiin aiheisiin? Ruokkiiko se jopa mediakriittisyyden kasvua?

Ympäristömetafora juontuu Marshall McLuhaniin, joka vuonna 1964 siis muotoili sittemmin lentäväksi muuttuneen lauseen ”väline on viesti” (McLuhan 1984, 27).²⁵ Tämän aikoinaan kosolti kritiikkiä saaneen visionäärin arvo tunnustetaan nykyisin myös ns. mediaekologisen koulukunnan²⁶ ulkopuolella. McLuhanilaisuuden voi jossain mielessä jopa sanoa olevan taas muodikasta.²⁷ Meyrowitzin mukaan kybertilallisuuden kysymykset ovat tuoneet mukanaan ajatuksen, että tutkimuksen fokusta tulisi siirtää sisällöistä kohti viestintä- ja mediateknologioita sosiaalisina ympäristöinä. (Meyrowitz 1999, 51.)

Jotta voisin yhdistää narratologian ja median ympäristömetaforan mielekkäällä ja hedelmällisellä tavalla, on perehdyttävä tarkemmin niihin piirteisiin, jotka puitteistavat ja muotoilevat kertomusta digitaalisen teknologian mahdollistamassa esityksellisessä tilassa. Tätä kautta pääsen käsiksi toiseen tutkimuskysymykseeni, joka koskee sitä, miten nimenomaisesti journalistinen kertomus määrittyy verkossa.

4.3. Journalistinen kertomus verkkoympäristössä: neljä ominaispiirrettä

Kun kokoaa kaiken sen, mitä olen tässä luvussa sanonut Ryanin, Herkmanin ja Meyrowitzin suulla, voi tulla seuraavaan johtopäätökseen: Claude Bremondin väitteessä (Ryan 2004, 1) kertomuksen mediumriippumattomuudesta ei ole perää. Sen sijaan voi ajatella, että hänen aikalaisensa McLuhan näki pidemmälle kuin ehkä moni olisi uskonut.

Mitään kertomusta ei toisin sanoen voi irrottaa mediumistaan, ei multimediareportaasiakaan. Sitä voidaan lähestyä journalistisena kertomuksena, joka toteutuu ja määrittyy vastavuoroisessa suhteessa mediumiinsa eli digitaaliseen verkkoympäristöön.

Seuraavassa paneudunkin siihen, miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä. Pohdintani apuna käytän Ryanin (2005, 516) digitaalisen kerronnan ominaispiirteitä. Pyrin selvittämään, millaisia kosketuspintoja Ryanin jaottelulla ja multimediareportaasilla journalistisena kertomuksena on. Näkökulmanani on mediumissa, eli Meyrowitzin ympäristömetaforan esiin nostamissa kysymyksissä.

²⁵ Meyrowitz on ollut yksi harvoista tutkijoista, jotka ovat pitäneet McLuhanin ajattelua johdonmukaisesti esillä joukkoviestintätutkimuksen valtavirran piirissä (ks. myös Meyrowitz 1993). Suomalaisessa kontekstissa McLuhanista ääntä ovat pitäneet esim. Veikko Pietilä (1998) ja Sam Inkinen (2002).

²⁶ Ks. mediaekologisen yhdistyksen verkkosivut: <http://www.mediaecology.org/>

²⁷ Jotain suosioista kertoo se, että esimerkiksi McLuhanin 100-vuotispäivä sai paljon huomiota. Esimerkiksi McLuhanin suojelupyhimykseksi nimittänyt Wired-lehti järjesti teoreetikon kunniaksi juhlaseminaarin (ks. <http://www.wired.co.uk/news/archive/2011-10/04/marshall-mcluhan> ja <http://www.wired.com/2002/05/honoring-wireds-patron-saint/>)

Ryanin (2005, 516) mukaan digitaalisella kerronnalla²⁸ on neljä ominaispiirrettä. Ne ovat minun vapaasti suomentaminani 1) *interaktiivisuus* 2) *muuttuvuus* 3) *monikanavaisuus* sekä 4) *verkostoituvuus*.

Tässä luvussa tarkastelen digitaalisen kerronnan neljää ominaispiirrettä multimediareportaasin kannalta. Näin avautuvien näköalojen ja käsitteellisten yhdistelyjen avulla pyrin etsimään vastauksia kysymykseen, miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä. Haluan pohtia, millaisia näkökulmia verkkomediumista nousee esiin journalistisen kertomuksen kannalta, kun sitä tarkastelee Ryanin digitaalisen kerronnan ominaispiirteiden läpi.

4.4. Ominaispiirre 1: Interaktiivisuus

Herkmanin (2005, 147) mukaan viestintä on *interaktiivista*, jos se tapahtuu mediasta yleisön suuntaan ja toisinpäin. Esimerkiksi tietokonepelin pelaaja vaikuttaa tekemisillään pelin lopputulokseen. Interaktiivista voi olla myös viestintä vastaanottajien välillä, kuten vaikkapa multimediareportaasin jakaminen Twitterissä ja siitä keskusteleminen. Käsitteenä interaktiivisuus korostaa vastaanottajan aktiivisuutta: yleisö muuttuu käyttäjiksi. (Emt., 147.)

Ryanin interaktiivisuuden määritelmä taas tuo esiin käsitteen teknologisen puolen. Hänen mukaansa interaktiivisuus tarkoittaa digitaalisen median²⁹ kohdalla sitä, että medium kykenee muutamaaan toimintaansa käyttäjän kommentojen mukaisesti. Interaktiivisuus viittaa siihen, että käyttäjän toiminta vaikuttaa digitaaliseen mediaan, joka taas lähettää uutta informaatiota käyttäjälle. Digitaalinen media ei vain sijoita käyttäjää tekstin eteen, vaan nivoo hänet osaksi alati muuttuvaa systeemiä. Ryanin mielestä interaktiivisuus on digitaalisen median tunnusomaisin piirre. (Ryan 2004c, 329–330; Ryan 2005, 516.)

Multimediareportaasi ei hyödynnä kovinkaan monipuolisesti digitaalisen median interaktiivisia mahdollisuuksia käyttöliittymätasolla: Esimerkkireportaaseissani (HS 2014a ja HS 2014b) videotiedosto käynnistyy automaattisesti, kun käyttäjä rullaa verkkoselaimen sivun videon kohdalle. Aikajana *Estonia*-reportaasin (HS 2014a) oikeassa laidassa päivittyä sitä mukaa, kun

²⁸ Tiedostan, että digitaalinen kerronta on termi, joka voi sekoittaa lukijan, kun ensin puhutaan journalistisesta kertomuksesta verkkoympäristössä. Tässä tutkielmassa tavoitteeni on kuitenkin yhdistellä eri tutkijoiden käsitteitä ja lähtökohtia, ja tällöin törmää väkisin käsitteiden sekamelskaan. Joka tapauksessa pyrin selvittämään, miten Ryanin digitaalisen kerronnan ominaispiirteet määrittävät journalistista kertomusta verkkoympäristössä.

²⁹ Digitaalinen media ei ole verkon synonyymi, mutta digitaalisuus on verkon ja internetin toiminnan perusedellytys, joten verkon voi sanoa olevan yhdenlainen digitaalinen media. Tosin on hyvä huomata, että kun puhutaan digitaalisesta mediasta, sillä painotetaan usein median teknologista puolta (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 13).

verkkosivua vierittää hiirellä alaspäin. *Syvällä*-jutussa (HS 2014a) verkkosivun rullailuun taas reagoi grafiikka, joka kertoo kunkin sukeltajan tilanteen sukellusmatkan edetessä – tilanne ikään kuin elää lukukokemuksen mukana. Juurikaan muita interaktiivisia elementtejä havaintoesimerkkieni multimediareportaaseissa ei ole. Tästä voi tehdä sen karkeasti yksinkertaistavan päätelmän, että multimediareportaasi on verkkoympäristöön lineaarisesti rakennettu kertomus, joka reagoi hiiren liikkeisiin.

Kaikessa epäinteraktiivisuudessaan multimediareportaasi noudattelee klassisen kertomuksen määritelmää. Sillä on alku, keskikohta ja loppu, kuten Aristoteles *Runousopissaan* aikoinaan opetti (ks. Aristoteles 1998). Samankaltaisia elementtejä on Ryanin (2004b, 337) kertomuksen määritelmässä. Sehän kuului näin: kertomus luo maailman ja asettaa sinne älylliset toimijat, jotka ottavat osaa tapahtumiin ja muuttavat kertomuksen maailmaa toiminnallaan.

Kertomusnäkökulmasta interaktiivisuus näyttäytyy itse asiassa ongelmallisena.³⁰ Nimittäin mitä enemmän interaktiivisuutta multimediareportaasissa on, sitä suurempi valinnanvapaus lukijalle tarjotaan. Se taas voi johtaa lukuisiin vaihtoehtoisin tapahtumakulkuihin, eli juoniin. Perinteinen aristoteelinen käsitys kertomuksesta rakentuu juonen varaan: jos tapahtumien järjestys vaihtuu tai jokin osa poistetaan, kertomuksen luonne voi muuttua olennaisesti (Aristoteles 1998, 28–29). Myös Ryanin määritelmässä tapahtumat ja niiden muutos eli juoni on keskiössä, joten interaktiivisuus – siis mahdollisuus vaikuttaa juonen kulkuun – voi kääntyä ongelmaksi kertomuksen yhtenäisyyden kannalta.

Vastaavan kertomuslogiikan voi nähdä pätevän myös perinteiseen lehti-, radio ja televisiojournalismiin. Toimittaja rakentaa juttunsa tiettyyn muotoon ja ajalliseen järjestykseen, koska ajattelee sen olevan tehokkain tapa viedä viesti perille. MacGregorin (2003, 11–12) mukaan journalismin rikkaus ja merkitys syntyvät osaltaan siitä, missä järjestyksessä asiat kerrotaan. Toisaalta vakiintunut (uutis)journalistinen muoto, jossa niin sanotut tärkeät asiat kerrotaan ensin, luo lajityyppistä uskottavuutta. Ajatuksen journalismin uskottavuudesta ja rikkaudesta voi laajentaa koskemaan multimediareportaasia: verkon peruslogiikka ei niinkään

³⁰ Tässä yhteydessä voi mainita, että pelitutkimuksen kentällä on käyty 2000-luvulla kovaa vääntöä narratologien ja ludologien kesken kertomuksen ja interaktiivisuudesta digitaalisissa peleissä. On pohdittu esimerkiksi sitä, voiko Tetris-pelistä löytää kerronnallisia elementtejä (ks. esim. Eskelinen 2001).

näyttäisi olevan kertomuksellinen tai lineaarinen, vaan interaktiivinen ja hypertekstuaalinen.³¹ Verkon peruslogiikan voikin nähdä heikentävän journalismin uskottavuutta ja rikkautta.

Otetaan esimerkki ja palataan hetkeksi viisitoista vuotta taaksepäin. Silloin *Helsingin Sanomat* julkaisi aktiivisesti verkkoreportaaseja, eli webortaaseja. Niitä voisi hyvin kutsua myös interaktiivisiksi kertomuksiksi, toisin kuin havaintoesimerkkejäni. HS:n webortaasit olivat lähtökohdiltaan pääsääntöisesti ei-lineaarisia. Näitä verkkoreportaaseja löytyy vielä *Helsingin Sanomien* sivuilta arkistoituna (ks. esim. HS 2000 ja 2001).

Esimerkki tällaisesta ei-lineaarisesta verkkoreportaasista on *Tapaus Kautonen* (HS 2001). Se on tekstiä, ääntä, kuvaa ja animaatiota yhdistävä henkilökuva HIFK:n puolustajasta Veli-Pekka Kautosesta. Jutun taustalla oli kohu: HIFK:n silloinen valmentaja Ismo Lehkonen yllytti Kautosta tappeluun kaukalossa. Tästä seurasi viiden ottelun pelikielto Kautoselle ja 10 ottelun toimitsijakielto Lehoselle. Valmentajarangaistus oli ensimmäinen laatuaan SM-liigassa.

Kun webortaasin avaa, näytölle lävähää uutisotsikoita lyöntilaukaus-ääniefektien saattelemana: ”Lehoselle ja Kautoselle kovat rangaistukset”, ”HIFK:n pelaajan tappelu johti poliisitutkintaan” ja niin edelleen. Sitten eteen aukeaa pelimäinen valikko. Käyttäjä voi päättää, haluaako ensin tutustua Kautosen perhe-elämään, perehtyä hänen ajatuksiinsa jääkiekosta vai hypätä suoraan pelikieltotapaukseen. Kun on avannut haluamansa tarinalinjan, saa sivun alalaidan kuvakkeita klikkaamalla hyppiä kohtauksesta toiseen. Kohtaukset koostuvat taustamusiikista, kuvista ja tekstistä, joka ilmestyy ruutuun kappale kerrallaan – toisinaan lyöntilaukauksen saattelemana. Joissakin kohtauksissa saa kuunnella ääniraitaa Kautosen haastattelusta. Kulloinkin katsottavan kohtauksen voi pysäyttää silloin kun haluaa.

Tällaista oli journalistinen verkkokerronta vuosituhannen alussa: pelimäistä ja interaktiivista. Viime vuosina julkaistut multimediareportaasit ovat *Helsingin Sanomien* vanhoja webortaaseja huomattavasti lineaarisempia. Interaktiivisuus näyttääkin olleen laskeva trendi läpi 2000-luvun. Jarmo Raivio (2008) tutki tiedotusopin pro gradu -tutkielmassaan *Helsingin Sanomien* webortaaseja vuosilta 1998–2007. Tutkielmassaan hän tuli siihen tulokseen, että mitä pidemmälle 2000-luku eteni, sitä vähemmän *Helsingin Sanomien* webortaaseissa ilmeni interaktiivisia elementtejä ja sitä lineaarisemmiksi ne muuttuivat. Samalla verkkoreportaasien tarinallisuus (tai kertomuksellisuus) ja elämyksellisyys korostuivat. (Raivio 2008, 69.)

³¹ Sanakirjamääritelmän mukaan hyperteksti on ”digitaalisessa muodossa oleva teksti, joka sisältää linkkejä toisiin teksteihin ja jonka lukeminen voi siten edetä ei-lineaarisesti”:
<http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:hyperteksti/> (Viitattu 17.9.2015)

Nähdäkseni interaktiivisuuden hiipuminen ja kertomuksellisuuden lisääntyminen ovat vahvistuneet *Helsingin Sanomien* multimediajournalismissa viime vuosina entisestään, ja tämä näkyy myös tässä tutkielmassa multimediareportaasiksi kutsumani journalistisen hybridimuodon piirteissä. Kehitykseen liittyy se, että samalla kun verkon reportaasien näytettävyyden ja tekninen taso ovat parantuneet, kertomukselliset elementit ovat lisääntyneet. Tutkimani multimediareportaasit ovat ennemminkin lineaarisia ja suljettuja – siis kirjan tai dokumentin kaltaisia – kuin pelimäisiä ja interaktiivisia.

En kuitenkaan käytä havaintoesimerkeistäni termiä 'lineaarinen multimediareportaasi' toisin kuin Tatu Blomqvist (2012) omassa tutkielmassaan, sillä tutkimani reportaasit mahdollistavat myös ei-lineaarisen lukutavan. Lukija voi aloittaa mistä haluaa; hän voi vaikkapa lukea tekstin ensin ja katsoa sitten videot ja kuvat. Blomqvistin tutkimuskohteena olleet multimediareportaasit taas ovat käytännössä videotiedostoja, siis lyhyitä journalistisia dokumenttielokuvia, jotka lähestulkoon pakottavat lineaariseen vastaanottoon.

4.5. Ominaispiirre 2: muuttuvuus

Ryanin (2005, 516) jaottelussa digitaalisen kerronnan toinen ominaispiirre *muuttuvuus* viittaa tietokoneen näytön ominaisuuksiin. Näyttöpintaa ohjaavat arvoaan muuttavat bitit ja visuaalisen näkymän muodostavat pikselit. Videota, kuvaa, tekstiä ja ääntä pystyy levittämään nopeasti ja tehokkaasti sekä muokkaamaan niitä datana, siis binaarikoodin muodossa. (Herkman 2005, 15). Esimerkiksi multimediareportaasi on välittynyt verkossa monille sellaisillekin lukijoille, jotka eivät *Helsingin Sanomia* tilaa. Myös mahdollisia virheitä on voitu korjata julkaisemisen jälkeen, mikä ei olisi ollut mahdollista sanomalehdessä tai tv-lähetyksessä. Lisäksi digitaalinen näyttö – ja ennen kaikkea Flash-ohjelma – paitsi toistaa multimediasisältöä myös mahdollistaa interaktiivisuuden, jota käsittelemme tarkemmin edeltävässä alaluvussa.

Muuttuvuus tarkoittaa Ryanin mukaan myös sitä, että kerronnan sisältö muuttuu reaaliaikaisesti vastaanottajasta huolimatta, toisin kuin vaikkapa kirjassa tai sanomalehdessä (Ryan 2005, 516). Tämä on tietenkin tuttua myös broadcast-mediasta, kuten televisiosta. Ero digitaaliseen kerrontaan on siinä, että broadcast määrittelee ennalta ajan ja järjestyksen, joiden puitteissa sisältö vastaanotetaan, kun taas tietokonepohjainen, digitaalinen kerronta antaa enemmän valtaa vastaanottajalle. Kuten luvussa 2 huomautin, yksi verkon muusta mediasta erottava tekijä on nimenomaan yksilön osallistumismahdollisuuksien kasvu. Sosiologi Manuel Castellsin sanoin,

verkko on tuonut mukanaan henkilökohtaisen joukkoviestinnän, mikä voi tarkoittaa myös yksilön vallan lisääntymistä (Castells 2009, 55).

Tämä näkyy multimediareportaasin kohdalla, kun vertaa sitä dokumenttielokuvaan tai televisio-ohjelmaan. Dokumenttielokuvan voi nähdä kuin virtana, jonka mukana katsoja ajelehtii. Multimediareportaasin elementit taas on jaoteltu ikään kuin omiin kehyksiinsä, siis videoon, kuviin, tekstiin ja grafiikkaan. Siirtyminen eri ilmaisumuotojen välillä katkaisee vastaanoton virran. Yhtäältä tämä siis antaa käyttäjälleen lisää valinnanvapautta, mutta toisaalta kertomuksen eheys saattaa rikkoutua. Tämän vuoksi multimediareportaasi näyttäisi olevan myös vähemmän lineaarinen ilmaisumuoto kuin vaikkapa dokumenttielokuva.

4.6. Ominaispiirre 3: monikanavaisuus

Teknologisen luonteensa ansiosta digitaalinen kerronta pystyy sulauttamaan itseensä muiden medioiden viestintätavat. Tätä tarkoittaa Ryanin (205, 516) kolmas ominaispiirre *monikanavaisuus*. Digitaalisuus mahdollistaa kaikissa muissa mediamuodoissa käytettyjen esitystapojen sisällyttämisen yhteen tiedostoon. Tämä piirre tuli ilmi jo luvussa 2: verkko on ympäristö, joka uudistaa ja yhdistää aiempien mediumien sisältöjä, genrejä ja ilmaisumuotoja (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 10–11). Seuraus on, että jyrkkä eronteko vanhaan ja uuteen mediaan muuttuu hiljalleen turhaksi (Paasonen 2013, 36).

Journalismissa eri mediumien kerrontaa toisiinsa liittävää sisältöä kutsutaan multimediajournalismiksi. Mark Deuzen (2004, 140) mukaan multimediajournalismissa on kyse journalistisesta esityksestä, jossa yhdistetään kahta tai useampaa mediamuotoa, kuten videota, tekstiä, ääntä grafiikkaa ja interaktiivisia elementtejä. Deuze ajattelee, että multimediajournalismi voi viitata myös ilmiöön, jossa samaan sisältöön pohjautuvia journalistisia esityksiä julkaistaan usealla eri alustalla (ema., 140). Viimeksi mainittu ei ole tutkielmani kannalta kovin olennainen kysymys. Suomalaisessa tutkimuksessa tällaista välinerajojen ylittämistä kutsutaan monimediaalisuudeksi, eikä sitä kannata sekoittaa multimediaan. Monimediaalisuus on käsite, joka liittyy ennemminkin kustantajien toimintaperiaatteisiin kuin esittämisen tapoihin (esim. Hytönen 2010, 10–11).

Multimediareportaasin voi tietyssä mielessä kuitenkin nähdä sisältävän Deuzen määritelmän molemmat puolet. Esimerkiksi havaintoesimerkkini *Estonia*-multimediareportaasi (HS 2014a) täyttää multimediajournalismin kriteerit. Monimediaalisuutta puolestaan ilmentää *Helsingin*

Sanomien toiminta: multimediareportaasin lisäksi lehti julkaisi aiheesta *Kuukausiliitteen* jutun, animaatioista ja videoklipeistä koostetun videon *HSTV*-nettitelevisiossa sekä verkkojutut laivaorkesterin, onnettomuustutkijan ja harrastajasukeltajan näkökulmista hs.fi-sivustolla.³²

Remediaation kaksoislogiikka

Monikanavaisuudesta saa journalistisen verkkokertomuksen yhteydessä tiukemman otteen remediaation käsitteen avulla. Käsitteen McLuhanin ajatusten inspiroimana lanseeranneet Jay David Bolter ja Richard Grusin (1999, 45) väittävät, että kyse on keskeisimmästä digitaalista mediaa määrittävästä piirteestä. Bolter ja Grusin erottavat remediaatiosta kaksi ulottuvuutta: *immediacy* ja *hypermediacy*.³³ Kysymys tämän työn yhteydessä kuuluu, onko remediaatio piirre, joka määrittää oleellisesti myös journalistista kertomusta verkkoympäristössä.

Yleisellä tasolla luonnehtien *remediaatio* tarkoittaa tietyn mediumin ilmenemistä jossakin toisessa mediumissa. Ilmeisinä esimerkkeinä voi mainita vaikkapa äänikirjan, televisiotatterin tai verkkolehden. Bolter ja Grusin havainnollistavat remediaatiota digitoidun valokuvagallerian esimerkillä. (Bolter & Grusin 1999, 45.)

Meyrowitzin (1999) erottaman ympäristömetaforan tapaan remediaation ajatus ottaa siis tukea McLuhanilaisesta ajattelusta. Kuten nostin tutkielman johdannossa esiin, McLuhan totesi *Ihmisen uudet ulottuvuudet* (1984/1964) -klassikkoteoksessaan tarkoituksellisen provosoivasti, että mediumin sisältö on aina toinen medium. Multimediareportaasin tutkimisen kannalta väite avaa kiinnostavia näkymiä – kuten sen, että osa multimediareportaasia, ja samalla siis verkkomediumia, on digitaalinen videosoitin.

Bolter ja Grusin katsovat, että remediaatio on toimintalogiikka, joka kuvastaa digitaalista mediaa laajemminkin. Tämä logiikka – tai ehkä pikemminkin dynamiikka – ei silti koske vain digitaalista mediaa. He väittävät, että digitaalinen media itse asiassa toimii samoin kuin kaikki edeltäjänsä: se esittää itsensä uudelleen muotoiltuna ja paranneltuna versiona aiemmista medioista. Kaksikon mukaan verkkoa voikin ymmärtää kiinnittämällä huomiota siihen, miten se yhtäältä säilyttää ja toisaalta uudistaa valokuvaa, elokuvaa, televisiota ja printtiä. (Bolter & Grusin 1999, 15.) Väite resonoi Ryanin (2005, 516) monikanavaisuuden ominaispiirteen kanssa:

³² [Hs.fi](http://www.hs.fi/aihe/estonia/)-sivustolle on kerätty yhden teeman alle kaikki Estonian onnettomuuteen liittyvät jutut. Saatavilla: <http://www.hs.fi/aihe/estonia/> (Viitattu 30.9.2015)

³³ *Immediacy*- ja *hypermediacy*-termejä on varsin hankala suomentaa sujuvasti. Karkeasti suomennettuna *immediacy*n vastine voisi olla esimerkiksi välittömyys ja *hypermediacy*n hypervälittyneisyys.

digitaalinen kerronta sisällyttää itseensä muun median viestintätavat niitä kuitenkaan täysin sellaisinaan reprodusoimatta.

Remediaatiolle on Bolterin ja Grusinin mukaan siis ominaista kaksoislogiikkaa, jota he kuvaavat jaottelulla *immediacy–hypermediacy*.

*Immediacy*lla Bolter ja Grusin (1999, 21–31) viittaavat vaikutelmaan, jolla media pyrkii häivyttämään havainnon itsestään mediumina ja samalla jäljittelemään toista mediaa. Esimerkiksi multimediareportaasissa upotetun videon (tai verkkovideoiden ylipäätään) käyttöliittymä on tehty samankaltaiseksi kuin vhs- tai dvd-nauhurissa – tutuista play-, pause- ja stop-symboleista lähtien. Multimediareportaasin keinoissa voi havaita pyrkimyksiä tuottaa välittömyyteen vaikutelmaa yleisemminkin: siihen on taitettu kuvaa, tekstiä ja infografiikkaa printtilehdestä tutuilla asetelmilla ja typografisilla valinnoilla. Voi ajatella, että näin lukija tai käyttäjä asettuu ikään kuin tuttuun käyttömaisemaan, ja kertomuksen vastaanotto saattaa olla sujuvampaa kuin täysin uudentlaisissa journalismin puitteissa.

Hypermediacy taas tarkoittaa mediumin tietoisuutta itsestään (Bolter & Grusin, 31–44). Esimerkiksi *Tapaus Kautosen* (HS 2000) kaltaisen interaktiivisen verkkoreportaasin katselu on kokemuksena sellainen, että käyttäjä tulee tiedostaneeksi mediumin. Pelimäinen valikko ja graafinen tyyli viittaavat digitaaliseen mediaan, internetiin ja tietokoneeseen.

Tutkielmani havaintoesimerkkeinä olevissa multimediareportaaseissa nousevat esiin remediaation molemmat puolet. Esimerkiksi *Syvällä* (HS 2014b) yrittää yhtäältä suunnata käyttäjän huomion pois etenkin verkkoselaimesta muun muassa piilottamalla monet verkkolehden tavanomaiset piirteet. Mainoksia, linkkejä muihin juttuihin tai osastovalikkoja ei näy missään. Eteen aukeaa koko ruudun kokoinen videonäkymä, jonka päälle on taitettu jutun otsikko ja ingressi. Vaikutelma on kuin katsoisi dokumenttielokuvaa. Kun alkaa lukea tekstiä, kokemus muistuttaa aikakauslehden lukemista. Tekstiä on jaoteltu anfangella ja fonttityyli on enemmän aikakauslehtimäinen kuin verkkolehdimäinen. Visuaalista ilmettä värittävät tekstinostot.

Toisaalta *Syvällä* tekee digitaalisen ympäristönsä samaan aikaan myös näkyväksi ilmentäen näin se remediaation hypermediacy-ulottuvuutta. Teknisen käyttökokemuksen kannalta multimediareportaasin voi nähdä rinnastuvan verkkouutisen lukemiseen. Käyttäjä etenee vierityspalkkia alaspäin rullaamalla tai mobiililaitteella pyyhkäisemällä. Rullaaminen tuo esiin uusia elementtejä, kuten videoita, grafiikkaa ja erilaisia aikajanoja. Lisäksi reportaasin

ylälaidasta löytyvät Facebook-, Twitter- ja Google Plus -jakokuvakkeet, jotka muistuttavat, että kyse on digitaalisesta mediasta, joka mahdollistaa käyttäjälle liikkumisen verkon eri tilojen välillä.

4.7. Ominaispiirre 4: verkostoituvuus

Digitaalisen kerronnan neljäs ominaispiirre on verkostoituvuus (Ryan 2005, 516). Sillä Ryan viittaa siihen, kuinka toisistaan etäällä olevat tietokoneen käyttäjät voidaan yhdistää samanaikaisesti. Myös journalismin tutkija Ari Heinonen (1999, 37) erotti väitöskirjassaan verkottumisen – joka monelta osin vastaa verkostoituvuutta – yhdeksi internet-viestinnän keskeisistä ominaisuuksista.

Verkostoituvuuden ominaispiirre tuo esiin journalistisen kertomuksen erityisyyden verkkoympäristössä etenkin vastaanoton näkökulmasta. Journalismissa verkostoituvuus saa ilmauksensa esimerkiksi sanomalehtien verkkosivujen kommentoinnissa, juttujen jakamisessa sosiaalisen median alustoilla tai uutisen ympärille syntyvissä Facebook-keskusteluissa. Kertomus elää omaa elämäänsä käyttäjien keskinäisessä viestinnässä varsinaisen journalistisen kertomuksen ulkopuolella.

Tämä ominaisuus erottaa verkkokertomuksen muiden mediumien kertomuksista, vaikka toki keskustelua syntyy lehtien palstoilla ja televisiossakin. Tärkeä ero lienee kuitenkin se, että verkkoympäristössä näistä keskusteluista jää materiaallinen ja näkyvä jälki, ne toisin sanoen tallentuvat verkon tilaan ja niihin on mahdollista myöhemmin palata. Verkon ja erityisesti sosiaalisen median keskustelut nivoutuvatkin journalistiseen kertomukseen laadullisesti uudella tavalla, sillä usein keskustelut ovat artikkelin yhteydessä luettavissa. Toisinaan lukijoiden kommentteista tehdään myös oma, uusi juttunsa.

Vastaanoton lisäksi verkostoituvuus näkyy myös journalistisesti tuotetuissa sisällöissä. Esimerkiksi erilaisten tapahtumien liveseuranta ja kommentointi on mahdollista vain internetissä. Näin syntyy uudenlaisia journalistisia kertomuksia. Esimerkiksi Wikileaks tai Edward Snowdenin paljastukset eivät olisi onnistuneet ilman verkkoa ja sinne ammattimaisesti tuotettua journalismia. Toisaalta netissä alkunsa saaneet kansalaisaloitteet, mielenosoitukset ja muu kansalaisaktivismi ovat vaikuttaneet suoraan valtajournalismin sisältöihin. Lisäksi sosiaalisen median alustoilla syntyy sisältöä, johon toimittajat usein tarttuvat.

4.8. Yhteenveto: miten journalistinen kertomus määrittyy verkossa?

Olen tässä pääluvussa selvittänyt, mitä multimediareportaasista saa irti Ryanin digitaalisen kerronnan ominaispiirteiden avulla. Edellä olen osoittanut, että lähestymistapa on ollut varsin hedelmällinen.

Päädynkin esittämään, että journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä interaktiivisuuden, muuttuvuuden, monikanavaisuuden ja verkostoituvuuden ominaispiirteiden kautta. Tämän luvun huomioiden valossa ajattelen, että ne ovat ominaispiirteitä, jotka erityisesti verkon luonne mediumina nostaa sekä narratologian että journalismin tutkimuksen pohdittavaksi.

Interaktiivisuus vaikuttaa journalistisen kertomukseen lineaarisuuteen. Interaktiivisuus lisää valinnanvapautta, mikä saattaa heikentää kertomuksen yhtenäisyyttä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* verkkoreportaasit ovat kehittyneet interaktiivisista webortaaseista hiljalleen nykyisenlaisiksi, melko lineaarisiksi multimediareportaaseiksi. Havaintoesimerkkieni multimediareportaasit eivät ole kovin interaktiivisia: pikemminkin ne ovat verkkoympäristöön lineaarisesti rakennettuja suljettuja kertomuksia, jotka reagoivat käyttäjän hiiren liikkeisiin.

Myös *muuttuvuus* vaikuttaa journalistisen kertomuksen luonteeseen. Muuttuvuus viittaa näytön digitaalisiin ominaisuuksiin ja siihen, kuinka verkkoympäristössä kerronnan sisältö voi muuttua reaaliaikaisesti vastaanottajasta huolimatta. Ero esimerkiksi television yksisuuntaisuuteen on kuitenkin siinä, että verkkojournalismi voi antaa enemmän valtaa vastaanottajalle.

Monikanavaisuuden ominaispiirre tarkoittaa eri mediamuotojen sulautumista yhteen digitaalisessa ympäristössä. Sen myötä verkkojournalismissa voidaan yhdistää erilaisia esityksellisiä keinoja ja luoda genrehybridejä. Monikanavaisuuteen liittyy myös remediaatio, joka tarkoittaa tietyn mediumin ilmenemistä toisessa mediumissa. Esimerkiksi multimediareportaasia voi ymmärtää tutkimalla, kuinka se yhtäältä uusintaa ja toisaalta uudistaa valokuvaa, elokuvaa, televisiota ja printtiä.

Verkostoituvuus tarkoittaa käyttäjien samanaikaista viestinnällistä yhdistämistä toisiinsa, mikä ei ole ennen verkkoa ollut yhtä laajamittaisesti mahdollista. Journalistisen kertomuksen näkökulmasta verkostoituvuus mahdollistaa sen, että kertomus jatkaa elämäänsä käyttäjien välisessä viestinnässä varsinaisen journalistisen kertomuksen ulkopuolella. Näin voi syntyä uudenlaisia journalistisia muotoja – kuten liveseuranta ja reaaliaikainen keskustelun – joita voi myös tutkia narratologisesti.

5. Kohti mediatietoista narratologiaa

Tähän mennessä olen pyrkinyt selvittämään, millainen ympäristö verkko on journalistiselle kertomukselle ja miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä. Olen siis koettanut vastata kahteen päätutkimuskysymykseeni.

Tutkimusongelmani on kuitenkin näitä kysymyksiä laajempi, sillä asetin yhdeksi pro gradu - tutkielmani tavoitteeksi myös hahmotella mediumin huomioon ottavia narratologisia lähtökohtia multimediareportaasin kaltaisen verkkojournalismin tutkimiseen. Tähän problematiikkaan paneudun seuraavaksi edeltävien lukujen evästämänä.

Kuten olen aiemmin huomauttanut, multimediaalisen verkkojournalismin tutkimisen kannalta narratologian työkalut ovat jääneet hiomatta. Tämä taas johtuu paljolti siitä, että mediumin merkitystä ei ole nähdäkseni narratologian kentällä otettu riittävän vakavasti. Tälle argumentille olen pyrkinyt rakentamaan perustelupohjaa neljässä edellisessä pääluvussa ennen muuta McLuhanin (1984), Meyrowitzin (1999) ja Ryanin (esim. 2004, 2005 ja 2014) ja erinäisten muiden mediateoreetikoiden käsityksiä hyödyntäen.

Tämän luvun keskiössä on *mediatietoinen narratologia* (Ryan 2014), mutta heti alkuun on huomautettava, että kyseessä ei ole sen enempää valmis teoria kuin työkalupakkikaan. Mediatietoinen narratologia on ennemminkin uusi kertomusteoreettinen lähestymistapa, joka on vasta hahmottumassa ja joka hakee otetta nykyisenlaisen mediakentän mukanaan tuomista tutkimuksellisista haasteista narratologian piirissä.

Ryanin ohella mediumnäkökulman tärkeyttä analyysissa on painottanut muun muassa elektronista kirjallisuutta ja hypertekstiä tutkinut N. Katherine Hayles (2004), jonka ajatukset resonoivat osittain tämän tutkielman keskeisten huomioiden kanssa. Hayles kritisoi kirjallisuudentutkimusta pitkään hallinnutta ruumis–mieli-jaottelua ja korostaa median materiaalisuuden näkökulmaa. Sitä tulisi hänen mielestään lähestyä tekstin fyysisten ominaisuuksien ja merkityksellistämisen strategioiden vuorovaikutuksessa. (Hayles 2004, 71–72.) Tutkielmani rajoissa ei kuitenkaan ole mahdollista paneutua Haylesin käsityksiin sillä syvällisyydellä kuin ne edellyttäisivät, vaan tällainen tarkastelu on jätettävä myöhemmän tutkimuksen tehtäväksi.³⁴

³⁴ Materiaalisuutta korostavan näkökulmansa vuoksi Hayles on tärkeä tutkija mediatietoisesta narratologian teoreettisen jatkokehittelyn kannalta. Tämän työn kohdennus juuri Ryaniin on perusteltua siksi, että hän on lanseerannut mediatietoisesta narratologian käsitteen ja ajanut sen toteuttamisohjelmaa päämäärätietoisesti.

Tulkitsen Haylesin joka tapauksessa ajattelevan, että mediatietoisessa analyysissä pitäisi nivoa toisiinsa kulttuurinen ja teknologinen logiikka – siis tämän työn näkökulmasta yhdistää kertomus- ja genrenäkökulma medium-näkökulmaan. Nähdäkseni huomiot, joita esitin pääluvussa 2 ja 3 ja etenkin luvun 4 pohdintani kertomuksen, medium-näkökulman ja multimediaalisen verkkojournalismin vuorovaikutuksesta ovat askeleita tällaiseen suuntaan. Näitä huomioita yritän seuraavaksi sovitella yhteen sen kanssa, mitä Ryan esittää mediatietoisesta narratologiasta.

Mediatietoisien narratologian lähtökohtia esitellään Ryanin ja Jan Noël Thonin toimittamassa artikkelikokoelmassa *Storyworlds across Media* (2014). Tarkoitukseni on tässä luvussa kokeilla, mitä multimediareportaasista saa irti Ryanin hahmottelemista lähtökohdista. Samalla pyrin myös arvioimaan mediatietoisien narratologian ajatuksia niiden huomioiden pohjalta, joita olen työssä tähän mennessä esittänyt verkkomediumista, kertomuksesta ja niiden välisistä suhteista.

5.1. Median ymmärtäminen johtaa mediatietoisuuteen

Medium ja *media* ovat tämän tutkielman keskeisiä käsitteitä, se lienee käynyt selväksi. Jätin niiden yksityiskohtaisemman ruodinnan kuitenkin tarkoituksella vasta tähän viidenteen pääluukuun. Näin tein siksi, että täsmällinen määrittely tarjoaa pohjan, jolta voin arvioida, mitä Ryan lopulta tarkoittaa mediatietoisella narratologialla. Ilman mediumin ja median käsitteiden eksplisiittistä määrittelyä on lähtökohtien ja suuntaviivojen luonnostelu mediatietoiselle teorialle vaikeaa.

Latinan kielen sana *medium* on yksikkömuoto, jonka monikkomuoto on *media*. Kuitenkin sekä tutkimuspuheessa että arkikielessä monikkomuotoa *media* on alettu käyttää myös silloin, kun viitataan tiettyyn joukkoviestintävälineeseen – esimerkiksi televisiosta tai *Helsingin Sanomista* puhutaan medioina. (Ridell & Väliaho 2006, 16.)³⁵ Medium-sanalla viitataan yleisellä tasolla 'väliin': ”esimerkiksi etäisyyteen tai ajalliseen intervalliin, fyysikaaliseen tai metafyyssiseen väliaineeseen” (ema. 16). Tämän yleisen merkityksen lisäksi Ridell ja Väliaho (2006, 16–17) erottavat Raymond Williamsiin (1976) tukeutuen toisen ja kolmannen keskeisen merkitysulottuvuuden, joka mediaan tai mediumiin liitetään. Toinen liittyy sisältöjen

³⁵ Meyrowitz (1999) käyttää mediametaforista puhuessaan nimenomaan *mediumin*, ei median, käsitettä. Häneen onkin tapana viitata mediumiteoreetikkona (esim. Ryan 2004a, 20).

välittämiseen (*transmission*), kolmas taas ”vastakkaisten osapuolten väliin asettumiseen”, eli ”sovittelijana toimimiseen” (*intermediary*) (Ridell & Väliäho 2006, 17).

Ridell ja Väliäho (2006, 20–23) muistuttavat vielä eräistä tärkeistä median käsitteeseen liittyvistä ulottuvuuksista. Joukkoviestinnän tutkimuksessa on ollut tapana yhdistää media kommunikaatioon. Näin ajateltuna media nähdään väylänä, kanavana tai keinona, ”jonka välityksellä viestintä tapahtuu” (ema. 21). Tässä yhteydessä on tapana nostaa esiin yhdysvaltalainen *mass communication research* -perinne ja niin sanottu kommunikaation siirtomalli, joka ”lähes häivytti näkyvistä median erityisluonteen aktiivisena välittimenä (joukko)viestinnän prosesseissa” (ema. 21).

Siirtomalli on siis lähestulkoon vastakkainen tämän tutkielman peruslähtökohdan kanssa. Siinä on monia samankaltaisia piirteitä kuin Meyrowitzin (1999, 45–46) säiliömetaforassa. Itse ponnistan ennemminkin siitä lähestymistavasta, jonka siemenet istuttivat Harold A. Innis ja Marshall McLuhan. Ridellin ja Väliähön (ema. 22) mukaan lähestymistapa on melkein pä vastakkainen MCR-perinteeseen nähden. Innis ja McLuhan ajattelivat, että ”(media)teknologia [...] määrittelee viestintää lähtökohtaisesti ja konstituoivat sitä eriytyneesti”. Veikko Pietilää siteeraten Ridell ja Väliäho muistuttavat, että Innisin ja McLuhanin mukaan teknologia – ja niin myös media – lävistää viestinnän ja säätelee sen muotoa. Tämä lähestymistapa mediaan on melko lähellä Meyrowitzin (1999, 48–51) ympäristömetaforaa.

Ryan (2014, 26) pyrkii rakentamaan koko mediatietoisen narratologian hahmotelmansa laaja-alaisia yhteyksiä etsivän median määritelmänsä ympärille. Siirtomallista tai mcluhanilaisuudesta juontuva mediakäsitys eivät kumpikaan sovi yksi yhteen Ryanin monitahoisen median määritelmän kanssa.

Ryanin mukaan media on kenties vielä internetiä tai kertomustakin liukkaampi käsite. Medialla voidaan tarkoittaa muun muassa i) joukkoviestinnän kanavaa (kuten esimerkiksi internetiä), ii) kommunikaation teknologiaa (esimerkiksi tietokonetta), iii) digitaalisen teknologian sovellusta (Facebook), iv) tapaa muodostaa merkityksiä ja tallentaa elämäntietoja (kirjan kirjoittaminen), v) ilmaisun semioottista muotoa (kieli), vi) taidemuotoa (kirjallisuus) tai vii) materiaa, jossa viestit syntyvät tai josta ne luodaan (paperi). (Ryan 2014, 26.)

Määritelmien välillä saattaa myös olla suuriakin tieteenalakohtaisia eroja. Sosiologi, mediatutkija tai taidehistorioitsija voivat jokainen käyttää median käsitettä erilaisella tavalla. Tästä tulee Ryanin (2014) mielestä ongelma, jos halutaan luoda oppiaineet ja mediarajat ylittävä

narratologinen teoria. Lisäksi mitä yleisemmälle tasolle teoria nousee, sitä enemmän se häviää analyttisyydessä tiukkarajaisemmille määritelmille. (Ema., 27.)

Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa on Ryanin (2014) mukaan trendinä puhua mediasta ennen kaikkea viestinnän teknologiana. Hänestä tämän näkemyksen ongelma on, että se ei ota huomioon kulttuurisia kerronnan muotoja, joilla ei ole omaa teknologiaansa: esimerkiksi sarjakuvaa ja romaania ei tällaisesta näkökulmasta katsottuna voida erottaa toisistaan. (Ema., 27–28.)

Toinen ihmistieteissä yleinen tapa on puhua moodeista, kuten Kress & van Leeuwen (2001) tekevät. Multimodaalisten tekstien, eli useanlaisia ilmaisun tapoja ja muotoja käyttävien ilmaisutapojen, tutkiminen onkin yksi nykynarratologian suosituimmista alueista. Voisiko moodin käsitteellä korvata median? Ryanin mielestä tästä ei välttämättä ole hyötyä, sillä moodin määrittäminen on yhtä vaikeaa kuin mediankin. (Ryan 2014, 28.)

5.2. Mediatietoisuuden kolme ulottuvuutta

Miten media sitten pitäisi määritellä, jotta käsite soveltuisi hyvin käytettäväksi nykyisessä mediaympäristössä? Ryan (2014, 30) ehdottaa median määrittämistä kolmen ulottuvuuden kautta. Aivan kuten kertomuksen määritelmässään, hän pyrkii nytkin sivuuttamaan kapeakatseisen otteen ja hahmottamaan mediaa laaja-alaisen yhteyksien kautta. Vastaavaa kokonaisuutta analyttisesti jäsentävää otetta edustaa mielestäni Lessigin (2001) hahmotus internetistä (alaluku 2.1).³⁶

Ryan jaottelee median kolmeen ulottuvuuteen, joita ovat *semioottinen*, *teknologinen* ja *kulttuurinen* (Ryan 2014, 30). Tästä hän vetää suoran linjan mediatietoiseen narratologiaan, jonka tulisi hänen mukaansa hyödyntää näistä ulottuvuuksista johdettua kolmea lähestymistapaa. Seuraavassa esittelen lähestymistavat ja suhteutan ne tutkielmassani aiemmin ilmi käyneisiin, internetiä ja verkkojournalismia koskeviin huomioihin. Konkreettisemmin

³⁶ Tiedostan, että tutkielmani vilisee erilaisia jaotteluja. Mielestäni tämä kertoo aiheen luonteesta. Tällaiset jaottelumääritelmät ikään kuin itsessään kutsuvat tieteidenvälistä otetta, sillä usein niiden näkökulmat ylittävät oppiainerajat. Paasosen internetistä (2013) käyttämä metafora kooste on tässäkin yhteydessä toimiva: monet yhteiskunnalliset ja kulttuuriset ilmiöt ovat koosteita, joita tutkijat voivat yrittää siepata haaviinsa katsomalla niitä useasta näkökulmasta samaan aikaan.

pohdin, millaisena tutkimuskohteena multimediareportaasi mediatietoisen narratologian suunnasta hahmottuu.

Semioottinen lähestymistapa

Semioottinen lähestymistapa kohdistaa huomion kielen, kuvan, äänen, liikkeen, kasvokkaisen vuorovaikutuksen ja näiden yhdistelmien kerronnalliseen voimaan. Lähestymistapa kytkeytyy tiiviisti narratologian keskeisiin kysymyksiin kertomuksen keinoista, ja sen keskiössä on sekä kunkin median kerronnallinen erityisyys että mediamuotojen erilaiset yhdistelmät. (Ryan 2014, 30.) Semioottinen lähestymistapa muistuttaa joiltain osin Meyrowitzin (1999, 46–48) kielimetaforaa.

Journalistisen verkkokertomuksen tapauksessa semioottinen lähestymistapa voisi tarkoittaa kokonaisuuden tarkastelua pieniin osiin pilkottuna. Esimerkiksi multimediareportaasin kerronnallinen voima rakentuu semioottisesti kielen, kuvan ja äänen erilaisista yhdistelmiä. Tästä kerronnallisesta koosteesta saa yhdenlaisen otteen lähestymällä sitä luvussa 3 esittelemästäni genrenäkökulmasta, jolloin esimerkiksi multimediareportaasin voi nähdä reportaasin ja dokumenttielokuvan yhdistelmänä. Tällöin tutkija voisi pohtia, miten reportaasin ja dokumenttielokuvan mukanaan kantamat lajityyppiset konventiot osallistuvat kerronnan rakentumiseen. Miten esimerkiksi dokumenttielokuvalla ominaiset luova käsittely ja suora tallentaminen (Hongisto 2006, 49) konkretisoituvat multimediareportaasissa? Entä millaisia huomioita nousee genrejen sekoittuessa multimediareportaasin kaltaiseksi hybridiksi?

Genre voi siis avata huomionarvoisia näköaloja kerronnallisten käytänteiden ja median leikkauspisteessä. Toki genre on vain yksi esimerkki siitä, kuinka semioottista lähestymistapaa voisi soveltaa multimediareportaasin analyysiin.

Median semioottinen lähestymistapa keskittyy pohtimaan joiltakin osin samoja kysymyksiä, joita digitaalisen kerronnan ominaispiirre *monikanavaisuus* nosti esille alaluku 4.5. ja *interaktiivisuus* kappaleessa 4.3. Samalla myös muut digitaalisen kerronnan ominaispiirteet on mahdollista tunnistaa semioottisen lähestymistavan avulla.

Teknologinen lähestymistapa

Teknologinen lähestymistapa mediaan keskittyy sisällön ja teknologian välisiin kysymyksiin. Tärkeä pohdinnan kohde on esimerkiksi se, kuinka lähettäjän ja vastaanottajan välinen suhde järjestäytyy teknologian avulla. (Ryan 2014, 30.) Verkosta puhuttaessa tämä kysymys nousi esiin jo luvussa 2, jossa toin esiin, että internetiä kutsutaan toisinaan henkilökohtaiseksi joukkoviestinnäksi (Castells 2009). Tämä ajatus juonsi juurensa siitä, että verkon osalta lähettäjän ja vastaanottajan suhde voi olla tasavertaisempi kuin vaikkapa televisiossa siinä mielessä, että vastaanottajalla on ainakin periaatteessa enemmän valinnanmahdollisuuksia.

Esimerkiksi multimediareportaasin voi lukea ja katsella silloin kun haluaa ja siinä järjestyksessä kun haluaa. Lukijan tai katsojan ei tarvitse mukautua televisiokanavan aikatauluihin tai edetä kertomuksessa niin kuin käsikirjoittaja on ajatellut.

Toisin sanoen median teknologinen lähestymistapa tuo esiin sen, kuinka multimediareportaasissa on mukana joitakin interaktiivisia elementtejä, joskin melko vähäisiä sellaisia, jotka avaavat käyttäjälle perinteisestä mediayleisön roolista poikkeavia mahdollisuuksia. Toisaalta interaktiivisuuden lisäämä valinnanvapaus saattaa heikentää itse kertomuksen yhtenäisyyttä, kuten luvussa 4.3 kävi ilmi.

Entä kuinka teknologia vaikuttaa informaation levitykseen, tallentamiseen ja kognitiiviseen käsittelyyn? Tai millaisia mahdollisuuksia tietynlainen materiaallinen alusta avaa kertomukselle? Nämäkin ovat kysymyksiä, jonka teknologinen lähestymistapa Ryanin (2014, 30) mukaan nostaa analysoitavaksi.

Verkkjournalismin tapauksessa vastaus ensimmäiseen kysymykseen voisi olla, että tietokone ja internet mahdollistavat periaatteessa rajoittamattoman tallennustilan ja levityksen. Ja vastaus toiseen kysymykseen voisi löytyä esimerkiksi interaktiivisuuden suunnalta.

Multimediareportaasissa se tarkoittaa ennen kaikkea käyttäjän valinnanvapautta ja sitä, että sisältö reagoi hiiren liikkeisiin. *Helsingin Sanomien* vuosituhannen alun webportaaseissa (esim. HS 2001) voidaan puhua pelimäisistä valikoista ja epälineaarista kerronnasta.

Lisäksi yksi teknologisen lähestymistavan esiin nostama kysymys on, millaisia kognitiivisia vaikutuksia materiaalilla on. Näin ollen narratologiassa tulisi huomioida sen kaltaisia seikkoja kuin miten tekstin lukeminen paperilta eroaa tekstin lukemisesta tietokoneen ruudulta. Tai esimerkiksi kysyä, millainen tabletti on journalismin lukulaitteena (ks. esim. Harju, Männistö & Heinonen 2011).

Teknologinen lähestymistapa tarkastelee ennen kaikkea samoja kysymyksiä kuin digitaalisen kertomuksen ominaispiirteet *muuttuvuus* (ks. kappale 4.4.) ja *interaktiivisuus* (4.3.).

Kulttuurinen lähestymistapa

Kulttuurisen lähestymistavan kohteena ovat median käyttäjien ja tuottajien käyttäytyminen sekä instituutiot, jotka mahdollistavat median olemassaolon (Ryan 2014, 30). Tyypillisiä narratologian esimerkkejä ovat faniyhteisöjen tuottamien kertomusten tutkiminen, Facebook-kertomukset (esim. Page 2010, 2012).

Median kulttuurisella lähestymistavalla on yhteyksiä pääluvussa 4 käsittelemistäni digitaalisen kerronnan ominaispiirteistä etenkin *verkostoituvuuteen*. Verkostoituvuudessa on kyse painottaen muun muassa siitä, että sanomalehtien verkkosivuilla on mahdollista kommentoida juttua heti sen luettuaan tai että journalistinen kertomus jatkaa elämäänsä sosiaalisessa mediassa.

Kulttuurinen lähestymistapa ottaa tarkastelun kohteeksi myös median ja mediainstituutioiden väliset suhteet. Tällöin se korostaa samankaltaisia kysymyksiä kuin kappaleessa 4.1 mainittu Meyrowitzin (1999, 48) makrotason näkökulma mediatutkimuksessa.

Verkkjournalismin osalta makrotason tutkija pohtisi esimerkiksi sitä, miten verkkomedium muuttaa mediankäyttöämme ja kommunikointiamme yleensäkin ja millaiset ovat sen vaikutukset kertomuksellisesta näkökulmasta. Miten internetin hypertekstuaalinen ja interaktiivinen luonne vaikuttavat journalismin sisältöihin ja kertomuksiin? Yhden vastauksen voi löytää tämän tutkielman kappaleesta 2.3. Siinä esitin Ari Heinosen jaotteluun (1999, 41–52) pohjautuen kolme keskeistä kysymystä, joita journalismin kentällä on jouduttu miettimään uudelleen internetin myötä. Nämä kysymykset ovat internet julkaisemisen mediumina, journalistien voimaannuttajana ja journalistisen ammatin muokkaajana

5.3. Tarinamaailma

Tarinamaailma (storyworld) on Ryanille tärkeä käsite. Hän näkee sen mediatietoisen narratologian keskeisenä analyttisenä apuvälineenä (Ryan 2014, 43). Tuoreissa artikkeleissaan Ryan (2014 ja 2015) havainnollistaa, miten hänen ymmärtämäänsä tarinamaailman käsitettä voi hyödyntää narratologisessa tarkastelussa.

Yksinkertaistaen tarinamaailma tarkoittaa Ryanille sitä mielikuvien kokonaisuutta tai maailmaa, jonka kertomus herättää lukijan mielessä. Tarinamaailmalla on Ryanin mukaan kuusi komponenttia. Ne ovat i) *eksistentit*, eli hahmot ja asiat, joilla on olennaista merkitystä juonen kannalta, ii) *miljöö*, eli tila, johon tapahtumat sijoittuvat, iii) *fysiikan lait*, eli periaatteet, jotka määrittävät, mitä tarinamaailmassa voi ja ei voi tapahtua, iv) *sosiaaliset säännöt*, eli periaatteet, jotka määrittävät hahmojen velvoitteet, v) *tapahtumat*, eli kertomuksen aikaikkunassa tapahtuvat muutokset ja vi) *mentaaliset tapahtumat*, jotka ovat kytköksissä tarinamaailman mielen ulkopuolisiin tapahtumiin. (Ryan 2014, 34–37.)

Tarinamaailman määritelmä tulee lähelle Ryanin kertomuksen määritelmää, jonka esittelin alaluvussa 3.1. Ryan (2004b, 337) toteaa kertomuksesta siis näin: kertomus luo maailman (miljöö), asettaa sinne älylliset toimijat (henkilöhahmot), jotka ottavat osaa tapahtumiin (juoni) ja muuttavat kertomuksen maailmaa toiminnallaan. Tarinamaailman voi näin ollen nähdä eräänlaisena kertomuksen tilana, joka on käsitteenä kuitenkin pelkkää tapahtumien miljöötä laajempi, sillä siihen liittyvät myös fysiikan lait, sosiaaliset säännöt ja mentaaliset tapahtumat.

Silti Ryan ei selväsanaisesti osoita, miksi tarinamaailma pitäisi nostaa narratologian keskeisimmäksi käsitteeksi kertomuksen sijaan. Mielestäni hän ei myöskään perustele riittävän seikkaperäisesti, minkä vuoksi juuri tarinamaailma on ehdottoman olennainen käsite mediatietoisen narratologian työkalupakissa. Toki Ryan havainnollistaa erilaisin esimerkein, kuinka käsitettä voi hyödyntää, mutta argumentaatio jää hieman pinnalliseksi.

Nähdäkseni Ryanin tarinamaailman käsite kuitenkin resonoi hänen median käsitteellistyksensä (ks. alaluku 5.2.) kanssa paremmin kuin hänen kertomuksen käsitteensä. Joitain perusteluja tarinamaailman käytön puolesta Ryan esittää – tosin aivan ”Tuning the Instruments of a Media-Conscious Narratology” -artikkelinsa (2014) lopussa muutamalla lauseella. Hänen mukaansa tarinamaailman käsitteen avulla päästään narratologian piirissä lähemmäs sitä muutosta, jonka ytimessä on mediatietoisuus. (Ema., 43.)

Ryan painottaa, että hänen tavoitteenaan ei ole tuoda taas uutta teknistä termiä narratologian piiriin, joka on hänen mukaansa jo valmiiksi ylikuormittunut analyttisten työkalujen paljoudesta (tässä mielessä olen siis vahvasti eri mieltä Ryanin kanssa: ajattelen, että narratologia nimenomaan kaipaa uusia työkaluja verkon aikakaudella, etenkin journalismin tutkimuksessa). Ryan näkee ennemminkin tarinamaailman käsitteen kielivän tutkimusalan sisäisestä käänteestä, jossa siirrytään muodollisesta tai klassisesta narratologiasta kohti fenomenologista otetta. Tällöin narratologia keskittyy lukijan, katsojan tai käyttäjän mielessä

syntyvään maailmaan eikä niinkään kielellisiin rakenteisiin. Siirtymä tarkoittaa irtiottoa Ryanin ongelmallisena pitämästä kirjallisuusteoreettisesta näkökulmasta, jossa kirjallisuus nähdään ensisijaisesti kielellisenä ilmaisumuotona. Hän perustelee kritiikkiään siten, että ”samalla logiikalla elokuvakokemus olisi ainoastaan kokemus liikkuvien kuvien virrasta, sarjakuva olisi vain kokemus erillisiin ruutuihin järjestetyistä kuvista ja teksteistä sekä tietokonepeli olisi vain kokemus näytölle ilmestyvän informaation ohjaamisesta ja muuttamisesta.” (Ryan 2014, 43.)

Fenomenologisella otteella Ryan ei väitä, että tarinamaailmaan keskittyminen tarkoittaisi teknologian sivuuttamista. Päinvastoin, hän ajattelee, että jos välineellä on merkitystä, tämä johtuu siitä, että se pystyy tuottamaan tietynlaisia representaatioita. Representaation kohde on Ryanin mukaan maailma, josta lukijat, katsojat ja pelaajat tekevät mielikuvitukselleen kodin – siis tarinamaailma. (Ryan 2014, 43.) Se, mitä Ryan tässä representaatiolla tarkoittaa, jää melko lailla hämärän peittoon.

Lisäksi Ryan huomauttaa, että tarinamaailma on laajempi käsite kuin fiktiomaailma (fictional world). Omat tarinamaailmansa on sekä fiktiivisellä että nonfiktiivisellä kertomuksella. Siten käsitteen voi ainakin periaatteessa ajatella soveltuvan myös journalismin tutkimukseen. Mutta entä jos kertomus on tosi, eikö todellinen maailma toimi silloin kertomuksen referenttinä? Mihin tarvitaan tarinamaailmaa? Sitä tarvitaan, koska joskus myös nonfiktiiviset kertomukset ovat epätosia, vaikka ne pyrkivät totuudenmukaisuuteen. Ja siksi Ryanin mielestä on erotettava toisistaan nonfiktiivisen kertomuksen esittämä ja muovaama maailma ja maailma, joka on olemassa kertomuksesta riippumatta. (Ryan 2014, 33.)

Multimediareportaasin tarinamaailma

Ryan haluaa siis kysyä, miten median merkityksellistämisen käytänteet osallistuvat tarinamaailman mentaalisen rakentamisen prosessiin. Toisin sanoen voi nähdä, että Ryanin mediatietoinen narratologia suuntaa kiinnostuksensa medioiden ja niiden yhdistelmien mahdollisuuksille synnyttää tietynlaisia tarinamaailmoja ja näin ollen tietynlaisia representaatioita ja mielikuvia vastaanottajan mielessä.

Verkossa toteutettu Estonia-multimediareportaasi (HS 2014a) tuottaa erilaisen representaation kuin *Helsingin Sanomien Kuukausiliitteen* jutut samasta aiheesta, vaikka tekstisisältö on hyvin pitkälti sama, sillä multimediareportaasin tekstit on koostettu *Kuukausiliitteen* jutuista vuosilta 1995, 2004 ja 2014.

Ryania tulkiten kummankin kertomuksen – verkkojournalistisen ja lehtijournalistisen – tarinamaailmat rakentuvat edellä mainittujen kuuden komponentin varaan. Millaisia eroja medioiden väliltä löytää näiden komponenttien avulla? Ei nähdäkseeni kovinkaan suuria. *Eksistentit*, eli hahmot ja asiat, joilla on olennaista merkitystä juonen kannalta, ovat pitkälti samat lehdessä ja verkossa. Ääneen pääsevät kymmenen onnettomuudessa tai pelastustehtävissä ollutta ihmistä. *Miljööstä* saanee tarkemman kuvan multimediareportaasissa kuin lehdessä, mikä on pitkälti videoiden ja animaatioiden ansiota. Myöskään *fysiikan laeissa* ja *sosiaalisissa säännöissä* ei tulkintani mukaan ole juuri eroja. *Tapahtumista* saanee yksityiskohtaisempaa ja havainnollistavampaa tietoa multimediareportaasista kuin lehdestä, lähinnä onnettomuusanimaatioiden ja oikeassa laidassa kulkevan aikajanan vuoksi. Lehdessä lukijalle annetaan multimediareportaasia suurempi valta luoda kuva siitä, millaisia mentaalisia tapahtumia Estonian onnettomuuteen liittyy, sillä multimediareportaasin teksti, videot, animaatiot, grafiikat ja kuvat ohjaavat yhdessä lukijan tulkintaa enemmän kuin pelkkä teksti lehtijutussa.

Tulkitsen Ryania niin, että multimediareportaasin tapauksessa mediatietoinen narratologia kohdistaisi katseensa yllä olevien kaltaisiin lähtökohtiin. Nämä huomiot se sitten pyrki liittämään median kolmeen lähestymistapaan: semioottiseen, teknologiseen ja kulttuuriseen. Tällaisista lähtökohdista käsin rakentuisi perusta sille, mitä mediatietoisuus narratologiassa Ryania soveltaen tarkoittaisi.

Tarina, maailma vai medium?

Tuoreessa artikkelissaan ”Texts, Worlds, Stories. Narrative Worlds as Cognitive and Ontological Concept” (2015) Ryan esittelee vielä yhden työkalun, jonka avulla kertomuksia on mahdollista luokitella mediatietoisessa narratologiassa. Ryan (2015, 25–26) jaottelee kertomukset sen perusteella, mihin niiden fokus kohdistuu: tarinaan, maailmaan (ymmärtääkseni Ryan tarkoittaa tässä tarinamaailmaa) vai mediumiin (tässä Ryan käyttää mediumia median sijaan). Tällainen luokittelukehikko on siis pääasiassa erilaisten kertomusten ja esitystapojen vertailun väline.

Ryanin mukaan jokainen kertomus painottaa joitain yllä mainituista kolmesta ulottuvuudesta. Ryan käyttää yhtenä esimerkkinä Tolstoin *Sotaa ja rauhaa*. Se on suuri realistinen ja juonellinen romaani, jonka painopisteet ovat vahvasti tarinassa ja maailmassa, mutta ei niinkään

mediumissa. Se on romaani, joka ei pyri uudistamaan kirjallisuutta, ainoastaan kertomaan kiehtovan tarinan, joka sijoittuu yhtenäiseen, todelta tuntuvaan ja mukaansatempaavaan maailmaan. Ryanin vastakkainen esimerkki on James Joycen *Finnegans Wake*, romaanitaiteen ja kirjallisuuden rajoja koetteleva teos, jossa Joyce viljelee uudissanoja ja käyttää yli 60 kieltä. Sen painopiste on mediumissa, tarinan ja maailman kustannuksella. (Ryan 2015, 25–26.)

Ryanin (2015, 26) mukaan keskittyminen mediumiin – minkä tulkitSEN tässä tarkoittavan kunkin välineen rajoja etsivään ja rikkovaan sekä innovatiiviseen esitystapaan – etäännyttää tarinasta ja maailmasta. Se pätee *Finnegans Waken* kohdalla, mutta väite on perusteltu myös multimediareportaasista puhuttaessa. Koska multimediareportaasi on journalismia ja nimenomaisesti reportaasin lajityyppiä uudistava tapa kertoa kertomus, kiinnittyy lukijan tai katsojan huomio helposti muotoon ja mediumiin kertomuksen kustannuksella.

5.4. Yhteenveto: mediatietoinen tarinamaailma

Olen esitellyt tässä luvussa narratologi Marie-Laure Ryanin näkemyksiä ja niiden virittämiä ajatuskulkuja ja pohtinut niiden valossa, mitä mediatietoinen narratologia voisi sysätä liikkeelle verkkojournalismin tutkimuksessa. On tärkeätä huomata, että nähdäkseni Ryanin hahmottelut ovat lähinnä yleisluontoisia käsitteellistyksiä ja mediarajat ylittäviä luokitteluja.

Tiedotusopillisen narratologian kannalta sekä käsitteellisiä lähtökohtia että metodiikkaa olisi jatkossa tarpeen selvästi tarkentaa. Keskeinen kysymys kuitenkin kuuluu, miten journalismin tutkimus voisi hyötyä mediatietoisesta narratologian ajatuksista.

Entä millainen teoria- ja metodipohja mediatietoiselle tiedotusopilliselle narratologialle pitäisi luoda? Kysymys on liian mittava ja vaatelias tämän opinnäytteen puitteissa vastattavaksi. Olen pyrkinyt työssäni ennen muuta luonnostelevaan keskeisiä kysymyksiä ja näkökulmia, jotka tällaisen teorian tulisi mielestäni ottaa huomioon. Uskon, että esiin nostamani huomiot osoittavat ainakin alustavaa suuntaa sellaisen narratologisen teorian kehittämiselle, joka saisi otteen journalismista verkossa.

Tämän luvun punainen lanka on ollut median (ja mediumin) käsite. Ryanin mediatietoinen narratologia hyödyntää kolmea lähestymistapaa mediaan. Ne ovat semioottinen, teknologinen ja kulttuurinen lähestymistapa.

Ryanin mukaan mediatietoisessa narratologiassa tulisi keskittyä tarinamaailman käsitteeseen kertomuksen sijaan. Tarinamaailmalla hän tarkoittaa sitä mielikuvien kokonaisuutta, jonka kertomus synnyttää lukijan mielessä. Tarinamaailma koostuu eksistenteistä, miljööstä, fysiikan laeista, sosiaalisista säännöistä, tapahtumista ja mentaalisista tapahtumista.

Tulkitsen Ryanin ajattelevan, että tarinamaailma ja edellä esitelty median kolme lähestymistapaa muodostaisivat yhdessä mediatietoisien narratologian kovan ytimen. Ryanin mielestä tarinamaailma merkitsee siirtymistä kielellisesti painottuneesta narratologiasta kohti fenomenologista otetta, joka ottaa huomioon myös lukijan, katsojan, pelaajan tai käyttäjän kokemuksen.

6. Päätelmät ja pohdinta

6.1. Langanpää yhteen: verkko, journalismi ja narratologia

Tutkimuksellisesti tämän pro gradun keskiössä ovat narratologia, journalismin tutkimus ja internettutkimus. Yhtenä tavoitteenani on ollut kartoittaa, millaista yhteistä maaperää näiden kolmen tutkimusalueen väliltä voisi löytyä. Yhdistävänä siteenä on toiminut journalismi ja etenkin multimediareportaasi. Havaintoesimerkkieni multimediareportaasit ovat kytkeneet teoreettisen ja käsitteellisen pohdiskelun osaksi digitaalisuuden läpäisemää nykyyhteiskuntaa ja journalismin esityskäytäntöjä.

Olen vastannut tutkielmani tutkimuskysymyksiin päälukujen 2 ja 4 yhteenvedoissa. Tiivistän keskeiset havaintoni tämän pääluvun aluksi, ja tuo ne sen jälkeen osaksi samaa analyyttistä hahmotelmaa Taulukossa 1.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni oli seuraava: *millainen ympäristö verkko on journalistiselle kertomukselle?* Pääluvussa 2 päädyin erinäisten nettitutkijoiden vakuuttamana siihen tulokseen, että verkko on kertomuksen ympäristönä pikemminkin alati muutoksessa oleva prosessi kuin staattinen alusta. Paasosen (2013) sanoin verkko on kooste. Esitin myös, että verkko eroaa muusta mediasta ainakin muodon, hypertekstuaalisuuden, valta-asetelman, ajan ja paikan sekä mediamuotojen yhdistämisen ja uudistamisen kannalta. Näitä huomioita yhdistelemällä olen määritellyt viisi verkon ominaisuutta, jotka vaikuttavat merkityksellisimmiltä journalismin ja etenkin multimediareportaasin kannalta. Ne ovat *digitaalisuus, kaksisuuntainen viestintä, mediamuotojen yhdistely ja uudistaminen, vastaanottajan aktivointi ja koosteisuus*.

Toinen tutkimuskysymykseni kuului: *miten journalistinen kertomus, erityisesti multimediareportaasi, määrittyy verkkoympäristössä?* Ryaniin tukeutuen olen esittänyt, että journalistinen kertomus – etenkin multimediareportaasi – määrittyy verkkoympäristössä *interaktiivisuuden, muuttuvuuden, monikanavaisuuden ja verkostoituvuuden* ominaispiirteiden kautta.

Taulukko 1 yhdistää vastaukseni kumpaankin tutkimuskysymykseen. Ensimmäiseen sarakkeeseen olen koonnut ne keskeisimmät piirteet, jotka nähdäkseni luonnehtivat verkkoa journalismin ympäristönä. Toiseen sarakkeeseen olen nostanut huomioita siitä, miten kukin erottamani ominaispiirre määrittää journalistista kertomusta. Kolmannessa sarakkeessa esitän havainnollistavia esimerkkejä multimediareportaasista.

Taulukko 1. Miten journalistinen kertomus määrittyy verkkoympäristössä?

Verkko journalismin ympäristönä	Suhde journalistiseen kertomukseen	Esimerkki multimediareportaasissa
1. Digitaalisuus	<i>Muuttuvuus</i> perustuu verkon digitaalisuuteen, joka mahdollistaa myös tämän taulukon muut ominaisuudet. Niiden lisäksi digitaalisuus mahdollistaa myös hypertekstuaalisuuden sekä kertomusten nopean ja tehokkaan levittämisen ja muokkaamisen.	Multimediareportaasia on voitu muokata julkaisemisen jälkeen. Sen potentiaalinen lukijakunta ovat kaikki maailman internetin käyttäjät.
2. Kaksisuuntainen viestintä	<i>Interaktiivisuus</i> lisää käyttäjän tai lukijan valinnanvapautta, mutta voi heikentää kertomuksen yhtenäisyyttä.	Kun käyttäjä vierittää verkkosivua alaspäin, kohdalle osuva video käynnistyy tai aikajana päivittyy. (HS 2014a ja 20014b)
3. Mediamuotojen yhdistely ja uudistaminen	<i>Monikanavaisuus</i> mahdollistaa kertomuksen kertomisen sanoin, kuvin, äänin ja videoin, mutta siirtyminen ilmaisumuodosta toiseen voi vaikuttaa kertomuksen eheyteen. Ilmaisumuotojen yhdistely luo uusia journalismin keinoja. Tähän liittyvät myös genren ja remediaation käsitteet.	Multimediareportaasi alkaa videolla, josta siirrytään tekstiin. Taustalla soi musiikki. Oikeassa laidassa voi seurata graafisesta kartasta, miten sukeltajien matka eteni. (HS 2014b)
4. Vastaanottajan aktivointi	<i>Verkostoituvuuden</i> ominaispiirre saa kertomuksen jatkumaan verkkokeskusteluissa sen jälkeen, kun journalistinen kertoja on hiljentynyt.	Tuhannet Facebook-jaot ovat synnyttäneet keskustelua sosiaalisessa mediassa kummastakin havaintoesimerkistäni. (HS 2014a ja HS 2014b)
5. Koosteisuus	Internet ei ole yksi, eikä se ole koskaan valmis. Verkon ominaisuudet kehittyvät jatkuvasti teknologian kehittyessä, ja tämä muuttaa myös journalistisen kertomuksen perusteita.	Vuosituhanen alusta verkkojournalistinen kerronta on muuttunut vähemmän interaktiiviseksi ja enemmän tarinalliseksi. (vrt. HS 2014a ja HS 2001)

Olen painottanut taulukossa tiettyjä ominaisuuksia sen perusteella, mitä tutkielmassani esiteltyjen teoreetikoiden ja multimediareportaasiesimerkkien avulla on noussut esiin: Ensinnäkin digitaalisuus on internetin ja tietokoneen toimintaperusta (alaluku 4.4). Lisäksi useammassa yhteydessä on tullut ilmi, kuinka verkkoviestinnän kaksisuuntaisuus (alaluku 4.3), mediamuotojen yhdistely (alaluku 4.5) ja vastaanottajan aktivointi (alaluku 4.6.) vaikuttavat ja määrittävät journalistista kertomusta.

Taulukossa esittelemäni ominaispiirteet, joiden kautta ajattelen journalistisen kertomuksen määrittyvän verkkoympäristössä, kytkeytyvät kaikkiin muihin verkkoympäristöstä esiin nousseisiin huomioihin paitsi koosteisuuteen. Koosteisuus ei nouse esimerkiksi Ryanin teksteissä kovin keskeiseen asemaan. Pidän sitä kuitenkin verkon olennaisena ominaisuutena – kuten tekevät esimerkiksi Paasonen (2013) ja Lessig (2001). Tässä olisi myös jatkotutkimuksen kannalta paljon perattavaa – yhtymäkohtia voisi löytyä esimerkiksi Haylesin (2004) mediumin materiaalisuutta korostavan ajattelun kanssa.

Tiedostan, että taulukkoni jaottelu on monessa mielessä kapea-alainen. Se on subjektiivinen tulkintani, jonka olen koostanut muutamien teoreetikoiden ajatuksia ja multimediareportaasien esimerkkejä hyödyntäen. Lisäksi kysymys siitä, millaisin metodein näitä esille nostamiani ominaisuuksia tulisi narratologiassa tutkia, jää odottamaan jatkotutkimuksia.

Näin ollen en väitä, että taulukkoni olisi sellaisenaan yleistettävissä narratologiseksi lähestymistavaksi verkkojournalismiin. Tutkielmalleni asettamani tavoitteen se mielestäni silti täyttää: olen luonnostellut lähtökohtia siitä, millaisia kysymyksiä journalistista kertomusta verkossa tutkiva narratologia voisi ajatella kysyvänsä. En ajattele itse (ainakaan toistaiseksi) pystyväni arvioimaan pätevästi, kuinka relevantteja kysymyksiä nämä ovat. Moniin teoreetikoihin ja tutkijoihin tukeutumalla olen kuitenkin yrittänyt perustella esiin nostamieni huomioiden keskeisyyttä.

Joka tapauksessa huomioni saavat tukea ainakin journalismin tutkija Nora Berningin näkemyksistä. Berning (2011) kirjoittaa siitä, kuinka tarinallisen verkkojournalismin digitaaliset lisäelementit vaikuttavat kerronnallisuuteen ja muuttavat samalla lukijan suhdetta journalistiseen esitykseen. Luvussa 4 esittämäni ominaispiirteet ja niiden vaikutukset journalistiseen kertomukseen käyvät jossain määrin yhteen Berningin huomioiden kanssa. Kuten jo luvussa 3 kirjoitin, Berningin mukaan digitaaliset lisäelementit ensinnäkin saattavat lisätä jutun vaikuttavuutta, mikä voi heikentää lukijan kriittistä ajattelua. Toiseksi, audiovisuaalisuus saattaa haitata lukijan keskittymistä ja etäännyttää häntä tekstistä. Kolmanneksi, hypertextuaalisuus

antaa lukijalle mahdollisuuden epäjohdonmukaiseen etenemiseen jutun eri osien välillä. (Berning 2011, 12.) Berningin tulokset sopivat yhteen ennen kaikkea niiden huomioiden kanssa, jotka selvisivät tutkiessani interaktiivisuutta, muuttuvuutta ja monikanavaisuutta. Verkostoituvuuteen Berningin havainnot eivät juurikaan anna kaikupohjaa.

Pääluvussa 5 esittelin Ryanin mediatietoisen narratologian peruskysymyksiä ja koetin yhdistää aiempia huomioitani niihin. Joitakin yhteneväisyyksiä myös löytyi. Ryanin media-jaottelun kolmesta lähestymistavasta *semioottinen* tarkasteli tulkintani mukaan samankaltaisia kysymyksiä kuin journalistista kertomusta verkossa määrittävät ominaispiirteet *interaktiivisuus* ja *monikanavaisuus*. *Teknologinen* lähestymistapa taas painotti samoja seikkoja kuin *interaktiivisuus* ja *muuttuvuus*. *Kulttuurisesta* lähestymistavasta löytyi yhteneväisyyksiä ennen kaikkea *verkostoituvuuden* kanssa.

Olen siis käytännössä yhdistellyt Ryanin kahden artikkelin (2005 ja 2014) keskeisiä havaintoja digitaalisesta kertomuksesta ja mediatietoisuudesta. Niitä olen sitten soveltanut verkkojournalismiin. Ryanin näkemysten ongelma on, että hän perustelee vain niukasti, miksi juuri nämä kolme lähestymistapaa – semioottinen, teknologinen ja kulttuurinen – ovat mediatietoisen narratologian kivijalat. Hän myös jättää mediumin materiaalisuuden pohdinnan vähälle.

Lisäksi vielä on mainittava, että tutkielmani tapauksessa yhdeksi ongelmaksi muodostuu yleistettävyyys. Sen vuoksi en lähde tekemään huomioideni pohjalta lukkoon lyötyjä johtopäätöksiä. Omat havaintoni perustuvat multimediareportaasiesimerkkeihin ja melko suppeaan journalismin tutkimuksen läpikäymiseen. Myös narratologian laajaa kenttää olisin voinut perata tarkemmin. Se ei kuitenkaan tämän pro gradu -tutkielman laajuudessa olisi ollut mahdollista.

Joka tapauksessa kaiken esittämäni valossa rohkenen väittää, että mediatietoisuudelle on tarvetta tiedotusopillisessa narratologiassa. Multimediareportaasin kaltainen esimerkki tekee havainnollisesti näkyväksi, että verkkojournalismin tutkimuksen on välttämätöntä ottaa huomioon journalistisen kertomuksen ympäristö, siis se medium, jossa kertomus toteutuu. Ajattelen, että tuon ympäristön olennaisia piirteitä ovat tutkielmassa käsittelemäni viisi ominaisuutta – digitaalisuus, kaksisuuntainen viestintä, mediamuotojen yhdistely ja uudistaminen, vastaanottajan aktivointi ja koosteisuus. Näiden ominaisuuksien näen ainakin osaltaan määrittävän sitä, millainen journalistinen kertomus verkkoympäristössä on.

Tarinamaailman ja mediatietoisen narratologian ongelmat

Olen jättänyt tarkoituksella *tarinamaailman* käsitteen päätelmiäni ulkopuolelle. Tämä johtuu siitä, että en ajattele sen olevan yhtä tärkeä käsite mediatietoisessa narratologiassa kuin Ryan. Hänhän katsoo, että tarinamaailma on olennainen osa mediatietoista narratologiaa (Ryan 2014, 43), mutta perustelee ja konkretisoi väitteensä mielestäni melko löyhästi.

Ryan esittää, että tarinamaailman komponentteja on mahdollista soveltaa erilaisten mediaesitysten analyysiin, mutta kaipaisin hänen tarjoamiaan ajatuksia konkreettisemmat perustelut sille, miksi juuri tarinamaailma nousisi narratologiassa kertomustakin keskeisemmäksi käsitteeksi. Ainakaan omien esimerkkieni (ks. alaluku 5.3) osalta tarinamaailman komponentit eivät onnistuneet valottamaan seikkoja, joita en olisi huomannut muuten. Tältä kannalta tarinamaailma ei vaikuttaisi erityisen terävältä työkalulta tiedotusopillisen narratologian työkalupakissa.

Yleisemmin puhuen mediatietoisen narratologian ongelmat liittyvät siihen, että lähestymistapa pyrkii olemaan sovellettavissa mahdollisimman monenlaisiin nykymedian muotoihin. Ongelma on, kuten Ryan (2014, 27) itsekin huomauttaa median määritelmään liittyen, että mitä yleisempi teoria tai käsite on, sitä enemmän sen analytyttöisyys kärsii yksittäisiä ilmiöitä tutkittaessa.

Olen tutkielmassani osoittanut, että monilla eri kentillä ja eri yhteyksissä tehdyillä käsitteellistyksillä on paljon yhteistä, kun pohdinnan kohteena on journalistinen kertomus verkossa. Internettutkimuksen havainnoista löytyy samankaltaisia piirteitä kuin Ryanin digitaalisen kerronnan ja mediumin määritelmistä. Silti yhteistä maaperää mediatietoisen narratologian ja journalismin tutkimuksen väliltä ei ainakaan tässä tutkielmassa kovin paljon löytynyt.

Mielestäni tarvitaankin teoreettinen avaus, joka luo uudenlaisia kytköksiä journalismin tutkimuksen, narratologian ja verkkotutkimuksen välille. Tältä pohjalta on mahdollista kehittää narratologinen lähestymistapa, jonka avulla journalismista verkkoympäristöstä saadaan tämänhetkistä tukevampi ote.

6.2 Lopuksi: narratologia tarvitsee tieteidenvälistä otetta

Tutkikaamme lakkaamatta siis
ja kaikki tutkiminen päättyy
kun saavumme sinne mistä lähdimme
ja näemme tuon paikan ensimmäistä kertaa.

Voisin kuvata tutkielman tekemiseni prosessia katkelmalla T.S. Eliotin runosta *Little Gidding*, jota myös Veikko Pietilä (1997, 371) lainaa joukkoviestintätutkimuksen oppihistoriateoksensa lopussa.³⁷ Olen kulkenut tässä pro graduissa verkkotutkimuksesta narratologiaan ja palannut journalismin kautta takaisin alkuun. Nyt seison tutussa lähtöruudussa. Se on kuitenkin matkan aikana muuttunut. Monet oletukseni saivat vahvistusta, mutta joitakin asioita näen nyt uusin silmin.

Johdannossa oletin, että verkko on medium, joka puitteistaa ja suuntaa multimediareportaasin tekemistä ja tulkintaa journalistisena kertomuksena. Oletus näyttää matkan varrella kertyneiden huomioiden valossa pitävän paikkaansa. Lisäksi väitin, että journalismin tutkimuksessa tarvitaan narratologisia ajattelun ja erittelyn välineitä, joilla saadaan kiinni paitsi kertomuksesta myös sen mediumin luonteesta. Tämänkin katson pitävän paikkansa: toden totta, narratologin journalismin tutkimus kaipaa mielestäni sekä teoreettista että metodista päivitystä.

Vielä lienee kuitenkin liian varhaista ounastella tiedotusopillisen narratologian kolmannen aallon tuleamista. Silti ajattelen, että meneillään on jonkinlainen yleisempi narratologian murrosvaihe, joka tulisi ottaa varteen myös omalla tieteenalallamme. Toisaalta katson, että tämän tutkielman keskeiset huomioidut ovat relevantteja sekä verkkotutkimuksen, journalismin tutkimuksen että narratologian kannalta. Paljon on kuitenkin vielä selvitettävää.

Uusin silmin katson etenkin tieteidenvälisen otteen merkitystä verkkojournalismin tutkimuksessa. Kun valitsee tutkimuskohteen, joka sijoittuu internetin, narratologian ja journalismin yhteiselle maaperälle, on avarakatseisuus ja oppiainerajojen ylittäminen melkein pä ehdoton vaatimus. Myös toisiaan sivuavat ja toisiinsa nähden lomittain asettuvat käsitteet muodostavat tiheän ryteikön, josta kunnialla selviäminen ei ainakaan tässä tutkielmassa käynyt helposti. Tieteidenvälisen otteen tärkeys on kuitenkin käynyt itselleni pro gradu -prosessin kuluessa harvinaisen selväksi. Esimerkki oppialojen välisestä yhteistyöstä narratologisessa tutkimuksessa ovat Tampereen yliopiston monitieteellisen Narrare-tutkimuskeskuksen projektit.

³⁷ Runon on suomentanut Sinikka Kallio-Visapää.

Narratologian piirissä tarvitaan kuitenkin lisää sekä rajoja rikkovaa tutkimuksellista otetta että yhteistyötä erilaisten tiedenäkemysten välillä. Tehtävä on haastava mutta välttämätön. Kuten Narraren hankkeisiin osallistunut pelitutkija Frans Mäyrä (2013, 322) kirjoittaa, ”vuoropuhelu ja tiedon jakaminen on näiden haasteiden keskellä uusien oivallusten lähde.” Mäyrä jatkaa:

Eri tieteenalojen ja ammatillisten roolien rajapinnoilla tasapainoileva peli- tai mediatutkija voikin toisaalta olla ensimmäisenä kuvaamassa, tulkitsemassa tai tuottamassa nopeasti kehittyvän mediamaailman uusia ilmiöitä.[...] Omien tutkimushankkeidemme perusteella pidän monitieteellistä ja monimetodista yhteistyötä välttämättömyytenä pelien ja verkkomedian tutkimukselle. (Mäyrä 2013, 321–322.)

Mielestäni sama vaade koskee verkkojournalismin narratologista tutkimusta. Näkisinkin journalismin tutkijoiden ja Narrare-keskuksen yhteistyön yhtenä hedelmällisenä kehityssuuntana.

Tutkielmani yhdeksi tavoitteeksi mainitsin ymmärryksen lisäämisen nykyjournalismin mahdollisuuksista ja verkkojournalismin tulevaisuudesta. En usko, että onnistuin täyttämään tavoitetta erityisen hyvin. Tavoite on silti tärkeä, ja mielestäni itsessään yksi peruste sille, miksi monitieteisen narratologisen tutkimuksen tulisi kohdistaa huomionsa myös journalismiin.

Tieteidenvälisestä yhteistyöstä voisi ponnistaa myös jatkotutkimuksen aihe: mediatietoisien narratologian näkökulman tuominen journalismin tutkimukseen. Olen perustellut tutkielmassani mielestäni kattavasti, että nykyisenkaltaisessa mediaympäristössä olisi tarvetta teorialle, joka loisi suuntaviivat mediatietoiselle narratologialle verkkojournalismin tutkimuksessa. Aiheessa on aineksia vaikkapa väitöskirjaksi asti.

Lähdeluettelo

Kirjallisuus

- Aristoteles (1998) *Runousoppi*. Suom. Pentti Saarikoski. Keuruu: Otava.
- Aula, Pekka & Matikainen, Janne & Villi, Mikko (2006) Verkkoyhteiskunnallisena tilana. Teoksessa Aula, Pekka, Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Barthes, Roland (1977) *Image – Music – Text*. Toimittanut ja kääntänyt Stephen Heath. London: Fontana.
- Berning, Nora (2011) Narrative journalism in the age of Internet. New ways to create authenticity in online literary reportages. *Textpraxis* 2(2): 1–15. Saatavilla verkossa: <http://www.uni-muenster.de/Textpraxis/en/nora-berning-narrative-journalism-in-the-age-of-the-internet> (Viitattu: 31.1.2016)
- Bolter, Jay David & Grusin, Richard (1999) *Remediation. Understanding New Media*. Cambridge: The MIT Press.
- Carey, James (1975) A Cultural Approach to Communication. *Communication* 2(1): 1–22.
- Castells, Manuel (2009) *Communication Power*. Oxford: Oxford University Press.
- Chatman, Seymour (1990) What Can We Learn From Contextualist Narratology? *Poetics Today* 11(2): 309–328.
- Cohn, Dorrit (2006) *Fiktio mieli*. Helsinki: Gaudeamus.
- Deleuze, Gilles & Guattari, Félix (1987) *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Kääntänyt Brian Massumi. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Deuze, Mark (2004) What is multimedia journalism? *Journalism studies* 5(2): 139–152.
- Genette, Gérard (1990) *Narrative Discourse. An Essay in Method*. Engl. Lewis, Jane E. [1972]. Ithaca: Cornell University Press.
- Gripsrud, Jostein (2002) *Understanding Media Culture*. London: Hodder Education.

- Grishakova, Marina & Ryan, Marie-Laure (toim.) (2010) *Intermediality and Storytelling*. Göttingen: De Gruyter.
- Hardy, Barbara (1968) Towards a poetics of fiction. An approach through narrative. *Novel* 2(1): 5–14.
- Harju, Männistö & Heinonen (2011) *Debattia tableteista. Pohjustusta lukulaitejournalismin tutkimiseksi*. Lukulaitejournalismi – nyt -tutkimushankkeen väliraportti. Tampereen yliopistopaino: Journalismin, median ja viestinnän tutkimusyksikkö.
- Hatavara, Mari, Hyvärinen, Matti, Mäkelä, Maria & Mäyrä, Frans (2015) Introduction. Minds in Action, Interpretative Traditions in Interaction. Teoksessa Hatavara, Mari & Hyvärinen, Matti & Mäkelä, Maria & Mäyrä, Frans (toim.) *Narrative Theory, Literature, and New Media: Narrative Minds and Virtual Worlds*. New York: Routledge.
- Hayles, N. Katherine (2004) Print Is Flat, Code Is Deep. The Importance of Media-Specific Analysis. *Poetics Today* 25(1): 67–90.
- Heinonen, Ari (1999) *Journalism in The Age of The Net. Changing Society, Changing Profession*. Väitöskirja, Acta Electronica Universitatis Tamperensis: 175. Tampere: Tampere University Press.
- Hemánus, Pertti (1990) *Journalistiikan perusteet. Johdatus tiedotusoppiin 2*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Herkman, Juha (2005) *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino.
- Herman, David (toim.) (1999) *Narratologies: New Perspectives on Narrative Analysis*. Ohio: Ohio State UP.
- Herman, David & Jahn, Manfred & Ryan, Marie-Laure (2005) *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. New York: Routledge.
- Hietala, Veijo (2006) Kertovuus – todellisuutta tarinallistamassa. Teoksessa Ridell, Seija & Väliaho, Pasi & Sihvonen, Tanja (toim.) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2013) *Tutki ja kirjoita*. 15.–17. painos. Porvoo: Tammi.

- Hongisto, Ilona (2006) Dokumentaarisuus. Teoksessa Ridell, Seija & Väliäho, Pasi & Sihvonen, Tanja (toim.) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino.
- Hytönen, Timo (2010) *Käenpoika journalismin pesässä: monimediaalisen uutisjournalismin mahdollisuus – tapauksena Yleisradion alueelliset uutiset*. Journalistiikan lisensiaattitutkimus. Jyväskylän yliopisto: Viestintätieteiden laitos.
- Hyvärinen, Matti (2007) Kertomus ja kertomuksen rajat. *Puhe ja kieli* 27(3): 127–140.
- Hägg, Samuli, Lehtimäki, Markku & Steinby, Liisa (2009) Esipuhe. Kertomuksen tutkimuksen moninaiset näkökulmat. Teoksessa Hägg, Samuli & Lehtimäki, Markku & Steinby, Liisa (toim.) *Näkökulmia kertomuksen tutkimukseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ikonen, Teemu (2001) Tarina ja juoni. Teoksessa Alanko, Outi & Käkelä-Puumala, Tiina (toim.) *Kirjallisuudentutkimuksen peruskäsitteitä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Inkinen, Sam (2002) The medium is the message? Eräitä huomioita mediakulttuurista ja sen tutkimuksesta. *Tiedotustutkimus* 24(4): 67–80.
- Jenkins, Henry (2006) *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York & London: New York University Press.
- Julkunen, Pertti (1990) Joukkotiedotus ryhmien muodostajana. Julkinen ja interaktiivinen kommentti kommunikaatio-opille. Teoksessa Hujanen, Taisto & Julkunen, Pertti (toim.) *Järkeilevä porvari ja ameebamainen asia. JULMA-projektin tv-raportti julkisuudesta kulttuurin tuottajana*. Tiedotusopin laitoksen julkaisusarja C 11. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Juusola, Markku (1988) *Osallistuva journalismi, 1960-luvun alakulttuurit ja uusi journalismi Yhdysvalloissa*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Julkaisuja A62.
- Kress, Gunther & van Leeuwen, Theo (2001) *Multimodal Discourse. The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Arnold.
- Kunelius, Risto (2000) Journalismi nelijalkaisena otuksena: tutkimuksen näkökulmia, ongelmia ja haasteita. *Tiedotustutkimus* 23(3): 4–27.

- Kuutti, Heikki & Puro, Jukka-Pekka (1998) *Mediasanasto*. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (2013) Tutkimusotteita verkosta. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen media tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.
- Lassila-Merisalo, Maria (2009) *Faktan ja fiktion rajamailla. Kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä*. Jyväskylä Studies in Humanities 113. Journalistiikan väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lassila-Merisalo, Maria (2014) Story First – Publishing Narrative Long-Form Journalism in Digital Environments. *Journal of Magazine & New Media Research* 15(2): 1–15. Saatavilla verkossa: <http://aejmc magazine.arizona.edu/Journal/Summer2014/LassilaMerisalo.pdf> (Viitattu 31.1.2016)
- Lehtonen, Mikko (1999) Kulttuurivallankumous. Teoksessa Hosiaisuus, Yrjö (toim.) *Laulujen lumossa: Kirjallisuudentutkijoiden ja kirjailijoiden seireenilauluja professori Yrjö Varpiolle hänen 60-vuotispäivänään 7.11.1999*. Tampere: Tampere University Press.
- Lessig Lawrence (2001) The Internet Under Siege. *Foreign Policy* 56(127): 56–65. Saatavilla verkossa: <http://foreignpolicy.com/2009/11/16/the-internet-under-siege/> (Viitattu 25.1.2016)
- Lister, Martin & Dovey, Jon & Giddings, Seth & Grant, Iain & Kelly, Kieran (2009) *New Media: a critical introduction*. London: Routledge.
- MacGregor, Phil (2003) Mind the Gap: Problems of Multimedia Journalism. *Convergence* 9(3): 8–17.
- Malmberg, Ilkka (1995) Reportaasi lähestyy elokuvaa. Teoksessa Koli, Marja Leena & Tolkki, Leena (toim.) *Puumerkistä sähköpostiin: Kirjoittamisen ja kirjoittamisen opetuksen suuntia*. Helsinki: Tammi.
- Matikainen, Janne (2006) Vuorovaikutus ja sosiaalisuus verkossa. Teoksessa Aula, Pekka, Matikainen, Janne & Villi, Mikko (toim.) *Verkkoviestintäkirja*. Helsinki: Yliopistopaino.

- Meister, Jan Christoph (2014) Narratology. Teoksessa Hühn, Peter et al. (toim.): *the living handbook of narratology*. Hamburg: Hamburg University Press. Saatavilla verkossa: [hup.sub.uni-hamburg.de/lhn/index.php?title=Narratology &oldid=2050](http://hup.sub.uni-hamburg.de/lhn/index.php?title=Narratology&oldid=2050) (Viitattu: 13.11.2015)
- Meuter, Norbert (2013) Narration in Various Disciplines. Teoksessa Hühn, Peter et al. (toim.): *the living handbook of narratology*. Hamburg: Hamburg University Press. Saatavilla verkossa: <http://www.lhn.uni-hamburg.de/> (Viitattu: 16.11.2015)
- Meyrowitz, Joshua (1993) Images of Media: Hidden Ferment – and Harmony – in the Field. *Journal of Communication* 43(3): 55–66.
- Meyrowitz, Joshua (1999) Understandings of Media. *ETC: A Review of General Semantics* 56(1): 44–52.
- McLuhan, Marshall (1984) *Ihmisen uudet ulottuvuudet*. Suomentanut Antero Tiusanen [1964]. Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- Mäntynen, Anne & Shore Susanna & Solin, Anna (toim.) (2006) *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Mäyrä, Frans (2013) Monitieteisyys ja monimetodisuus pelien ja interaktiivisen verkkomedian tutkimuksessa. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria & Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen media tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.
- Nousiainen, Anu (1996) Reportaasin renessanssi. Teoksessa Kantola, Anu & Mörä, Tuomo (1996) *Journalismia? Journalismia!* Porvoo–Helsinki–Juva: WSOY.
- Nünning, Ansgar (2003) Narratology or Narratologies? Teoksessa Kindt, Tom & Müller, Hans-Herald (toim.) *What Is Narratology? Questions and Answers Regarding the Status of a Theory*. Berliini: De Gruyter.
- Paasonen, Susanna (2013) Ihmisiä, kuvia, tekstejä ja teknologioita. Teoksessa Laaksonen, Salla-Maaria, Matikainen, Janne & Tikka, Minttu (toim.) *Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen media tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.

- Page, Ruth E. (2010) Re-examining Narrativity. Small Stories in Status Updates. *Text & Talk* 30(4): 423–444.
- Page, Ruth E. (2012) *Stories and Social Media. Identities and Interaction*. New York & London: Routledge.
- Picard, Robert (2014) Twilight or New Dawn of Journalism? *Journalism Practice*. 8(5): 500–510.
- Pietilä, Veikko (1988) Narratologia ja uutisjournalismi. Eräitä metodologisia huomioita. *Tiedotustutkimus* 11(4): 5–17.
- Pietilä, Veikko (1997) *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä. Tutkimusalan kehitystä jäljittämässä*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1998) Marshall McLuhan: modernisti vai postmodernisti. Teoksessa Inkinen, Sam & Sundgren, Eva & Ylä-Kotola, Mauri (toim.) *Mediatieteen kysymyksiä 2. Kirjoituksia modernista ja postmodernista kulttuurista*. Lapin yliopisto: Mediatieteen julkaisuja C2.
- Ridell, Seija (1989) Miten uutinen ‘puhuttelee’? *Tiedotustutkimus* 12(3): 34–41.
- Ridell, Seija (1994) *Kaikki tiet vievät genreen. Tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa*. Tiedotusopin lisensiaatintyö. Tiedotusopin laitoksen julkaisusarja A 82. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (1998) *Tolkullistamisen politiikkaa. Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (2006) Genre ja mediatutkimus. Teoksessa Mäntynen, Anne & Shore Susanna & Solin, Anna (toim.) *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ridell, Seija & Väliaho, Pasi (2006) Mediatutkimus käsitteiden kudelmana. Teoksessa Ridell, Seija & Väliaho, Pasi & Sihvonen, Tanja (toim.) *Mediaa käsittämässä*. Tampere: Vastapaino.
- Ryan, Marie-Laure (2004a) Introduction. Teoksessa Ryan, Marie-Laure (toim.) *Narrative across media*. The Languages of Storytelling. London: University of Nebraska Press.

- Ryan, Marie-Laure (2004b) Will New Media Produce New Narratives? Teoksessa Ryan, Marie-Laure (toim.) *Narrative across media*. The Languages of Storytelling. London: University of Nebraska Press.
- Ryan, Marie-Laure (2004c) Digital Media. Teoksessa Ryan, Marie-Laure (toim.) *Narrative across media*. The Languages of Storytelling. London: University of Nebraska Press.
- Ryan, Marie-Laure (2005) Narrative and digitality – learning to think with the medium. Teoksessa Phelan, James & Rabinowitz, Peter (toim.) *A companion to narrative theory*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Ryan, Marie-Laure (2006) *Avatars of Story*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ryan, Marie-Laure (2014) Story/Worlds/Media. Tuning the Instruments of a Media-Conscious Narratology. Teoksessa Ryan, Marie-Laure & Jan-Noël Thon (toim.) *Storyworlds across media. Toward a Media-Conscious Narratology*. London: University of Nebraska Press.
- Ryan, Marie-Laure (2015) Texts, Worlds, Stories. Narrative Worlds as Cognitive and Ontological Concept. Teoksessa Hatavara, Mari & Hyvärinen, Matti & Mäkelä, Maria & Mäyrä, Frans (toim.) *Narrative Theory, Literature, and New Media: Narrative Minds and Virtual Worlds*. New York: Routledge.
- Ryan, Marie-Laure & Thon, Jan-Noël (2014) Storyworlds across Media. Introduction. Teoksessa Ryan, Marie-Laure & Thon, Jan-Noël (toim.) *Storyworlds across media. Toward a Media-Conscious Narratology*. Nebraska: University of Nebraska Press.
- Solin, Anna (2006) Genre ja intertekstuaalisuus. Teoksessa Mäntynen, Anne & Shore Susanna & Solin, Anna (toim.) *Genre – tekstilaji*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tammi, Pekka (1992) *Kertova teksti. Esseitä narratologiasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Williams, Raymond (1976) *Keywords. A Vocabulary of Culture and Society*. London: Fontana Press.

Pro gradut

- Blomqvist, Tatu (2012) *Kuvakertomus digitaalisella aikajanalla. Lineaarisen multimediareportaasin narratologinen ruumiinavaus*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Eronen, Risto (1990) *Journalismin lingvistiset strategiat yhteiskunnallistajana. Metodikokeilua ja -kritiikkiä: Helsingin Sanomien eduskuntavaaliuutisten 1987 tarkastelua*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.
- Kaihoavaara, Riikka (2005) *Toimittajat tarinankertojina? Kolmen ajankohtaisinsertin dramaturgian erittelyä*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.
- Kalliokoski, Jaana (2015) *"Featurea ehdottomasti, aika usein reportaasia". Tekijöiden näkökulmia kerronnalliseen journalismiin*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Koski, Nicklas & Kämäräinen, Anna (1999) *Verkkoreportaasin synty*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos..
- Morottaja, Eija (2008) *Sankarillisten henkilökuvien tarinallinen muoto. Featurejournalismi Helsingin Sanomien Kuukausiliitteessä ja Imagessa*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.
- Nieminen, Anna-Sofia (2015) *Uuden ajan journalismia. Datajournalismin määritelmä, merkitys ja tila Suomessa*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Nikola, Elina (2012) *Tarinat ovat tuolla jossain. Aamulehden nuoren uutistoimittajasukupolven käsityksiä tarinallisesta uutisjournalismista*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Nissi, Anni (2015) *Juonessa mukana. Kertojan läsnäoloa feature-teksteissä tuottavat esitystekniset ratkaisut ja journalismin referentiaalinen todellisuussopimus*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Nissi, Emmi (2010) *Täältä tulee tarina. Feature-journalismin jutturakenteet ja ilmaisukeinot kirjoitusoppaissa ja lehtijutuissa*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen

yliopisto: Tiedotusopin laitos.

Närhi, Ari (1990) *Rockfestivaali uutisena. Ruisrock Helsingin Sanomissa 1970–1989*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.

Raivio, Jarmo (2008). *Rajoitettu riemu. Interaktiivisuus Helsingin Sanomien verkkoreportaaseissa 1998–2007*. Pro gradu -tutkielma, tiedotusoppi. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.

Verkkolähteet

Eskelinen, Markku (2001) The Gaming Situation. Game Studies 1.1. Saatavilla:
<http://www.gamestudies.org/0101/eskelinen/> (Viitattu 19.11.2015)

Grundström, Elina (2013) Raskaasta puuvillasta Mustaankorkideaan. Tarinan rakentaminen asiajournalismin välineenä vanhoissa ja uusissa medioissa. Journalistiikan vierailijaprofessorin avajaisluento Tampereen yliopistossa 4.9.2013. Saatavilla:
<http://www.uta.fi/cmt/index/avajaisluento.pdf> (Viitattu 5.2.2015)

HS (2001). *Helsingin Sanomat: Tapaus Kautonen*. Webortsaasi jääkiekkoilija Veli-Pekka Kautosesta. Saatavilla: <http://www2.hs.fi/klik/kautonen2001/kautonen2001.html> (Viitattu 22.9.2015)

HS (2014a) *Helsingin Sanomat: Estonia*. Multimediareportaasi Estonian onnettomuudesta. Saatavilla: <http://dynamic.hs.fi/2014/estonia/> (Viitattu 5.2.2015)

HS (2014b) *Helsingin Sanomat: Syvällä*. Saatavilla: <http://dynamic.hs.fi/2014/syvalla/> (Viitattu 5.2.2015)

Hyvärinen, Matti (2015) Kertomuksen tutkimus. Julkaisematon verkkoaineisto. Saatavilla:
<http://www.uta.fi/yky/yhteystiedot/henkilokunta/mattikhyvarinen/index/Kerronnallinen%20tutkimus.pdf>. (Viitattu 13.11.2015)

Yle (2014): *Yle.fi: Tie vie maan alle*. Saatavilla:
http://yle.fi/uutiset/sukella_suomen_pisimman_maantietunnelin_tyomaalle/76575_36 (Viitattu 5.2.2015)